

Практически наръчник за прилагането на

Регламент „Брюксел IIa“

Съдържание

1. Общо въведение	4
1.1. Географски обхват – член 2, точка 3	5
1.2. Разпоредби за влизане в сила – член 72	5
1.3. Преходни разпоредби – член 64	5
2. Брачни дела	8
2.1. Въведение	9
2.2. Материален обхват по брачни дела	9
2.3. Кой съдилища са компетентни по брачни дела?	9
2.4. Висящ процес или какво се случва, ако са образувани производства в две държави членки? – член 19, параграф 1	15
2.5. Признаване и изпълнение на решения по брачни дела	15
3. Родителска отговорност	18
3.1. Материален обхват	19
3.2. Съдилищата на коя държава членка са компетентни по делата относно родителска отговорност?	23
3.3. Прехвърляне в съд, който е по-подходящ за разглеждането на делото – член 15	34
3.4. Какво се случва, ако са образувани производства в две държави членки?	38
3.5. Признаване и изпълнение – общи положения	40
3.6. Правила относно правото на лични отношения с детето (контакт) – признаване и изпълнение – членове 40 и 41	43
4. Правила относно международното отвлечане на деца в рамките на ЕС	48
4.1. Общо въведение – членове 10, 11, 40, 42, 55 и 62	49
4.2. Въпроси, свързани с компетентността по дела за отвлечане на деца	51
4.3. Разпоредби за осигуряване на незабавното връщане на детето – член 11, параграфи 1–5	53
4.4. Какво се случва, ако съдът вземе решение за отказ за връщане на детето? – член 11, параграфи 6 и 7	58

5. Изпълнение	68
5.1. Значимост на изпълнението – общи положения	69
5.2. Решението се изпълнява при същите условия, както ако е издадено в държавата членка на изпълнението – член 47, параграф 2	70
5.3. Съдебна практика на Европейския съд по правата на човека (ЕСПЧ).	71
6. Изслушване на детето – членове 23, 41 и 42	76
6.1. На децата трябва да бъде дадена възможността да изразят своето мнение	77
6.2. Изключение от задължението за изслушване на детето.	77
6.3. Процедура за изслушване на детето.	77
6.4. Как се изслушва детето	77
6.5. Обучение за изслушване на детето	78
6.6. Цел на изслушването на детето	78
6.7. Конвенция на ООН за правата на детето.	80
7. Сътрудничество между централните органи и между съдилищата – членове 53–58	82
7.1. Европейска съдебна мрежа по граждански и търговски дела – член 54	83
7.2. Задължения на централните органи – член 55	83
7.3. Подпомагане на постигането на споразумение – член 55, буква д).	83
7.4. Наставяване на деца под грижа в друга държава членка – член 56	83
7.5. Ресурсна обезпеченост на централните органи	85
7.6. Сътрудничество между съдилищата	85
7.7. Съдии за връзка.	86
8. Връзка между Регламента и Хагската конвенция за закрила на децата от 1996 г. – членове 61 и 62.	88
8.1. Обхват на двата инструмента.	89
8.2. Ратифициране от държавите – членки на ЕС	89
8.3. Кой дела са обхванати от Регламента и кои от Конвенцията от 1996 г.? – членове 61 и 62.	89
Списък с таблиците и схемите в настоящия наръчник.	92
Списък с делата, посочени в настоящия наръчник.	92

1. Общо въведение

1.1. Географски обхват – член 2, точка 3

Регламентът, популярен с наименованието „Брюксел IIa“ или наричан понякога „Брюксел II bis“⁽¹⁾, се прилага във всички държави – членки на Европейския съюз, с изключение единствено на Дания. Регламентът е пряко приложим в държавите членки, които са обвързани с него, и поради това има предимство пред националното законодателство.

1.2. Разпоредби за влизане в сила – член 72

Регламентът се прилага от 1 март 2005 г. по отношение на двадесет и четири от тогавашните държави членки, а впоследствие по отношение на следващите нови държави⁽²⁾, считано от датата, на която са се присъединили към Съюза. Регламентът се прилага в своята цялост към:

- съответните производства, които са образувани,
- документи, които са официално изготвени или вписани като автентични актове, както и
- споразумения, сключени между страните след съответната дата на неговото влизане в сила в съответствие с член 72 (член 64, параграф 1).

(1) Регламент (ЕО) № 2201/2003 на Съвета от 27 ноември 2003 г. относно компетентността, признаването и изпълнението на съдебни решения по брачни дела и делата, свързани с родителската отговорност, с който се отменя Регламент (ЕО) № 1347/2000.

(2) Считано от 1 януари 2007 г., по отношение на България и Румъния и, считано от 1 юли 2013 г., по отношение на Хърватия.

1.3. Преходни разпоредби – член 64

Що се отнася до производства, които са образувани преди 1 март 2005 г., разпоредбите на Регламента, касаещи признаването и изпълнението, се прилагат към три категории решения:

- а) решения, постановени на 1 март 2005 г. и след тази дата по дела, заведени преди тази дата, но след датата на влизане в сила на Регламент „Брюксел II“ (член 64, параграф 2)⁽³⁾;
- б) решения, постановени преди 1 март 2005 г. по производства, образувани след влизането в сила на Регламент „Брюксел II“, по дела, които попадат в обхвата на Регламент „Брюксел II“ (член 64, параграф 3); както и
- в) решения, постановени преди 1 март 2005 г., но след датата на влизане в сила на Регламент „Брюксел II“ по производства, образувани преди датата на влизане в сила на Регламент „Брюксел II“ (член 64, параграф 4).

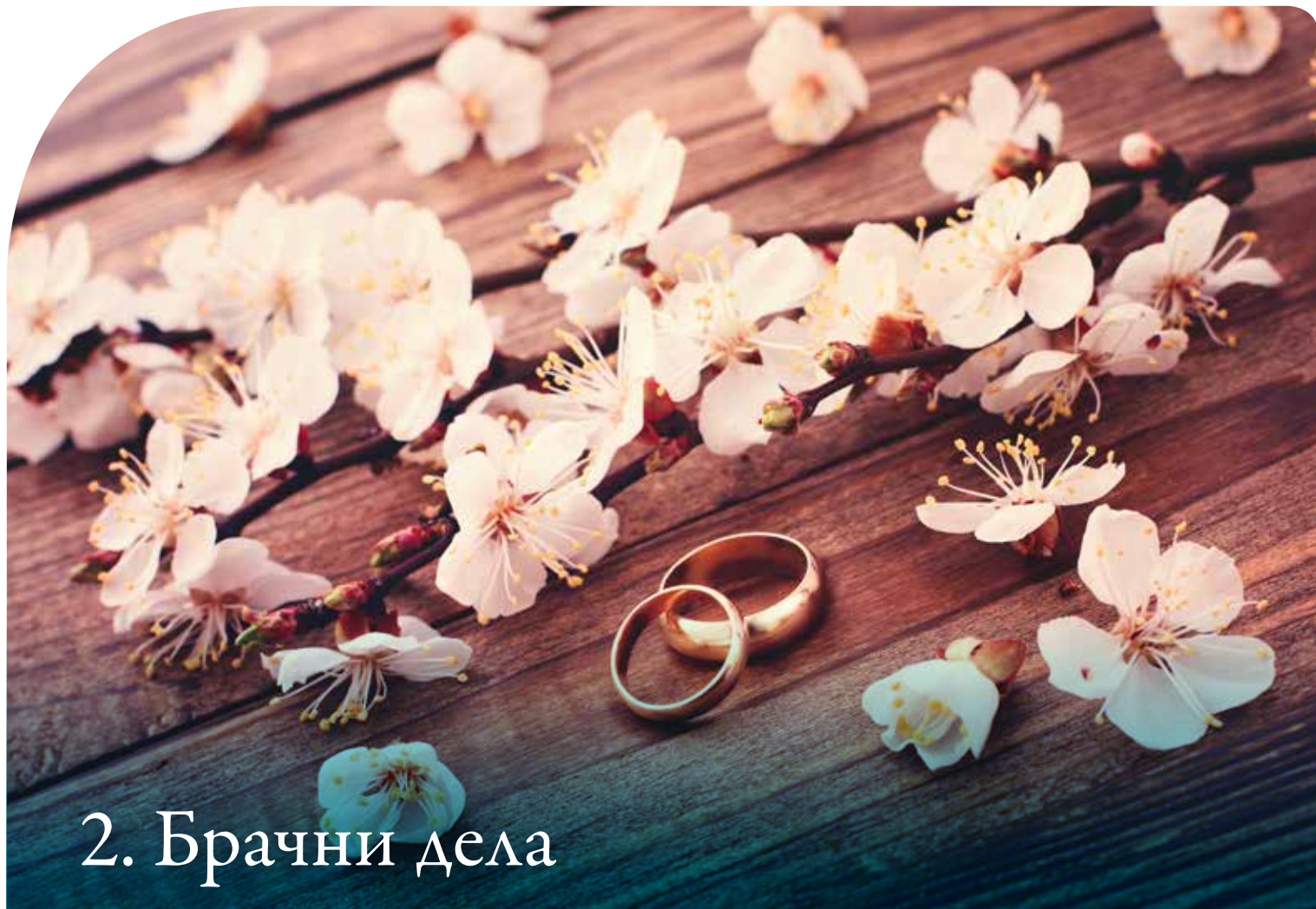
Решенията, които попадат в тези категории, се признават и изпълняват в съответствие с разпоредбите на глава III от Регламента при определени условия, както следва:

- за решение, посочено в букви а) и в): при условие че компетентността на съда, който е издал решението, е установена въз основа на правила, съответстващи на предвидените в Регламента, в Регламент „Брюксел II“ или в конвенция, която е била в сила между държавата членка на произхода и изпълняващата държава членка към датата на образуването на делото, както и
- за решение, посочено в букви б) и в): при условие че се отнася до развод, законна раздяла на съпрузите или унищожаване

(3) Регламент (ЕО) № 1347/2000 на Съвета; вж. ОВ L 160, 30.6.2000 г., стр. 19; Регламент „Брюксел II“ влезла в сила на 1 март 2001 г.

на брака или до родителска отговорност за децата на двамата съпрузи по повод на тези брачни производства.

Следва да се отбележи, че глава III от Регламента, уреждаща признаването и изпълнението, се прилага в своята цялост към тези решения, включително правилата в раздел 4 от нея, в който се предвижда освобождаване от процедурата за „екзекватура“ за определени видове решения (вж. глава 3, точка 3.6 и глава 4).

2. Брачни дела

2.1. Въведение

Разпоредбите на Регламента относно брачните дела на практика са пренесени от Регламент „Брюксел II“⁽⁴⁾, без промяна. В посочения регламент съответно са възприети разпоредбите на Конвенцията от 28 май 1998 г.⁽⁵⁾, която имаше същия предмет и не влезе в сила. Следователно, що се отнася до брачните дела, литературата, касаеща посочения регламент и Конвенцията, може да се използва за насоки така също и за настоящия регламент. Например обяснителният доклад относно Конвенцията може да е полезен в настоящия контекст⁽⁶⁾.

2.2. Материален обхват по брачни дела

Регламентът съдържа правила относно компетентността, признаването и изпълнението по граждански дела, свързани с развод, законна раздяла на съпрузите и унищожаване на брака („брачни дела“). В него не се разглеждат основанията за развода или приложимото право при развод⁽⁷⁾, нито допълнителни въпроси като задължения за издръжка⁽⁸⁾, имуществените последици от брака⁽⁹⁾ и въпроси, свързани с наследяването⁽¹⁰⁾.

(4) Вж. бележка под линия 3 по-горе.

(5) Вж. ОВ С 221, 16.7.1998 г., стр. 1.

(6) Вж. ОВ С 221, 16.7.1998 г., стр. 27.

(7) Вж. Регламент (ЕС) № 1259/2010 на Съвета от 20 декември 2010 г.; ОВ L 343, 29.12.2010 г., стр. 10, който не се прилага във всички държави членки.

(8) Вж. Регламент (ЕО) № 4/2009 на Съвета от 18 декември 2008 г.; ОВ L 7, 10.1.2009 г., стр. 1.

(9) Вж. Предложение за регламент на Съвета относно компетентността, приложимото право, признаването и изпълнението на решения по въпроси, свързани с имуществения режим между съпрузи; COM (2011) 126, 16.3.2011 г.

(10) Вж. Регламент (ЕС) № 650/2012 на Европейския парламент и на Съвета от 4 юли 2012 г.; ОВ L 201, 27.7.2012 г., стр. 107, който не се прилага във всички държави членки.

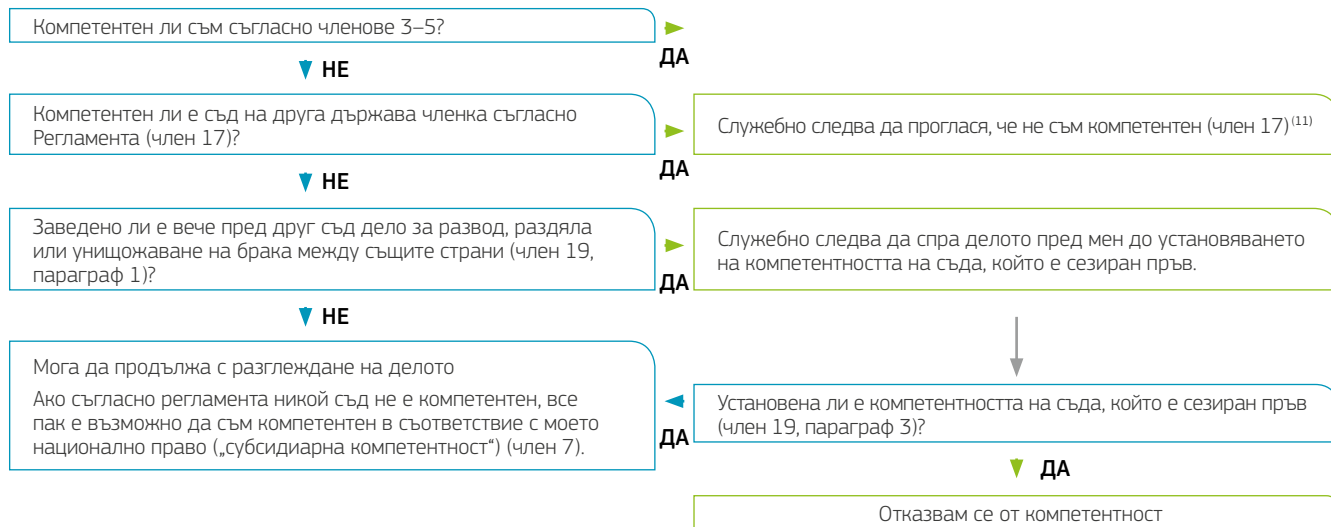
2.3. Кой съдилища са компетентни по брачни дела?

2.3.1. Въведение в правилата относно компетентността

Правилата в член 3 относно компетентността определят съдилищата на коя държава членка са компетентни, а не кой съд от въпросната държава членка е компетентен. Въпросът кой съд е компетентен по брачни дела се решава в съответствие с националното право на всяка държава членка.

2.3.2. Правила относно компетентността – съдебен анализ

Съдия, чийто съд е сезиран с иск за развод, прави следния анализ:

(11) Вж. точка 2.3.5.

2.3.3. Няколко основания за компетентност по брачни дела – член 3

Няма общо правило за компетентност по брачни дела. Вместо това в член 3 са изброени седем основания за компетентност. Съпрузите могат да предявят иск за развод пред съдилищата на държавата членка по:

- а) обичайното си местопребиваване; или
- б) последното си обичайно местопребиваване, ако един от тях все още живее там; или
- в) обичайното местопребиваване на единия от съпрузите в случай на обща искова молба; или
- г) обичайното местопребиваване на ответника; или
- д) обичайното местопребиваване на ищеца, ако той е живял там поне една година непосредствено преди предявяването на иска; или
- е) обичайното местопребиваване на ищеца, ако той е живял там поне шест месеца непосредствено преди предявяването на иска и е гражданин на въпросната държава членка; или
- ж) общото си гражданство (общ „domicile“ в случай на Обединеното кралство и Ирландия).

2.3.4. Алтернативен характер на основанията за компетентност

Основанията за компетентност по брачни дела са алтернативни, което означава, че при тях няма йерархия, а оттам и предимство. В делото на Съда на Европейския съюз *Hadadi*⁽¹²⁾ съдът е трябвало да отговори на въпроса дали има такава йерархия, тъй като в този случай и двамата съпрузи са били граждани на едни и същи две

държави членки. В карето по-долу са представени основните елементи от решението на съда.

Съпрузите са живеели заедно и обичайното им местопребиваване е било в държава членка А. И двамата са били също така граждани на въпросната държава членка, както и на държава членка Б. След раздялата им и съпругата, и съпругът завеждат дела за развод – съпругата в А, а съпругът в Б четири дни по-късно, като и двамата са продължили да живеят в А. Съдът в Б постановява развод и следователно този развод по принцип подлежи на признаване и изпълнение.

В същото време първоинстанционният съд в А отказва да приеме предявения от съпругата иск за развод. По жалба от страна на съпругата въззивният съд в А отменя решението на първоинстанционния съд и също така обявява, че решението на съда в Б не може да бъде признато в А. Съпругът обжалва това решение и по делото е направено преюдициално запитване до Съда на Европейския съюз.

На Съда са отправени три въпроса:

- Трябва ли член 3, параграф 1, буква б) от регламента да се тълкува в смисъл, че предимство трябва да има гражданството на държавата на сезирания съд, ако и двамата съпрузи са граждани и на държавата на сезирания съд, и на друга държава членка на Европейския съюз?
- При отрицателен отговор на предходния въпрос, трябва ли в случаите, когато и двамата съпрузи са граждани на двете държави членки, този текст да се тълкува в смисъл, че посочва по-ефективното от двете гражданства? –и

(12) По този въпрос вж. Решение на Съда на Европейския съюз по дело C-168/08, *Hadadi срещу Hadadi*, Сборник, 2009 г., стр. I-6871, решение, постановено на 16 юли 2009 г.

- При отрицателен отговор на предходния въпрос, трябва ли да се счита, че този текст предоставя на съпрузите допълнителен избор, а именно да изберат съда на една от двете държави, на които и двамата са граждани?

Отговорът на Съда е следният:

- Когато съдът на държавата членка, където се иска признаване – в този случай А – трябва да провери дали съдът в държавата членка на произход, – в този случай Б – е бил компетентен съгласно член 3, параграф 1, буква б) от Регламента, последната разпоредба не допуска съдът на А да разглежда съпрузите, всеки от които има гражданство и на А, и на Б, за граждани само на А. Напротив, съдът в А трябва да вземе предвид обстоятелството, че съпрузите са граждани също така на Б, поради което съдилищата на последната може да са били компетентни да разгледат спора.
- Установената с Регламента система за разпределяне на компетентността по дела за разтрогване на брака няма за цел да изключи наличието на няколко компетентни съдилища. Напротив, изрично се предвижда успоредното съществуване на няколко компетентни съдилища, без да се установява йерархия между тях.
- Докато изброените в член 3, параграф 1, буква а) критерии в различни отношения се основават в различни аспекти на обичайното местопребиваване на съпрузите, то критерият по буква б) от същия параграф е свързан с държавата членка „чиито граждани са двамата съпрузи, или ако се отнася до Обединеното кралство или Ирландия, където те имат „domicile““. Така освен в случая на последните две държави членки съдилищата на другите държави членки, чиито граждани са съпрузите, са компетентни по дела за разтрогване на брака.

- Следователно на втория и третия въпрос трябва да се отговори, че, когато и двамата съпрузи са граждани на две едни и същи държави членки, член 3, параграф 1, буква б) от Регламента не допуска възможността компетентността на съдилищата на една от държавите членки да не бъде призната по съображение, че по отношение на ищеца не е налице друг критерий на привързване към тази държава. Напротив, съдилищата на въпросните държави членки, на които съпрузите са граждани, са компетентни според тази разпоредба и съпрузите могат да сезират съда на държавата членка по техен избор.

2.3.5. Проверка на компетентност – член 17

Когато пред съд в държава членка е заведено брачно дело, по което според правилата на Регламента той не е компетентен, а компетентността принадлежи на съда на друга държава, той служебно прогласява, че не е компетентен. В случая на А⁽¹³⁾ Съдът на Европейския съюз е дал следните насоки относно това как следва да процедира съответният съд при такива обстоятелства:

(13) Дело C-523/07 A, Сборник, 2009 г., стр. I-2805, решение, постановено на 2 април 2009 г.

„[В] случая, в който юрисдикцията на дадена държава членка няма никаква компетентност, тя трябва служебно да се прогласи за некомпетентна, без да е длъжна да препраща делото на друга юрисдикция. Въпреки това, доколкото го изисква защитата на висшия интерес на детето, националната юрисдикция, която се е прогласила служебно за некомпетентна, трябва да съобщи за това пряко или посредством посочения в член 53 от Регламента централен орган на компетентната юрисдикция на друга държава членка“.

2.3.6. Примери за прилагането на правилата относно компетентността

Пример 1: Обичайното местопребиваване и на двамата съпрузи е в една и съща държава членка

Мъж, който е гражданин на държава членка А, е женен за жена, която е гражданин на държава членка Б. Обичайното местопребиваване на двойката е в държава членка В. След няколко години техният брак се влошава и съпругата желае да се разведе. Съгласно член 3 всеки от съпрузите може да подаде молба за развод единствено пред съдилищата на държава членка В на основание, че това е тяхното обичайно местопребиваване. Съпругата не може да сезира съдилищата на държава членка Б на основание, че тя е гражданин на тази държава, тъй като в член 3, параграф 1, буква б) се изисква общо гражданство на двамата съпрузи.

Пример 2: Обичайното местопребиваване на съпрузите е в различни държави членки

Съпрузи, които преди заедно са пребивавали обичайно в държава членка А, се разделят. Съпругът – гражданин на въпросната държава – остава там, а съпругата отива в държава членка Б, на която е гражданин. Съпрузите имат следните възможности: както съпругът, така и съпругата може да предяви иск пред съдилищата на А на основание, че това е било последното обичайно местопребиваване на двамата съпрузи и съпругът все още е там; съпругът може да предяви иск също така пред съдилищата на Б, след като това вече е обичайното местопребиваване на съпругата. Съпругата може да предяви също така иск пред съдилищата на А на основание, че това е обичайното местопребиваване на съпруга, и пред съдилищата на Б, на която тя е гражданин и в която е нейното обичайно местопребиваване, ако е живяла там поне шест месеца непосредствено преди предявяването на иска.

Пример 3: Съпрузите са граждани на една и съща държава членка

Съпрузите са граждани на държава членка П, но са живели в държава членка А. След раздялата си и двамата напускат А. Съпругът отива в държава членка Б, а съпругата отива във В. Всеки от съпрузите може незабавно да предяви иск пред съдилищата на П на основание на тяхното общо гражданство. Алтернативно всеки от тях би могъл да направи това пред съдилищата според съответното си ново обичайно местопребиваване, след като всеки е живял там поне една година.

Пример 4: Съпрузите са граждани на различни държави членки

Съпрузите, живеещи в държава членка Т, са граждани съответно на държави членки Ж и З. След раздялата им съпругата се връща в Ж, а съпругът отива в друга държава членка Н. В този случай са налице следните възможности: съпругата може да предяви иск за развод пред съдилищата в Н, след като съпругът придобие обичайно местопребиваване там; съпругата може да подаде предяви иск за развод в Ж – държавата членка, на която тя е гражданин, след като придобие обичайно местопребиваване там и е живяла там в продължение на шест месеца; съпругът може да предяви иск за развод в Ж, след като съпругата придобие обичайно местопребиваване там; съпругът може да предяви иск за развод в Н едва след като е живял там в продължение на една година и е придобил обичайно местопребиваване там.

Пример 5: Единият от съпрузите не е гражданин на държава членка на ЕС

Преди да се разделят съпрузите са живеели заедно и общото им обичайно местопребиваване е било в държава членка А. Съпругата е гражданин на държава членка Б, а съпругът е гражданин на държава В, която не е членка на ЕС. След раздялата на двойката съпругата остава в държава членка А, а съпругът се връща да живее във В. Както съпругът, така съпругата могат да предявят иск пред съдилищата на А на основание, че тя е била последното обичайно местопребиваване на двамата съпрузи и съпругата все още живее там. Ако съпругата бе напуснала А и бе отишла да живее в Б, на която тя е гражданин, тя би могла да предяви иск, когато има обичайно местопребиваване там, ако е живяла поне шест месеца преди предявяването на иска.

Аспекти на тази ситуация са разгледани в едно дело пред Съда на Европейския съюз⁽¹⁴⁾ в което съпругата претендира, че няма основания за компетентност в съответствие с Регламента, защото съпругът нито има обичайно местопребиваване в държава членка на Европейския съюз, нито е гражданин на такава. Тя твърди, че според националното законодателство на Б съдилищата на тази държава членка, на която е гражданин, са компетентни по силата на действието на членове 6 и 7.

Съдът на Европейския съюз постанови, че, ако някой съд в държава членка е компетентен в съответствие с Регламента, друг сезиран съд трябва служебно да прогласи според член 17, че не е компетентен, което означава, че членове 6 и 7 не могат да се използват, за да се приложат правилата за компетентност според националното законодателство на държава членка за определяне на компетентния съд.

(14) Вж. дело C-68/07, *Kerstin Sundelind Lopez срещу Miguel Enrique Lopez Lizaso*, Сборник, 2007 г., стр. I-10403, по което бе постановено решение на 29 ноември 2007 г.

2.3.7. Правила относно изключителна компетентност – член 6

Смисълът на основанията за изключителна компетентност се изразява в това, че срещу брачен партньор, който има обичайно местопребиваване в държава членка или който е гражданин на държава членка (или който има „domicile“ в Обединеното кралство или Ирландия) може да се заведе дело за развод в друга държава членка само в съответствие с разпоредбите на членове 3–5 от Регламента.

2.3.8. Основания за субсидиарна компетентност – член 7

Когато според разпоредбите на членове 3–5 никой съд на държава членка не е компетентен, за определяне на това дали даден съд

на държава членка има компетентност могат да се прилагат националните правила относно компетентността във всяка държава членка. С оглед обаче на изключителния характер на разпоредбите, които се съдържат в тези членове, както е предвидено в член 6, разпоредбата по член 7, параграф 1 се прилага само по отношение на ответник, който няма обичайно местопребиваване в или не е гражданин на държава членка или (ако се отнася до Обединеното кралство и Ирландия) няма „domicile“. Срещу такъв ответник всеки гражданин на държава членка, както и всеки гражданин на друга държава членка, който има обичайно местопребиваване във въпросната държава, може да се позовава на правилата относно компетентността във въпросната държава членка⁽¹⁵⁾.

2.3.9. Пророгация на компетентен съд при развод по дела, свързани с родителската отговорност

В член 12 е предвидено правило за пророгация, в което е предвидено, че съд, пред който е заведено дело за развод според Регламента, е компетентен също така по въпросите, свързани с родителската отговорност във връзка с развода, ако са изпълнени определени условия⁽¹⁶⁾.

2.4. Висящ процес или какво се случва, ако са образувани производства в две държави членки? – член 19, параграф 1

След като съд бъде сезиран в съответствие с член 3 от Регламента и се прогласи за компетентен, съдилищата на други държави членки не са вече компетентни и трябва да оставят без разглеждане всеки последващ иск. С правилото на висящия процес („*lis pendens*“) се цели да се гарантира правната сигурност, да се избегнат успоредни дела и възможността за решения, които са противоречиви.

(15) Вж. пример 5 в точка 2.3.6 и предходната бележка под линия.

(16) Вж. точка 3.2.6 по-долу.

Член 19, параграф 1 обхваща два случая:

- а) производства със същия предмет и на същото основание, образувани пред съдилища в различни държави членки; както и
- б) производства пред съдилища в различни държави членки, които не са образувани на същото основание, но се отнасят до „свързани искове“.

Разликата между букви а) и б) може да бъде илюстрирана по следния начин: ако всеки от съпрузите заведе дело за развод в две различни държави членки, тогава се прилага правилото в съответствие с буква а), защото производствата са образувани на същото основание. Когато единият съпруг заведе дело за развод в една държава членка, а другият заведе дело за унищожаване на брака в друга, тогава се прилага правилото в съответствие с буква б), защото, въпреки че основанието не е едно и също, все пак исковете са свързани или зависими един от друг.

2.5. Признаване и изпълнение на решения по брачни дела

2.5.1. Не се изискват специални процесуални действия за признаването на решения – член 21, параграф 2

По принцип не е необходимо да се предприемат каквито и да било специални процесуални действия за признаването в една държава членка на ЕС, на решение, постановено в друга. В частност, ако решението не е обжалвано или не подлежи на обжалване в държавата членка на произход, на основание на решението не се изискват специални процесуални действия за актуализиране на регистрите за гражданско състояние в държава членка. Това е важно, тъй като от практическа гледна точка то означава, че, ако дадено лице желае да сключи брак с друго след развод, трябва само да представи самото решение на органите в държавата членка, в която новият брак ще бъде

сключен, за да се удостовери гражданското състояние на въпросното лице като разведено и следователно свободно да сключи брак.

2.5.2. Процедура по признаване и изпълнение – членове 21 и 23–39

Всяка заинтересована страна може да поиска решение по брачно дело, издадено от съд на държава членка, да бъде или да не бъде признато и да бъде обявено за изпълняемо в друга държава членка. Понякога процесът на обявяване на чуждо решение за изпълняемо се нарича „екзекватура“. Молбата за декларация за изпълняемост трябва да бъде отправена до компетентния съд в държавата членка, в която се иска признаване и изпълнение. Определените от държавите членки съдилища за тази цел са представени в списък 1⁽¹⁷⁾. Този съд своевременно обявява, че решението подлежи на изпълнение във въпросната държава членка. На този етап на производството нито лицето, срещу което се иска изпълнението, нито детето имат право да представят съображения пред съда.

Страните могат да обжалват решението. Жалбите се подават пред съдилищата, които са определени от държавите членки за тази цел и са представени в списък 2. На този етап на производството и двете страни могат да представят съображения пред съда.

2.5.3. Основания за отказ за признаване на решение – член 22

Съществуват ограничен брой основания за отказ за признаване на решение. Това може да стане в следните случаи:

- ако признаването е в очевидно противоречие с обществения ред в изпълняващата държава членка⁽¹⁸⁾,
- когато ответникът не се яви, в случай че документите за откриване на производството не са били връчени навреме, така че ответникът да има възможност да организира защитата си, освен ако ответникът категорично е приел решението,
- ако решението е в противоречие с решение, постановено по дело между същите страни в държавата членка, където се иска признаване, или
- ако решението е в противоречие с решение, постановено по дело между същите страни в друга държава, което може да бъде признато в държавата членка, където се иска признаване.

(17) ОВ С 85, 23.3.2013 г., стр. 6.

(18) Вж. обаче по този въпрос член 25 от Регламента и точка 2.5.4

2.5.4. Ограничения по отношение на преразглеждането от страна на съда, от когото се иска признаване

Съдът, от когото се иска признаване, не може:

- да преразглежда основанието за компетентност на съда в държавата членка на произхода, който е постановил решението – член 24,
- да прилага нормата относно съобразяване с обществения ред към правилата относно компетентността, установени в членове 3–7 от Регламента – член 24,
- да откаже признаване на решение на основание, че законодателството в държавата членка, където се иска признаване, не би допуснало решение по брачни дела при същите факти – член 25, или
- при никакви обстоятелства да преразглежда решение по същество – член 26.

2.5.5. Автентични актове – член 46

Актовете, които са изготвени или вписани в държава членка като автентични и са изпълняеми в нея, както и споразуменията, които са сключени и са изпълняеми в държавата членка, в която са сключени, се признават и се изпълняват в друга държава членка както решенията⁽¹⁹⁾.

2.5.6. Легализация – член 52

Не се изисква процедура по легализация за документите, свързани с признаването или изпълнението на решения по брачни дела, включително решение или удостоверение.

(19) За общо указание относно значението на „автентичен акт“, което описва неговото естество и действие, вж. Решение на Съда на Европейските общности от 17 юни 1999 г. по дело *Unibank A/S срещу Flemming G. Christensen*, C- 260/97, Recueil, 1999 г., стр. I-3715. Определение е предоставено също така в член 2, параграф 3 от Регламента относно издръжката – препратка в бележка под линия 8 по-горе.

3. Родителска отговорност

3.1. Материален обхват

Регламентът разглежда компетентността, признаването и изпълнението

3.1.1. Въпроси, които са обхванати от Регламента

В Регламента са определени правила относно компетентността (глава II), признаването и изпълнението (глава III) и сътрудничеството между централните органи (глава IV) по дела за родителска отговорност. Той съдържа специални правила в случай на отвлечане на дете и права на лични отношения с детето.

Регламентът се прилага по всички граждански дела, отнасящи се до „определяне, упражняване, делегиране, ограничаване или лишаване от родителската отговорност“

3.1.1.1. Кой деца са обхванати от Регламента?

За разлика от Хагската конвенция за закрила на децата от 1996 г. (вж. глава 8 по-долу), която се прилага за деца на възраст до 18 години, в Регламента не е посочена максимална възраст за децата, които са обхванати от него, а този въпрос е оставен на националното законодателство. Следва да се отбележи, че Хагската конвенция за гражданските аспекти на международното отвлечане на деца се прилага за деца до 16-годишна възраст. Макар че решенията за родителската отговорност в повечето случаи се отнасят за малолетни и непълнолетни под 18 години, в съответствие с националното законодателство лица под 18 години може да се считат за навършили пълнолетие, по-специално ако желаят да сключат брак. Решенията, които са издадени по отношение на такива лица, по принцип не се отнасят до „родителска отговорност“, и следователно не попадат в обхвата на Регламента.

3.1.1.2. Значение на „родителска отговорност“ – член 1, параграф 1, буква б), член 1, параграф 2 и член 2, параграф 7

Терминът „родителска отговорност“ е определен широко в член 1, параграф 2 и обхваща всички права и задължения на носител на родителска отговорност, отнасящи се до личността или имуществото на детето. Те могат да възникнат по силата на решение, на закона или по силата на споразумение. Списъкът от дела, отнасящи се до „родителска отговорност“ в съответствие с Регламента, не е изчерпателен, а само илюстративен.

Той включва:

- правото на упражняване на родителски права и правото на лични отношения с детето,
- настойничество, попечителство и други подобни,
- определянето и действието на всяко лице, което отговаря за личността на детето или неговото имущество или което представлява или подпомага детето,
- мерки за закрила на детето, свързани с управлението, запазването или разпореждането с неговото имущество,
- настаняване на детето в приемно семейство или в специализирана институция.

Носителят на родителска отговорност може да бъде физическо или юридическо лице.

Регламентът се прилага към „граждански дела“

3.1.1.3. Значение на „гражданско дело“ – член 1, параграфи 1 и 2 и съображение 7

Регламентът се прилага към „граждански дела“. За целите на Регламента понятието „граждански дела“ е определено

широко, като обхваща всички дела, изброени в член 1, параграф 2. Регламентът се прилага, когато конкретно дело за родителска отговорност е „публичноправна“ мярка в съответствие с националното законодателство, като настаняване на детето в приемно семейство или в специализирана институция. Пример за такава ситуация е представен в съседното каре.

Въпросът дали настаняването на детето в приемно семейство представлява гражданско дело за целите на Регламента е разгледан в делата на Съда на Европейския съюз C⁽²⁰⁾ и A⁽²¹⁾. По всяко от тези дела Съдът е трябвало да реши дали настаняването на детето в приемно семейство в съответствие с публичното право попада в обхвата на Регламента. И двете дела са в резултат на ситуации, в които са били поети грижите за деца и те са били настанени в приемни семейства.

По дело С две деца са били засегнати от заповед на шведските органи за закрила на детето. Скоро след издаването на заповедта майката на децата ги отвежда във Финландия и се опитва да се противопостави на изпълнението на заповедта, като подава жалба пред Върховния съд на Финландия на няколко основания, включително че заповедта е извън обхвата на Регламента, защото не става дума за гражданско дело, а е издадена в съответствие с публичното право. Съдът на Европейския съюз постановява, че заповедта попада в обхвата на Регламента като гражданско дело както по отношение на частта, отнасяща се до поемането на грижите за децата, така и по отношение на настаняването на децата в приемно семейство.

(20) Дело C-435/06 С, Сборник, 2007 г., стр. I-10141; решение, постановено на 27 ноември 2007 г.

(21) Дело C-523/07 А, Сборник, 2009 г., стр. I-2805, решение, постановено на 2 април 2009 г.

По дело А три деца са живеели с майка си и втория им баща в Швеция. Те се преместват за лятото във Финландия и по-късно през същата година финландските органи за закрила на детето издават заповед за поемане на грижите за децата и те са настанени в приемно семейство на основание, че майка им и вторият им баща са ги изоставили. Тогава майката обжалва заповедта пред Върховния съд на Финландия на основание, наред с друго, че тя не попада в определението за граждански дела за целите на Регламента. Споменатият съд сезира Съда на Европейския съюз за тълкуване на Регламента, а последният постановява, че едно-единствено решение, с което се разпорежда поемането на грижите за дете и настаняването му извън семейството му в приемно семейство, попада в обхвата на понятието за граждански дела по смисъла на тази разпоредба, когато това решение е прието в рамките на публичноправни норми, свързани със закрилата на детето.

Регламентът се прилага към охранителни мерки по отношение на имуществото на детето

3.1.1.4. Мерки, свързани с имуществото на детето – член 1, параграф 2, букви в) и д) и съображение 9

Когато едно дете притежава имущество, може да се наложи да бъдат предприети определени мерки, като определянето на лице или орган, което/който да подпомага и представлява детето във връзка с имуществото. Следователно Регламентът се прилага към всички такива мерки, които може да са необходими за управлението или продажбата на имуществото, ако например родителите на детето спорят по този въпрос или детето остане сирак.

Обратно, мерките, свързани с имуществото на детето, които обаче не се отнасят до родителската отговорност, не са обхванати от Регламента,

а от Регламент (ЕО) № 44/2001 на Съвета от 22 декември 2000 г. относно компетентността, признаването и изпълнението на съдебни решения по граждански и търговски дела („Регламент Брюксел I“⁽²²⁾). Във всеки отделен случай съдията следва да реши дали дадена мярка, свързана с имуществото на детето, се отнася до родителска отговорност или не.

3.1.2. Дела, които са изключени от обхвата на Регламента

3.1.2.1. Дела, за които Регламентът не се прилага – член 1, параграф 3 и съображение 10

В член 1, параграф 3 са изброени делата, които са изключени от обхвата на родителската отговорност по смисъла на Регламента, макар че може да са тясно свързани с нея (например произход, осиновяване, пълнолетие и имената на детето). Макар че Регламентът се прилага за мерките, свързани със закрилата на децата, той не се прилага за такива мерки, предприети в резултат на престъпления, извършени от деца (вж. член 1, параграф 3, буква ж) и съображение 10).

Регламентът не се прилага за задълженията за издръжка

3.1.2.2. Задължения за издръжка – съображение 11

Задълженията за издръжка и родителската отговорност често се разглеждат в рамките на едни и същи преговори или съдебни производства между родителите. Задълженията за издръжка обаче не са обхванати от Регламента, тъй като те вече са уредени от Регламента относно издръжката⁽²³⁾. Съд, който е компетентен

по смисъла на Регламента, все пак има по принцип компетентност да се произнася също така по дела за издръжка посредством прилагането на член 3, буква г) от Регламента относно издръжката. Тази разпоредба дава възможност на съд, който е компетентен да разглежда дело за родителска отговорност, да взема решение също така по отношение на издръжката, ако този въпрос съпътства въпроса за родителската отговорност.

Макар че и двата въпроса могат да бъдат разгледани в рамките на едно и също производство, постановеното по него решение се признава и изпълнява в съответствие с различни правила. Частта от решението, която се отнася до издръжката, се признава и изпълнява в друга държава членка в съответствие с разпоредбите на Регламента относно издръжката, а частта от решението, която се отнася до родителската отговорност, се признава и изпълнява в съответствие с разпоредбите на Регламент „Брюксел IIa“.

Регламентът се прилага за всички решения относно родителската отговорност

3.1.3. Кои решения са обхванати от Регламента? – член 1, параграф 1, буква б) и съображение 5

За разлика от предходния Регламент „Брюксел II“, настоящият Регламент се прилага за всички решения, издадени от съд на държава членка по дела за родителска отговорност, независимо от това дали родителите имат или са имали брак и дали и двете страни по производството са или не са биологични родители на въпросното дете.

Регламентът не е ограничен до съдебни решения

(22) Следва да се отбележи, че е приет преработен текст на Регламент „Брюксел I“, който ще се прилага от 10 януари 2015 г.; вж. Регламент (ЕС) № 1215/2012 на Европейския парламент и на Съвета от 12 декември 2012 г.; ОВ L 351, 20.12.2012 г., стр. 1.

(23) Вж. бележка под линия 8 по-горе.

3.1.3.1. Значение на „решение“ – член 2, параграфи 1 и 4

Регламентът се прилага за съдебни решения, независимо как е наречено решението (включително постановление, заповед или присъда). Той обаче не е ограничен до решения, издадени от съдилища, а се прилага за всяко решение, постановено от орган, който разполага с компетентност по делата, попадащи в обхвата на Регламента, като социални органи и органи за закрила на детето.

Регламентът се прилага за „автентични актове“

3.1.3.2. Автентични актове – член 46

Освен това Регламентът се прилага и за актове, които са официално изготвени или вписани като автентични и са изпълняеми в държавата членка, в която са изготвени или вписани. Актовете, които трябва да бъдат признати и обявени за изпълняеми в други държави членки при същите условия като решението, включват например актове, изготвени от или пред нотариуси, както и актове, вписани в публични регистри⁽²⁴⁾.

Регламентът се прилага за споразумения между страните

3.1.3.3. Споразумения – членове 46 и 55, буква д)

Друга важна характеристика на Регламента е, че той обхваща също така споразумения, сключени между страните, доколкото те са изпълняеми в държавата членка, в която са сключени. Целта на тази разпоредба е да се подкрепи политиката, че е за предпочитане в интерес на детето страните по дела относно родителската отговорност да бъдат насърчени да постигнат, най-добре извън съда, споразумение чрез преговори.

Следователно споразумението следва да се признава и да е изпълняемо в други държави членки при същите условия като решението, при условие че то е изпълняемо в държавата членка, в която е сключено, независимо от това дали е частно споразумение между страните или споразумение, сключено пред някакъв орган. Това съответства също така на разпоредбите на член 55, буква д), според който централните органи подпомагат постигането на споразумение между носителите на родителска отговорност посредством посредничество или други средства, и насърчават презграничното сътрудничество за тази цел.

Регламентът не възпира съдилищата да налагат временни, включително охранителни, мерки в неотложни случаи

(24) Вж. също така бележка под линия 19 по-горе.

3.1.3.4. Временни и охранителни мерки – член 20

В член 20 се пояснява, че разпоредбите на Регламента не са пречка за съдилищата да постановяват временни, включително охранителни, мерки в съответствие с тяхното национално законодателство по отношение на дете, което се намира на тяхната територия, дори ако, по силата на Регламента, съд в друга държава членка е компетентен да разгледа делото по същество.

Затова се предполага, че като добра практика и с цел да бъдат ясно определени основанията за компетентността на съда да постановява мерки по член 20, че, когато съдът постанови такива мерки, той следва да посочи *in limine* в решението, с което са предприети мерките, дали е компетентен в съответствие с Регламента да разгледа делото по същество или не⁽²⁵⁾.

Такава мярка може да бъде постановена от съд или от орган, който разполага с предметна компетентност по делата, попадащи в обхвата на Регламента (член 2, параграф 1). В съответствие с националното законодателство компетентен да постановява временни мерки може да е например даден орган за социално подпомагане, за закрила на детето или по въпросите на младежта.

Член 20 не е разпоредба, която предоставя компетентност. Следователно действието на временните мерки се прекратява, когато компетентният съд постанови мерките, които счита за целесъобразни.

(25) За коментари относно необходимостта от поясняване на основанията на компетентността съдът да постановява временни и охранителни мерки, вж. дело C-256/09, *Bianca Purruccer срещу Guillermo Valles Perez*, Сборник, 2010 г., стр. I-7353, по-специално точки 70–76,

Пример:

Семейство пътува с автомобил от държава членка А до държава членка Б за лятната си ваканция. След като пристигат в държава членка Б, те претърпяват пътнотранспортно произшествие, при което всички са ранени. Детето е само леко наранено, но и двамата родители са откарани в болница в състояние на кома. Органите на държава членка Б трябва незабавно да предприемат определени временни мерки за закрила на детето, което няма роднини в държава членка Б. Фактът, че според Регламента съдилищата в държава членка А са компетентни по същество, не е пречка съдилищата или компетентните органи на държава членка Б да решат да предприемат временни мерки за закрила на детето. Прилагането на тези мерки се прекратява, след като съдилищата на държава членка А предприемат мерките, които считат за целесъобразни.

3.2. Съдилищата на коя държава членка са компетентни по делата относно родителска отговорност?

3.2.1. Система от правила за компетентност по дела, свързани с родителска отговорност

С разпоредбите на членове 8–10, 12 и 13 се установява система от правила за определяне на основанията за компетентността на съдилищата на дадена държава членка по дела относно родителска отговорност. В тези правила не са посочени съдилищата, които са компетентни в рамките на държавите членки, тъй като този въпрос се урежда от националното право. Повече информация по този въпрос е представена на уебсайтовете на Европейската съдебна мрежа⁽²⁶⁾.

(26) <https://e-justice.europa.eu/home.do>.

3.2.2. Анализ на компетентния съд относно родителската отговорност

Когато даден съд е сезиран по дело, което се отнася до родителската отговорност, той трябва да направи следния анализ:

Компетентен ли е сезираният съд според общото правилото за компетентност по член 8?

▼ ДА

Имат ли съдилищата на друга държава членка предимство по отношение на компетентността съгласно членове 9, 10 или 12?

▼ ДА

Сезираният съд трябва да се откаже от компетентност съгласно член 17.

▼ НЕ

Компетентен ли е този съд съгласно членове 9–10, 12 или 13?

▼ НЕ

При прилагане на член 17 компетентен ли е съд на друга държава членка съгласно Регламента?

▼ ДА

При прилагане на член 17 сезираният съд трябва служебно да прогласи, че не е компетентен.

▼ НЕ

При прилагане на член 14, ако няма компетентен съд в съответствие с членове 8–10 и 12 или 13, съдът може да упражнява всяка компетентност, която му е предоставена по националното му законодателство („субсидиарна компетентност“).

Предлага се като добра практика съдилищата винаги да поясняват в решенията си основанието за тяхната компетентност във връзка с родителската отговорност⁽²⁷⁾.

3.2.3. Общо правило за компетентност – член 8 и съображение 12

3.2.3.1. Държава, в която детето има обичайно местопребиваване

Основният принцип на правилата за компетентността по делата, свързани с родителската отговорност, според Регламента е, че най-подходящият форум е съответният съд на държавата членка, в която детето има обичайно местопребиваване. През последните години понятието „обичайно местопребиваване“ се използва все по-често като критерий за привръзка в международни актове, по-специално в тези, отнасящите се до семейното право.

Регламентът не съдържа определение на понятието обичайно местопребиваване. Значението на термина следва да се тълкува в съответствие с целите и задачите на Регламента.

Следва да се подчертае, че тълкуването на обичайно местопребиваване не се определя спрямо дадено понятие за обичайно местопребиваване в съответствие с дадено конкретно национално законодателство, а трябва да отговаря на дадено „автономно“ значение според законодателството на Европейския съюз и за неговите цели. Във всеки конкретен случай дали едно дете има или няма обичайно местопребиваване в някоя конкретна държава членка винаги трябва да се определя от съда въз основа на фактите, свързани с положението на конкретното дете.

(27) Вж. дело C-256/09, *Bianca Purucker срещу Guillermo Valles Perez*, цитирано по-горе в бележка под линия 25.

3.2.3.2. Съдебна практика на Съда на Европейския съюз относно тълкуване на значението на „обичайно местопребиваване“

Понякога може да се окаже трудно да се определи дали детето има обичайно местопребиваване, особено когато то често се мести от една държава членка в друга или относително скоро се е преместило през международната граница. Съдът на Европейския съюз е предоставил определени насоки относно факторите, които за целите на Регламента трябва да бъдат взети предвид при определянето на обичайното местопребиваване на дете.

А — Дело C-523/07

В решението си, постановено на 2 април 2009 г. по дело C-523/07 („А“)⁽²⁸⁾, Съдът постанови, че „Обичайното пребиваване“ на детето по смисъла на член 8, параграф 1 от Регламента трябва да се установи въз основа на съвкупност от фактически обстоятелства, специфични за всеки конкретен случай. В конкретния случай въпросните деца са били отведени от родителите си от една държава членка в друга и скоро след отвеждането са били поети грижи за децата. Възникналият въпрос е дали обичайното им местопребиваване също се е променило, въпреки че е изтекъл относително кратък период от време – едва няколко седмици.

(28) Дело C-523/07 А, Сборник, 2009 г., стр. I-2805, решение, постановено на 2 април 2009 г.

Съдът анализира обстоятелствата и обяви, че единствено физическото присъствие не е достатъчно, за да се установи обичайно местопребиваване за целите на член 8 от Регламента. Освен физическото присъствие на детето в държава членка трябва да се приемат други фактори, които могат да покажат, че това присъствие по никакъв начин няма временен или случаен характер и че пребиваването на детето изразява определена интеграция в социалната и семейната среда. За тази цел трябва също да се вземат предвид продължителността, редовността, условията и причините за престоя на територията на държава членка, както и причините за преместването на семейството в тази държава, гражданството на детето, мястото и условията за обучение в училище, лингвистичните познания, както и семейните и социални отношения, поддържани от детето в посочената държава.

Намерението на родителите да се установят в друга държава членка, изразено чрез някои очевидни мерки като придобиването или наемането на жилище в приемната държава членка, може да представлява показател за преместването на обичайното пребиваване. Друг показател може да бъде подаването на заявление за ползване на социално жилище пред съответните служби на посочената държава.

Съдът заключи, като отбеляза, че националната юрисдикция следва да установи обичайното пребиваване на детето, като държи сметка за съвкупността от фактическите обстоятелства, специфични за всеки конкретен случай.

Mercredi – дело C-497/10

В решението си, постановено на 22 декември 2010 г. по дело *Mercredi*⁽²⁹⁾, Съдът отново потвърди констатацията си по дело

(29) Дело C-497/10 PPU, Сборник, 2010 г., стр. I-0000, решение, постановено на 22 декември 2010 г.

„А“, като посочи, че понятието „обичайно местопребиваване“ – за целите на членове 8 и 10 от Регламента – трябва да се тълкува в смисъл, че това е мястото, което отразява определена интеграция на детето в социална и семейна среда.

Това дело се отнася до момиченце, което е било едва на два месеца, когато е отведено от майка си от Англия във Франция. Майката е завела отделно дело във Франция около две седмици след завеждането на делото в Лондон. Английският съд е сезирал Съда на Европейския съюз, който посочва на първо място в решението си, че съгласно член 8, параграф 1 от Регламента компетентността на съда в определена държава членка по дела, свързани с родителската отговорност за дете, което е отведено правомерно в друга държава, се определя въз основа на критерия за обичайното местопребиваване на детето към момента на сезирането на този съд.

Съдът посочва по-нататък, че, тъй като разпоредбите на Регламента, в които се използва понятието „обичайно местопребиваване“, не съдържат изрично препращане към правото на държавите членки с оглед на определянето на смисъла и обхвата на това понятие, то трябва да се определи предвид контекста на разпоредбите на Регламента и предвид преследваната с този регламент цел, и в частност предвид целта, посочена в съображение 12 от Регламента, а именно правилата за компетентността, които той създава, да се определят с оглед на висшия интерес на детето и особено на критерия на близостта.

Съдът добавя, че възрастта на детето може да е от особено значение. Като правило, продължава Съдът, средата на всяко малко дете по същество е семейството, тоест лицето или лицата, с които то живее и които фактически го отглеждат и се грижат за него.

Тази среда, която е основен критерий при определянето на обичайното му местопребиваване, се състои от различни, променящи се с възрастта фактори, затова факторите, които трябва да бъдат взети предвид в случай на дете на училищна възраст, не са същите като факторите, които трябва да бъдат разгледани в случай на по-голямо или по-малко дете.

Съдът добавя, че когато се разглежда положението на дете в кърмаческа възраст, което пребивава само от няколко дена с майка си в държава членка, в която е било отведено и която е различна от държавата членка на обичайното му местопребиваване, трябва по-специално да се вземат предвид продължителността, редовността, условията и причините за престоя на територията на тази държава членка и за преместването на майката в тази държава, от една страна, а от друга – особено предвид възрастта на детето – географският и семейният произход на майката, както и семейните и социалните отношения, поддържани от нея и детето в тази държава членка.

Както в „А“, Съдът постановява, че националната юрисдикция следва да установи обичайното местопребиваване на детето, като държи сметка за съвкупността от специфичните за конкретния случай фактически обстоятелства.

3.2.3.3. Придобиване на ново обичайно местопребиваване

Ако дете се премести от една държава членка в друга, при обстоятелства, различни от неправомерно отвеждане или задържане⁽³⁰⁾, придобиването на обичайно местопребиваване в „новата“ държава членка по принцип следва да съвпадне с „изгубването“ на обичайното местопребиваване в предишната държава членка. След разглеждане от страна на съда на фактическите елементи на всеки отделен случай, той може да определи дали въпросното дете е придобило обичайно местопребиваване в „новата“ държава членка и, ако това е така, в кой момент от времето е станало това.

Макар че използването на прилагателното „обичайно“ указва, че трябва да се установи известна продължителност на местопребиваването преди то да може да се определи за „обичайно“, не трябва да се изключва, че детето би могло да придобие обичайно местопребиваване в държава членка в самия ден на пристигането си в нея или скоро след това.

Въпросът с компетентността се определя към момента на завеждане на дело пред съда. Ако бъде сезиран компетентен съд, по принцип той запазва компетентността си дори ако в хода на делото детето придобие обичайно местопребиваване в друга държава членка (на принципа „perpetuatio fori“). Следователно промяната на обичайното местопребиваване на детето, докато делото е висящо, сама по себе си не води до промяна на компетентността по висящо дело.

Ако това обаче е в най-добър интерес на детето, в член 15 – при определени условия – е предвидено евентуално прехвърляне на делото или на част от него от съда, който е компетентен по същество, на съд на държава членка, в която се е преместило детето⁽³¹⁾.

(30) Вж. глава 4.

(31) Вж. точка 3.3.

3.2.4. Изключения от общото правило

В членове 9, 10, 12 и 13 са предвидени изключения от общото правило, указващи случаи, в които може да са компетентни съдилищата на държава членка, различна от тази, в която детето има обичайно местопребиваване.

3.2.4.1. Запазване на компетентност по предишното обичайно местопребиваване на детето – член 9

Когато едно дете се мести от една държава членка в друга, често е необходимо преразглеждане на правото на лични отношения с детето или на други мерки за контакт, за да бъдат приспособени към новите обстоятелства. В член 9 се съдържа правило, основано на политиката, че носителите на родителската отговорност се насърчават да договорят необходимите изменения на постановеното преди това право на лични отношения с детето и други мерки преди да бъде осъществено преместването, и, ако това се окаже невъзможно, да се обърнат за разрешаване на спора към съда в държавата на предишното обичайно местопребиваване на детето.

Това по никакъв начин не възпрепятства придвижването на което и да било лице в рамките на Европейския съюз, а предоставя гаранция, че лицето, което повече не може да упражнява своето право на лични отношения с детето като преди, не трябва да сезира съдилищата на новата държава членка, а може да подаде молба за съответното изменение на правото на лични отношения с детето пред съда, който е постановил това право, по време на тримесечния период, следващ установяването. През този период съдилищата на новата държава членка не са компетентни по дела относно правото на лични отношения с детето.

3.2.4.2. Член 9 се прилага при следните условия:

3.2.4.2.1. Правото на лични отношения с детето, което следва да се измени, трябва да е било предоставено с решение

Член 9 се прилага само в случаите, когато се иска изменение на предишно решение за право на лични отношения с детето, издадено от съдилищата в държава членка преди отвеждането на детето. Ако правото на лични отношения с детето не е предоставено по силата на решение, член 9 не се прилага, а важат другите правила относно компетентността. Следователно съдилищата на „новата“ държава членка биха били компетентни в съответствие с член 8 да постановяват решения по дела относно правото на лични отношения с детето, след като детето придобие обичайно местопребиваване в тази държава.

3.2.4.2.2. Прилага се само при „правомерно“ отвеждане на дете от една държава членка в друга

Какво представлява „правомерно“ отвеждане, трябва да се определи по дадено съдебно решение или според приложимия закон в държавата членка на произхода (включително нейните разпоредби относно международното частно право). Подобно отвеждане може да е налице, когато носителят на родителска отговорност има право да се премести с детето в друга държава членка без съгласието на друг носител на родителска отговорност или когато това съгласие е дадено. Ако детето се премести в резултат на неправомерно отвеждане, вероятно въз основа на едностранно решение на носител на родителската отговорност, се прилага не член 9, а член 10⁽³²⁾. От друга страна, ако промяната в обичайното местопребиваване на детето е резултат от правомерно отвеждане на детето в друга държава членка, се прилага член 9, ако са изпълнени допълнителните условия, които са посочени по-долу.

(32) Вж. точка 4.2.

3.2.4.2.3. Прилага се само по време на тримесечния период, следващ отвеждането на детето

Тримесечният период следва да се брои от датата, на която детето физически се е преместило от държавата членка на произхода в „новата“ държава членка. Датата на отвеждането не следва да се бърка с датата, на която детето придобива обичайно местопребиваване в „новата“ държава членка. Ако съд в държавата членка на произхода бъде сезиран след изтичането на тримесечния период, считан от датата на отвеждането, той не е компетентен по член 9.

3.2.4.2.4. Детето трябва да е придобило обичайно местопребиваване в „новата“ държава членка през тримесечния период

Член 9 се прилага само ако детето е придобило обичайно местопребиваване в „новата“ държава членка през тримесечния период. Ако детето не е придобило обичайно местопребиваване там в рамките на този период, по принцип съдилищата на държавата членка на произхода запазват компетентността си в съответствие с член 8. Следва да се отбележи, че, ако детето, което се е преместило от „старата“ държава членка и повече няма обичайно местопребиваване там, не е придобило обичайно местопребиваване в „новата“ държава членка, не само че член 9 няма да се прилага, но компетентността не може да бъде основана така също на член 8. В такъв случай може да се наложи да бъдат приложени разпоредбите на член 13, за да се предостави компетентност на съдилищата на държавата членка, в която детето пребивава.

3.2.4.2.5. Носителят на правото на лични отношения с детето трябва все още да има обичайно местопребиваване в държавата членка на произхода

Ако носителят на правото на лични отношения с детето повече няма обичайно местопребиваване в държавата членка на произхода, член 9 не се прилага, а съдилищата на новата държава членка

стават компетентни, след като детето придобие обичайно местопребиваване там.

3.2.4.2.6. Носителят на правото на лични отношения с детето не трябва да е приел смяната на компетентността

Тъй като целта на тази разпоредба е да се гарантира, че носителят на правото на лични отношения с детето може да продължи да сезира съдилищата на държавата членка според своето обичайно местопребиваване за период от три месеца след отвеждането на детето в „новата“ държава членка, член 9 не се прилага, ако той е готов да приеме компетентността, придобита от съдилищата на „новата“ държава членка.

Следователно, ако носителят на правото на лични отношения с детето участва в производство пред съд в „новата“ държава членка без да оспори компетентността на въпросния съд, член 9 не се прилага и съдът на новата държава членка упражнява компетентност в съответствие с член 8. Следва, че член 9 не пречи на носителя на правото на лични отношения с детето да сезира съдилищата на „новата“ държава членка за преразглеждане на въпроса за правото на лични отношения с детето.

3.2.4.2.7. Това не пречи на съдилищата на новата държава членка да решават дела, различни от тези, свързани с правото на лични отношения с детето

В член 9 се разглежда единствено компетентността за произнасяне относно правото на лични отношения с детето, но той не се прилага за други дела, свързани с родителската отговорност като правото на упражняване на родителски права. Следователно член 9 не пречи на носителя на родителска отговорност, който се е преместил с детето в „новата“ държава членка, да сезира съдилищата на въпросната държава членка по всеки друг въпрос, свързан с родителската отговорност, по време на тримесечния период, следващ преместването.

3.2.4.2.8. Запазване на компетентност от страна на съдилищата по предишното обичайно местопребиваване на детето (член 9)

Постановено ли е решение относно правото на лични отношения с детето от съдилищата в държавата членка, от която се е преместило детето („ДЧ на произхода“)?

▶
НЕ

Член 9 не се прилага, а съдилищата на другата ДЧ стават компетентни, след като детето придобие обичайно местопребиваване там в съответствие с член 8.

▼ ДА

Правомерно ли се е отведено детето от ДЧ на произхода в другата държава членка („новата ДЧ“)?

▶
НЕ

Ако отвеждането е неправомерно, член 9 не се прилага. Вместо него се прилагат правилата при отвлечение на дете.

▼ ДА

Придобило ли е детето обичайно местопребиваване в новата ДЧ през 3-месечния период?

▶
НЕ

Член 9 не се прилага. Ако след 3 месеца детето все още има обичайно местопребиваване в ДЧ на произхода, съдилищата на тази ДЧ запазват компетентността си по член 8.

▼ ДА

Има ли носителят на правото на лични отношения с детето все още обичайно местопребиваване в ДЧ на произхода?

▶
НЕ

Член 9 не се прилага.

▼ ДА

Участвал ли е носителят на правата на лични отношения в производства пред съдилищата на новата ДЧ без да оспори тяхната компетентност?

▶
НЕ

Член 9 се прилага.

▼ ДА

Член 9 не се прилага.

3.2.5. Компетентност в случай на отвлечане на дете – член 10

Компетентността в случай на отвлечане на дете е уредена от специална разпоредба⁽³³⁾.

3.2.6. Пророгация на компетентност – член 12

3.2.6.1. Ограничена възможност за избор на съд

За съд на държава членка, различна от тази, в която детето има обичайно местопребиваване, с Регламента се въвежда ограничена възможност при изпълнението на определени специфични условия да бъде сезиран по каквито и да било въпроси, които се отнасят до родителската отговорност, когато или въпросът е свързан с висящо дело за развод във въпросната друга държава членка, или детето има основна връзка с нея. Следва да се отбележи, че действието на член 12 не създава основание за компетентност в отсъствието на молба като посочената в параграф 1 или 3.

3.2.6.2. Член 12 обхваща две различни ситуации:

Ситуация 1:

3.2.6.2.1. Компетентността на съд, разглеждащ дело за развод, по въпросите, които се отнасят до родителската отговорност

Член 12, параграфи 1 и 2

Когато в съд на държава членка има висящи производства за развод, въпросният съд е компетентен също така по всички въпроси, които се отнасят до родителската отговорност, свързани с развода, дори ако засегнатото дете няма обичайно местопребиваване в тази държава членка. Това важи без значение дали детето е дете и на двамата съпрузи. Същото важи, когато в такъв съд е била подадена молба за раздяла или унищожаване на брака.

Съдът, който разглежда дело за развод, е компетентен, при условие че са изпълнени следните условия:

- поне единият от съпрузите притежава родителска отговорност за детето, както и
- съпрузите и всички носители на родителска отговорност приемат компетентността на съда, който разглежда делото за развод, било то чрез изрично приемане или по друг недвусмислен начин; това трябва да бъде определено от съда към момента на сезирането му, както и
- компетентността на въпросния съд е във висш интерес на детето.

(33) Вж. точка 4.2.

Компетентността на съда, който разглежда делото за развод, се прекратява, когато:

- решението, с което се допуска или отхвърля развода, влезе в сила, или
- постановено решение по производство относно родителската отговорност влезе в сила, а това производство е било все още висящо, когато решението за развод е влязло в сила, или
- производствата по отношение на развода и родителската отговорност са приключили по друга причина (например ако молбите за развод и родителска отговорност са оттеглени).

NB: Авторите на законодателния акт не са предвидили в текста на английски език разграничаване между термините „superior interests of the child“ (член 12, параграф 1, буква б)) и „best interests of the child“ (член 12, параграф 3, буква б)). В текстовете на Регламента на другите езици е използвана една и съща формулировка и в двата параграфа.

Ситуация 2:

3.2.6.2.2. Компетентност на съд на държава членка, с която детето има основна връзка⁽³⁴⁾

Член 12, параграф 3

Съдилищата на държава членка, в които е открито производство, различно от това за развод, законна раздяла и унищожаване на брака, на основание на компетентността, определена в член 3, също са компетентни по отношение на родителската отговорност, дори ако детето няма обичайно местопребиване във въпросната държава членка, ако са изпълнени следните условия:

- детето има основна връзка с тази държава членка и особено по силата на факта, че единият от носителите на родителската отговорност има обичайното си местопребиване там

(34) Следва да се отбележи, че, към момента на изготвяне на настоящия наръчник, към Съда на Европейския съюз е било отправено преюдициално запитване, свързано с тълкуването на член 12, параграф 3; вж. дело C – 656/13 (2014/C 85/19); става дума за искане на Nejvyšší soud České republiky (Чешка република), отправено на 12 декември 2013 г. – по дело *L срещу M, R и K*; в запитването се повдига въпросът дали член 12, параграф 3 трябва да се тълкува в смисъл, че предоставя компетентност за провеждане на производство в областта на родителската отговорност и в случаи, когато няма висящо дело по този въпрос (т.е. „производство[...], което е различно от това по смисъла на параграф 1“). Друго преюдициално запитване по отношение на член 12, параграф 3 е отправено този път от Court of Appeal (Court of Appeal (England & Wales) (Civil Division))(Обединеното кралство) на 2 август 2013 г. по дело C- 436/13, *E срещу B*; първият зададен въпрос по това дело е дали при пророгация съгласно член 12, параграф 3 на компетентността на юрисдикция на държава членка по въпросите на родителската отговорност, въпросната пророгация поражда действие само до постановяване на влязло в сила решение в съответното производство, или продължава да действа и след постановяването на такова решение?

или че детето е гражданин на тази държава членка. Тези обстоятелства не са изчерпателни и е възможно връзката да бъде основана на други обстоятелства, както и

- всички страни в производството изрично или по друг недвусмислен начин приемат компетентността на съдилищата към момента на сезирането на съда (с други думи еквивалентно на изискването в ситуация 1),
- компетентността е във висш интерес на детето (отново еквивалентно на условието, посочено в член 12, параграф 1, буква б) – вж. също така забележката по-горе в края на точка 3.2.6.2.1).

3.2.6.2.3. Компетентност в съответствие с член 12, когато детето има обичайното си местопребиваване в трета държава, която не е страна по Хагската конвенция от 1996 г. – член 12, параграф 4

В член 12, параграф 4 се посочва, че компетентността по член 12 се счита, че е в „най-добър интерес на детето“, когато въпросното дете има обичайното си местопребиваване в трета държава, която не е договаряща страна по Хагската конвенция за закрила на децата от 1996 г.⁽³⁵⁾, особено ако се установи, че е невъзможно да се проведе производството в тази трета държава.

Затова например вариантът за ограничена пророгация, при който едната страна може да избере да сезира съд в държава членка, в която детето няма обичайно местопребиваване, но с която все пак детето има основна връзка, включва така също ситуации, при които детето има обичайно местопребиваване на територията на такава трета държава. Ако компетентността на съда е била приета без възражения от всички страни към момента на сезирането на съда

и това е в най-добър интерес на детето, съдилищата на въпросната държава членка са компетентни.

3.2.7. Присъствие на детето – член 13

Ако се окаже невъзможно да бъде установено обичайното местопребиваване на детето и член 12 не се прилага, с член 13 се дава възможност на съдия на държава членка да решава дела относно родителската отговорност по отношение на деца, които пребивават във въпросната държава членка.

3.2.8. Субсидиарна компетентност – член 14

Когато никой съд не е компетентен съгласно членове 8–13, съдът може да обоснове своята компетентност въз основа на собствени национални правила относно международното частно право. Подобни решения следва да се признават и обявяват за изпълняеми в други държави членки в съответствие с разпоредбите на Регламента.

(35) Вж. глава 8.

3.3. Прехвърляне в съд, който е по-подходящ за разглеждането на делото – член 15⁽³⁶⁾

3.3.1. При какви обстоятелства е възможно да се прехвърли едно дело съгласно член 15?

Регламентът съдържа иновативна разпоредба, която, по силата на изключение, дава възможност на съд, в който е заведено дадено дело и който е компетентен по същество, да го прехвърли на съда в друга държава членка, ако последният е по-подходящ за разглеждането на делото. Съдът може да прехвърли цялото дело или отделна част от него.

В съответствие с общото правило компетентни са съдилищата на държавата членка по обичайното местопребиваване на детето към момента на сезирането на съда (член 8). Следователно компетентността не се прехвърля автоматично, ако детето придобие обичайно местопребиваване в друга държава членка по време на съдебното производство.

Може обаче да има обстоятелства, при които, по изключение, сезираният съд („съдът по произхода“) да не е най-подходящият за разглеждането на делото. При такива обстоятелства по член 15 се разрешава съдът по произхода да прехвърли делото на съда в друга държава членка, при условие че това е в най-добър интерес на детето.

(36) Вж. бележка под линия 34 по-горе; в цитираното там дело *E срещу В* на Съда на Европейския съюз е бил зададен втори въпрос, този път по отношение на действието на член 15; въпросът гласи: „Допуска ли член 15..... съдилищата на държава членка да прехвърли компетентност при липса на висящо производство относно детето?“. Към момента на изготвянето на настоящия наръчник Съдът на Европейския съюз все още не беше постановил решението си.

След като делото бъде прехвърлено в съд на друга държава членка, то не може да бъде прехвърляно по-нататък на трети съд (съображение 13).

Прехвърлянето подлежи на следните условия:

Детето трябва да има „особена връзка“ с другата държава членка. В член 15, параграф 3 са изброени пет ситуации, в които такава връзка е налице в съответствие с Регламента:

- детето е придобило обичайно местопребиваване там след сезирането на съда по произхода, или
- другата държава членка представлява предходното обичайно местопребиваване на детето, или
- тя представлява мястото, определящо гражданството на детето, или
- тя представлява обичайното местопребиваване на носителя на родителската отговорност, или
- детето притежава имущество в другата държава членка и делото засяга мерките за закрила на детето, свързани с управляването, съхраняването или разпореждането с това имущество.

Освен това и двете съдилища трябва да бъдат убедени, че прехвърлянето е в най-добър интерес на детето. Съдиите следва да си сътрудничат във връзка с преценяването на горното с оглед на „особените обстоятелства по делото“. Това може да стане или пряко, или чрез съответните централни органи.

3.3.2. Кой инициира прехвърлянето?

Прехвърлянето може да бъде осъществено:

- по искане от страна, или
- служебно от съда, ако поне едната от страните е съгласна, или
- по искане от съда на друга държава членка, ако поне едната от страните е съгласна.

3.3.3. Каква процедура се прилага?

Съдът, към който е отправено искане за прехвърляне или който желае служебно да прехвърли делото, има две възможности:

- **той може да спре делото и да покани страните да внесат искане пред съда на другата държава членка, или**
- **той може направо да изиска от съда на другата държава членка да приеме делото.**

В първия случай съдът по произхода трябва да определи срок, в рамките на който страните следва да сезират съдилищата на другата държава членка. Ако страните не сезират въпросния друг съд в рамките на определения срок, делото не се прехвърля и съдът по произхода продължава да упражнява компетентността си. В Регламента не е предвиден конкретен срок, но той трябва да бъде достатъчно кратък, за да се гарантира, че прехвърлянето няма да доведе до ненужно забавяне в ущърб на детето и на страните. Съдът, който е получил искането за прехвърляне, трябва да реши в рамките на шест седмици от своето сезиране дали да приеме прехвърлянето. Ако не приеме компетентността, съдът по произхода запазва компетентността си за цялото дело и трябва да я упражни.

Съответният въпрос трябва да бъде дали в конкретния случай прехвърлянето ще е в най-добър интерес на детето. Оценката трябва

да се основава на принципа на взаимно доверие и на допускането, че съдилищата на всички държави членки по принцип са компетентни да разгледат дадено дело. Централните органи могат да изиграят важна роля, като предоставят информация на съдиите относно ситуацията в другата държава членка.

3.3.4. Определени практически аспекти

3.3.4.1. Как съдията, който би желал да прехвърли дадено дело, установява кой е компетентният съд на другата държава членка?

Европейският съдебен атлас по гражданскоправни въпроси може да бъде използван за установяването на компетентния съд на другата държава членка. В Съдебния атлас съдът се установява по териториална компетентност в отделните държави членки с данните за контакт на различните съдилища (като имена, телефонни номера, адреси на електронна поща и т.н.) (вж. Съдебен атлас⁽³⁷⁾). Посочените в съответствие с Регламента централни органи също могат да оказват съдействие на съдиите за установяването на компетентния съд в другата държава членка, тъй като това се изисква от тях съгласно член 55, буква в)⁽³⁸⁾.

(37) http://ec.europa.eu/justice_home/judicialatlascivil/

(38) Вж. глава 7.

3.3.4.2. Как съдиите следва да разменят информация?

В член 15 е посочено, че съдилищата си сътрудничат за целите на прехвърлянето или пряко, или посредством централните органи. От особена полза за съответните съдии може да бъде да разменят информация с оглед на преценката дали в конкретния случай са изпълнени изискванията за прехвърляне, по-специално дали това би било в най-добър интерес на детето. Ако двамата съдии говорят и/или разбират един и същ език, те не бива да се колебаят да се свържат един с друг по телефона или по електронна поща⁽³⁹⁾. Могат да са от полза и други форми на модерните технологии, като конферентни разговори. В случай на езикови проблеми, доколкото средствата позволяват, съдиите могат да разчитат на преводачи. Централните органи също могат да окажат съдействие на съдиите.

Съдиите ще искат да държат в течение страните и техните правни съветници, но съдиите сами трябва да решат какви процедури и гаранции са целесъобразни в контекста на конкретното дело.

3.3.4.3. Кой отговаря за превода на документите?

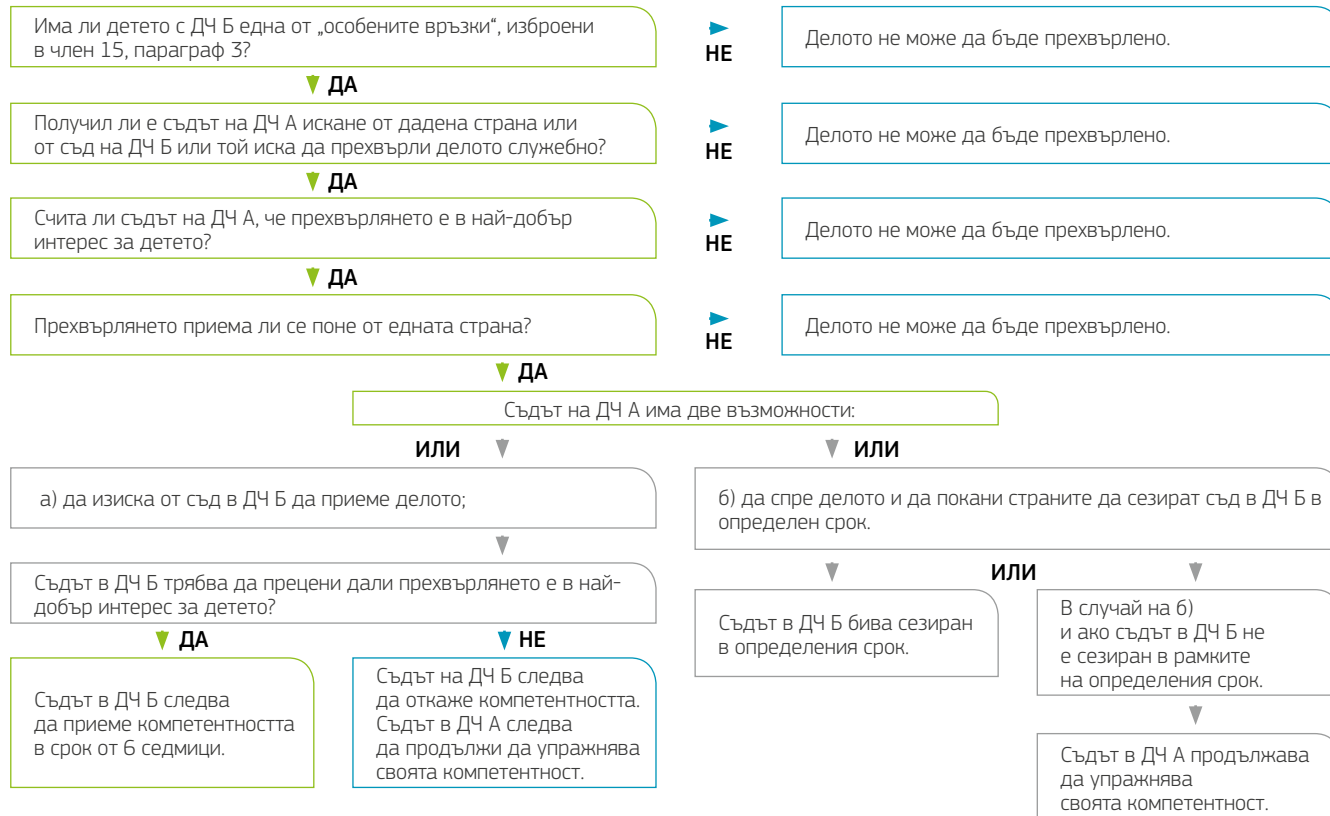
Механизмите за превод не са уредени в член 15. Съдиите следва да се опитат да намерят прагматично решение, отговарящо на нуждите и обстоятелствата по всеки конкретен случай. В съответствие с процесуалното право на замолената държава членка може да не е необходим превод, ако делото е прехвърлено на съдия, който разбира езика на делото. Ако все пак се окаже, че превод е необходим, той може да бъде ограничен до най-важните документи. Централните органи също биха могли да окажат съдействие по осигуряването на неофициални преводи⁽⁴⁰⁾.

(39) Хагската конференция по международно частно право доведе до създаването на Международна хагска мрежа на съдиите. Една от целите на мрежата е да подпомага прекия обмен на информация между съдиите в контекста на международното семейно право. От Хагската конференция са разработени някои общи насоки за съдебен обмен на информация. Допълнителна информация и по двата въпроса е на разположение на уебсайта на Хагската конференция – вж. <http://www.hcch.net/upload/haguenetwork.pdf> и http://www.hcch.net/upload/brochure_djc_en.pdf. В ЕС има също така мрежа на съдиите по семейно право, която функционира в рамките на структурата на Европейската съдебна мрежа по граждански и търговски дела.

(40) Вж. точка 3.3.4.1 и бележка под линия 38.

3.3.4.4. Прехвърляне към по-подходящ съд – член 15

Когато в даден в съд в държава членка („ДЧ А“) е заведено дело, по отношение на което той е компетентен съгласно членове 8–14 от Регламента, той може, по изключение, да прехвърли делото или отделна част от него на съд на друга държава членка („ДЧ Б“), ако са изпълнени следните условия:

3.4. Какво се случва, ако са образувани производства в две държави членки?

3.4.1. Аналогични производства, образувани в две държави членки по отношение на същото дете – член 19, параграф 2

Възможно е страните да инициират съдебни производства, отнасящи се до родителската отговорност по отношение на същото дете, на същото основание в различни държави членки. Това може да доведе до паралелни дела, а оттам и до възможността за издаването на противоречащи си решения по един и същ въпрос.

В член 19, параграф 2 е уредена ситуацията, в която производства, отнасящо се до родителската отговорност, са образувани в различни държави членки:

- по отношение на същото дете и
- на същото основание.

В тази ситуация член 19, параграф 2 предвижда, че делото се поема по принцип от съда, който е сезиран пръв. Съдът, пред който искът е предявен по-късно, трябва да спре съдебното производство и да изчака, докато другият съд реши дали е компетентен. Ако първият съд счете, че е компетентен, другият съд трябва да се откаже от компетентност. Вторият съд може да продължи съдебното производство само ако първият съд стигне до заключението, че не е компетентен или ако първият съд реши да прехвърли делото в съответствие с член 15 и вторият съд приеме прехвърлянето.

3.4.2. Различни видове производства в две различни държави по отношение на същото дете – член 19, параграф 2 и член 20

Механизмът по член 19, параграф 2 ще бъде приложим, ако производствата и в двете държави членки са производства по същество във връзка с повдигнатите въпроси, отнасящи се до родителската отговорност. Ако обаче производството в първата държава членка е за временни и охранителни мерки по член 20, тогава към никое производство в друга държава членка, което е образувано впоследствие и в рамките на което се разглежда по същество родителската отговорност по отношение на същото дете, няма да се прилага разпоредбата на член 19, параграф 2. Обяснението за това е, че, тъй като временните мерки не са изпълняеми в другата държава членка, няма възможност решенията да си противоречат.

Пример: следната ситуация е довела до завеждането на две дела пред Съда на Европейския съюз:

Две деца са родени в държава членка А. Бащата е от тази ДЧ, а майката е от държава членка Б. Скоро след раждането взаимоотношенията между родителите се влошават и майката заявява, че иска да се върне в ДЧ Б с децата. Те сключват споразумение, съгласно което майката е може да вземе и двете деца в ДЧ Б. Едното от децата – момиче – може да пътува, а другото – трябва да остане в болница, тъй като е тежко болно. Майката заминава за ДЧ Б, като взема със себе си само момчето.

Бащата обаче счита, че повече не е обвързан от споразумението, тъй като то не е било одобрено от съответните органи, и сезира съд в ДЧ А с искане за издаването на заповед за временни мерки, а именно временно упражняване на родителски права върху двете деца и такава е била издадена. По-късно майката предявява самостоятелен иск пред съд в ДЧ Б относно упражняване на родителските права върху момчето.

В съответствие с Регламента бащата своевременно се опитва да осигури изпълнение на издадената от съда в ДЧ А заповед за временно упражняване на родителски права в ДЧ Б, която е в негова полза. Съдът в ДЧ Б сезира Съда на Европейския съюз със запитване дали разпоредбите на член 21 и сл., които касаят признаването и изпълнението на решения, се прилагат също така за изпълнението на временни мерки по смисъла на член 20, отнасящи се до правото на упражняване на родителски права върху дете? В този случай Съдът на Европейския съюз постановява, че решението в полза на бащата, доколкото касае временни мерки, свързани с родителските права и попадащи в обхвата на член 20 от Регламента, не може да бъде изпълнено в съответствие с член 21 от Регламента⁽⁴¹⁾.

В отделното дело, заведено от майката в ДЧ Б за заповед за упражняване на родителските права върху момчето, съдът от тази държава се е опитал да осъществи контакт със съда в ДЧ А, за да установи точния характер на производството пред него и по-специално на заповедта, която е издадена от въпросния съд. По различни причини съдилищата не успяват да обменят информация помежду си въпреки наместата на магистрат за връзка в ДЧ А и, при липсата на споразумение между родителите, съдът в ДЧ Б е счел, че не може да продължи с разглеждането на делото без първо да сезира Съда на Европейския съюз⁽⁴²⁾. Повдигнатите въпроси във второто дело са разгледани от Съда на Европейския съюз спрямо контекста и в светлината на неговото решение по първото дело, отбелязано по-горе.

Първият зададен въпрос е бил дали разпоредбите на член 19, параграф 2, относно висящите (*lis pendens*) и свързаните дела, се прилагат, когато, каквото очевидно е бил случаят, пред съда

– в този случай в ДЧ А – е било заведено дело само за издаването на заповед за временни мерки по смисъла на член 20 от Регламента и когато съдът на друга държава членка, който е компетентен по съществото на делото по смисъла на Регламента – в този случай съдът в ДЧ Б – е бил сезиран от другата страна с дело със същия предмет, по което се иска издаването на решение по същество във връзка с родителската отговорност, независимо дали на временна или на окончателна основа. На този въпрос Съдът на Европейския съюз отговаря, че при такива обстоятелства разпоредбите на член 19, параграф 2 не са приложими.

Съдът на Европейския съюз беше запитан така също колко дълго трябва да чака по-късно сезираният съд преди да вземе решение по въпроса дали съдът, който е сезиран пръв, е компетентен по същество по отношение на повдигнатите въпроси. Съдът отбеляза, че, когато, както е станало в разглеждания случай, съдът в ДЧ Б, който е сезиран по-късно по същество, независимо от положените от него усилия да получи информация от страната, позоваваща се на наличието на висящо дело, от първия сезиран съд и от централния орган, не е разполагал с никакви данни, които да му дадат възможност да определи предмета и основанието на производството, образувано пред съда в ДЧ А, по-специално да потвърдят компетентността на въпросния съд в съответствие с Регламента, и, тъй като, поради особените обстоятелства, интересът на детето е наложил съдът в ДЧ Б да постанови решение, което може да бъде признато в държави членки, различни от държавата на сезирания по-късно съд, въпросният съд е бил задължен – след изтичането на разумен срок на изчакване за отговор на поставените въпроси – да премине към разглеждане на заведеното пред него дело. При определянето на продължителността на въпросния разумен срок трябва да се вземе предвид висшият интерес на детето при особените обстоятелства на въпросното производство.

(41) Вж. дело на Съда на Европейския съюз C-256/09, *Bianca Purucker срещу Guillermo Valles Perez*, Сборник, 2010 г., стр. I-7353, решение, постановено на 15 юли 2010 г. („Purucker I“).

(42) Вж. дело на Съда на Европейския съюз C-296/10, *Bianca Purucker срещу Guillermo Valles Perez*, Сборник, 2010 г., стр. I-11163, решение, постановено на 9 ноември 2010 г. („Purucker II“).

Как може едно решение да бъде признато и изпълнено в друга държава членка?

3.5. Признаване и изпълнение – общи положения

3.5.1. Процедура за признаване и изпълнение – членове 21 и 23–39

Всяка заинтересована страна може да поиска решение относно родителската отговорност, постановено от съд на държава членка, да бъде или да не бъде признато и да бъде обявено за изпълняемо в друга държава членка („процедура за екзекватура“). Решение, постановяващо временни мерки, които попадат в обхвата на член 20, не се счита за изпълняемо в съответствие с Регламента извън държавата членка, в която е било издадено⁽⁴³⁾.

Искането трябва да бъде отправено до компетентния съд в държавата членка, в която се иска признаване и изпълнение. Определените от държавите членки за тази цел съдилища са изброени в списък 1⁽⁴⁴⁾. Компетентният съд без забавяне прогласява, че решението е изпълняемо във въпросната държава членка.

На този етап нито лицето, срещу което се иска изпълнение, нито детето имат право да представят съображения пред съда. В съдебната практика на Съда на Европейския съюз е потвърдено, че лицето, срещу което е било постановено решението, не може да подаде искане по член 31 решението да не бъде признато или изпълнено⁽⁴⁵⁾.

На този етап двете страни могат да обжалват решението и да представят съображения. Ако жалбата е внесена от лицето, подало молбата, лицето, срещу което се иска изпълнение, се призовава да се яви пред сезирания с жалбата съд.

3.5.2. Основания за отказ да се признае или изпълни решение за родителската отговорност – член 23

Съдът отказва да обяви решението за изпълняемо само ако:

- това би било в очевидно противоречие с обществения ред в държавата членка, където се иска признаване,
- с изключение на неотложните случаи, детето не е получило възможност да бъде изслушано в хода на производството, в рамките на което е издадено решението,
- решението е постановено при неявяване на лице, на което не е връчен препис от исковата молба своевременно и по такъв начин, че да му се даде възможност да организира защитата си, освен ако се установи, че това лице е приело решението без възражения,
- лицето, което претендира, че решението нарушава родителската му отговорност, не е получило възможност да бъде изслушано;
- решението е в противоречие с друго решение при условията, посочени в член 23, букви д) и е),
- делото се отнася до настаняване на дете в друга държава членка и процедурата, предвидена в член 56, не е спазена.

(43) Вж. точка 3.4.2 по-горе и дело *Purrucker I*, посочено в бележка под линия 41.

(44) ОВ С 85, 23.3.2013 г., стр. 6.

(45) Вж. дело C-195/08 *PPU, Inga Rinau*, Сборник, 2008 г., стр. I-5271, решение, постановено на 11 юли 2008 г.

3.5.3. Обжалване на решение за декларация за изпълняемост на решение – член 33

Страните могат да обжалват решението. Жалбата се подава в съдилищата, посочени от държавите членки за тази цел, които са изброени в списък 2⁽⁴⁶⁾. На този етап и двете страни могат да представят съображения пред съда.

3.5.4. Правна помощ и друго подпомагане – член 50 и член 55, буква б)

Когато лице подава молба за екзекватура, то има право на правна помощ, ако е имало такова право в своята държава членка на произхода. Такова лице може да получи подпомагане така също от централните органи, които следва да предоставят информация и подпомагане на носителите на родителска отговорност, които търсят признаването и изпълнението на решение относно родителската отговорност в друга държава членка.

3.5.5. Признаване и декларации за изпълняемост на автентични актове и споразумения – член 46

Както е обяснено в точки 3.1.3.2 и 3.1.3.3, процедурата за признаване и изпълнение се прилага така също за автентични актове и споразумения, които са изпълняеми в държавата членка на произход. Следователно те се признават и обявяват за изпълняеми в други държави членки при същите условия като решенията.

3.5.6. Липса на изискване за легализация на документи – член 52

Когато се иска признаване, декларация за изпълняемост или изпълнение на решение по отношение на родителска отговорност в съответствие с Регламента, не е необходимо легализиране на който и да било от документите, които се изискват за тези цели. Например във връзка с признаването или изпълнението в друга държава членка на решение за упражняване на родителски права или удостоверение относно изпълняемостта на такова решение не е необходимо да се прилага каквато и да било процедура по легализация.

3.5.7. Изключения от общата процедура за признаване и изпълнение – член 40

3.5.7.1. Решение във връзка с правото на лични отношения с детето (контакт) и връщане на деца в съответствие с член 11, параграфи 6–8, членове 41 и 42

Описаната по-горе процедура се прилага като цяло за решения относно родителската отговорност, като например дела за упражняване на родителски права. Има обаче две изключения, когато според Регламента тази процедура не се прилага, а решението се признава и е изпълняемо в други държави членки без каквато и да било процедура. Изключенията се отнасят до правото на лични отношения с детето (вж. точка 3.6.3) и връщането на детето след неговото неправомерно отвеждане или задържане (вж. точка 4.4.7). В съответствие с Регламента в нито една от тези ситуации не е необходима декларация за изпълняемост, като разпоредбите за противопоставяне на признаването и предвидените в член 23 основания не се прилагат. Вместо това е установена процедура, при която съдът по произхода издава удостоверение, което, заедно с копие от решението, за което се отнася удостоверението, са достатъчни за осигуряване на прякото изпълнение на решението. За повече информация относно тези

(46) ОВ С 85, 23.3.2013 г., стр. 6.

удостоверения вж. съответно точка 3.6.3 и сл. относно правото на лични отношения с детето (контакт) и точка 4.4.7 и сл. относно връщането на дете.

3.5.7.2. Удостоверение за изпълнение на решение за връщане на дете – член 42 и приложение IV

Удостоверението, което следва да бъде издадено за изпълнението на решение за връщане на дете след неправомерно отвеждане, както се изисква в решение, постановено в съответствие с член 11, параграф 8, трябва да съдържа следната информация:

- а) на детето е дадена възможността да бъде изслушано, освен ако изслушването е било неподходящо поради неговата възраст или степента му на зрелост;

NB: Тази разпоредба означава, че съдът, който издава удостоверение и е постановил решението, е задължен да изслуша детето, освен ако счете това за неподходящо. Като смисълът отново е, че съдът трябва да вземе това решение предвид информацията относно възрастта и зрелостта на детето. Съдът не трябва да издава удостоверение, ако това условие не е изпълнено;

- б) на страните е дадена възможността да бъдат изслушани; и
- в) съдът е взел предвид при произнасянето на своето решение мотивите за и доказателствата в подкрепа на решението, с което съдът в другата държава членка е отказал да разпорежи връщането на детето в съответствие с член 13 от Хагската конвенция от 1980 г.

Освен това, в случай че съдът предприеме мерки за осигуряване закрилата на детето след връщането в държавата на обичайното му местопребиваване, удостоверението трябва да съдържа тези мерки. За тази цел е предвидено място в точка 14 от удостоверението.

Съдията служебно издава удостоверението.

3.5.7.3. Документи за изпълнение – член 45

Страната, която иска изпълнение, трябва да представи: копие на решението и удостоверението, издадено по член 41 или 42 на езика на решението. Когато се иска изпълнение в друга държава членка, следва да бъде представен превода на съответната част на удостоверението на официален език на въпросната държава членка. Що се отнася до правото на лични отношения с детето, следва да бъдат преведени конкретните условия за упражняването на това право, които се посочват подробно в точка 12 от удостоверението. Що се отнася до връщането на детето, следва да бъдат преведени условията за изпълнение на постановените мерки, осигуряващи връщането на детето, които се посочват подробно в точка 14 от удостоверението.

3.6. Правила относно правото на лични отношения с детето (контакт) – признаване и изпълнение – членове 40 и 41

3.6.1. Пряко признаване и изпълнение на правото на лични отношения с детето (контакт) в съответствие с Регламента – членове 40 и 41

Една от основните цели на политиката, заложена в Регламента, е да се гарантира, че през цялото си детство детето ще може да поддържа контакт с всички носители на родителската отговорност, дори след разделяла и когато живеят в различни държави членки⁽⁴⁷⁾. С Регламента се улеснява презграничното упражняване на правото на лични отношения с детето, като се гарантира, че решението относно правото на лични отношения с детето, издадено в една държава членка, се признава пряко и е изпълняемо в друга държава членка, при условие че се съпровожда от удостоверение, издадено от съда, който е постановил решението⁽⁴⁸⁾. Това не погасява правото на носителите на родителска отговорност да искат признаване и изпълнение на решение относно правото на лични отношения с детето чрез процедурата за екзекватура според съответните части на Регламента, ако пожелаят да направят това (вж. член 40, параграф 2 и раздел 3.5).

3.6.2. Кой са съответните елементи на правото на лични отношения? – член 2, точка 10

„Правото на лични отношения“ включва по-специално правото да се води детето на място, различно от неговото обичайно пребиваване за ограничен период от време.

Правилата относно правото на лични отношения с детето се прилагат за всички елементи на правото на лични отношения, независимо от това на кое лице то е предоставено това право. Според националното законодателство правото на лични отношения с детето може да бъде предоставено на родителя, с когото детето не живее, или на други членове на семейството като баба и дядо или трети лица.

„Правото на лични отношения“ може да включва всяка форма на контакт между детето и другото лице, включително например контакт по телефона, скайп, интернет или електронна поща.

Тези правила относно признаването и изпълнението се прилагат само за решения, предоставящи право на лични отношения с детето. Обратно, признаването на решение, с което се отказва искане за предоставяне на право на лични отношения с детето, подлежи на общите правила за признаване.

(47) По този начин в Регламента е отразен принципът, установен в членове 9 и 10 от Конвенцията на ООН за правата на детето. Конвенцията се прилага за деца под 18-годишна възраст; вж. също така член 24, параграф 3 от Хартата на основните права на Европейския съюз (2010/C 83/02) BG 30.3.2010 г., ОВ С 83/389.

(48) Вж. точка 3.6.7.

3.6.3. Какви са условията за издаване на удостоверение? – членове 40 и 41 и приложение III

Решението относно правото на лични отношения с детето се признава пряко и е изпълняемо в друга държава членка, при условие че е съпроводено от удостоверение, което следва да бъде издадено от съдията на произхода, постановил решението. С удостоверението се гарантира, че по време на процедурата в държавата членка на произхода са спазени определени процесуални гаранции.

Съдията на произхода трябва да издаде удостоверението, след като той/тя се увери, че са били спазени следните процесуални гаранции:

- на всички страни е предоставена възможността да бъдат изслушани;
- на детето е предоставена възможността да бъде изслушано, освен ако изслушването е било счетено за неподходящо с оглед на възрастта или степента на зрялост на детето;
- решението е постановено при неявяване на ответника, ако на лицето, което не се е явило, не е връчен препис от исковата молба своевременно и по такъв начин, че да му се даде възможност да организира защитата си, или ако документът е предоставен на лицето, но не според посочените условия, освен ако се установи, че това лице е приело решението без възражения.

Макар че това не е уредено в Регламента, съдиите могат да го сметат за добра практика, ако, когато е взето решение да не се изслушва детето на основание на неговата недостатъчна възраст или зрелост, в решението си те включат описание на предприетите стъпки за установяване на възрастта и зрелостта

на детето и за причините, поради които на детето не е дадена възможността да бъде изслушано.

Ако процесуалните гаранции не са спазени, решението няма да бъде пряко признато и обявено за изпълняемо в друга държава членка, а за тази цел страните ще трябва да приложат процедура за екзекватура (вж. раздел 3.5).

3.6.4. Удостоверението – член 41, параграф 2

Съдията на произхода издава удостоверението на езика на решението, като използва стандартния формуляр по приложение III. Удостоверението не само указва дали са спазени горепосочените процесуални гаранции, но също така съдържа информация от практическо естество, предназначена да улесни изпълнението на решението. Това може да включва например имената и адресите на носителите на родителската отговорност и засегнатите деца, всякакви практически условия за упражняването на правото на лични отношения с детето, всички конкретни задължения на носителя на правото на лични отношения или на другия родител, както и всички ограничения, които може да са свързани с упражняването на правото на лични отношения с детето. Всички задължения, които са посочени в удостоверението във връзка с правото на лични отношения, по принцип са пряко изпълняеми в съответствие с правилата.

3.6.5. Кога съдията на произхода следва да издаде удостоверение? – член 41, параграфи 1 и 3

Издаването на удостоверението зависи от това дали към момента на постановяване на решението има вероятност правото на лични отношения с детето, което ще се упражнява, да се отнася до презгранична ситуация.

3.6.5.1. Правото на лични отношения с детето включва презгранична ситуация

Ако към момента на постановяване на решението правото на лични отношения с детето се отнася до презгранична ситуация, например ако родителят на засегнатото дете пребивава или планира да се премести в друга държава членка, съдията служебно издава удостоверението („*ex officio*”), когато решението придобие изпълнителна сила или подлежи на предварително изпълнение.

В националното законодателство на много държави членки е предвидено, че решенията относно родителската отговорност са „изпълняеми” въпреки обжалването. Ако националното законодателство не дава възможност решението да е изпълняемо, докато има висящо обжалване, по Регламента това право се предоставя на съдията на произхода. Целта е да се избегне ненужното забавяне на изпълнението на дадено решение вследствие на жалби, целящи неговото отлагане.

3.6.5.2. Правото на лични отношения с детето не се отнася до презгранична ситуация

Ако, към момента на издаване на решението, няма информация, че правото на лични отношения с детето ще се упражнява извън националните граници, съдията не е задължен да издаде удостоверение. Ако обаче обстоятелствата по делото показват,

че има действителна или потенциална възможност правото на лични отношения с детето да се отнася до презгранична ситуация, съдиите могат да решат, че е добра практика да издадат удостоверение в момента на постановяване на решението. Такъв например може да е случаят, когато въпросният съд се намира близо до границата с друга държава членка или когато носителите на родителската отговорност са с различно гражданство.

Ако впоследствие ситуацията придобие презграничен характер, например в случай че единият от носителите на родителската отговорност се премести в друга държава членка, тогава всяка от страните може да поиска от съда на произхода, който е постановил решението, да издаде удостоверение.

3.6.6. Възможно ли е да се обжалва удостоверение? – член 43 и съображение 24

Не, не е възможно да се обжалва издаването на удостоверение. Ако съдията на произхода е допуснал грешка при попълването на удостоверението и то неправилно отразява решението, е възможно да се отправи искане до съда на произхода за поправяне. В такъв случай се прилага правото на държавата членка на произхода.

3.6.7. Какво е действието на удостоверението? – член 41, параграф 1 и член 45

Решение относно правото на лични отношения с детето, което се съпровожда от удостоверение, се признава пряко и е изпълняемо в други държави членки, без да е необходимо прилагането на процедура за получаване на декларация за изпълняемост.

Фактът, че решението относно правото на лични отношения с детето е съпроводено от удостоверението, означава, че носителят

на правото на лични отношения с детето може да поиска решението да бъде признато и изпълнено в друга държава членка без никаква междинна процедура („екзекватура“). Освен това другата страна не може да се противопостави на признаването на решението. Следователно не е необходимо да се иска издаването на декларация за изпълняемост по отношение на решение относно правото на лични отношения с детето, нито е възможно противопоставяне на признаването на решението на основанията за непризнаване, посочени в член 23. Удостоверението за решението следва да бъде издадено от съда в държавата членка на произхода, ако са спазени определени процесуални гаранции. Страна, която желае да поиска изпълнение на правото на лични отношения с детето в друга държава членка, следва да представи копие от решението и удостоверение. Не е необходимо да се превежда решението, с изключение на точка 12, която се отнася до практическите условия за упражняването на правото на лични отношения с детето.

3.6.8. Решението трябва да се приема като равностойно на решение от изпълняващата държавата членка – членове 44 и 47

Удостоверението гарантира, че за целите на признаването и изпълнението в другата държава членка решението ще се приема като равностойно на решение, издадено в последната.

Фактът, че едно решение се признава пряко и е изпълняемо в друга държава членка означава, че то следва да се приема като „национално“ решение и да се признава и изпълнява при същите условия като решение, издадено във въпросната държава членка. Ако някоя страна не спазва доброволно дадено решение относно правото на лични отношения с детето, другата страна може да поиска неговото изпълнение директно от органите в изпълняващата държава членка. Процедурата за изпълнение не е уредена в Регламента, а в националното право (вж. глава 5).

3.6.9. Правомощия на съдилищата в изпълняващата държава членка да определят практическите условия за упражняването на правото на лични отношения с детето – член 48

Изпълнението може да се окаже трудно или дори невъзможно, ако решението не съдържа информация относно условията за упражняване на правото на лични отношения с детето или ако тази информация е недостатъчна. С оглед на такива ситуации, за да се гарантира, че правото на лични отношения с детето все пак може да бъде упражнено, Регламентът предоставя правомощия на съдилищата на изпълняващата държава членка да определят необходимите практически условия за организиране на упражняването на правото на лични отношения с детето, като се спазват съществени елементи на решението.

С член 48 не се предоставя компетентност по същество на съда по изпълнението. Следователно всички практически условия, определени съгласно тази разпоредба, престават да се прилагат по силата на последващо решение от съдилищата на държавите членки, компетентни по съществото на делото.

4. Правила относно
международното отвлечение
на деца в рамките на ЕС

4.1. Общо въведение – членове 10, 11, 40, 42, 55 и 62

4.1.1. Връзки с Хагската конвенция от 1980 г. – членове 60 и 62 и съображение 17

Хагската конвенция от 25 октомври 1980 г. за гражданските аспекти на международното отвлечение на деца („Хагската конвенция от 1980 г.“) е ратифицирана от всички държави – членки на Европейския съюз, и продължава да се прилага в случаи на отвлечение на деца между държавите членки. Хагската конвенция от 1980 г. обаче е допълнена с определени разпоредби на Регламента, които се прилагат в такива случаи. Следователно, що се отнася до действието на Хагската конвенция от 1980 г. в отношенията между държавите членки, правилата на Регламента имат предимство пред правилата на Конвенцията, доколкото става дума за въпроси, уредени от Регламента.

4.1.2. Предотвратяване на отвлечането на деца от родител

С Хагската конвенция от 1980 г. и Регламента се преследва общата цел за предотвратяване на отвлечането на деца от родител между държавите членки. Ако обаче това все пак се случи, и Конвенцията, и Регламентът са насочени към осигуряването на бързото връщане на детето в неговата държава членка на произхода⁽⁴⁹⁾. За целите на Конвенцията и на Регламента отвлечането на деца обхваща както неправомерното отвеждане, така и неправомерното задържане⁽⁵⁰⁾. Следното се прилага в случаи, включващи и двете ситуации.

4.1.3. Общо описание на функционирането на Регламента по отношение на отвлечането на деца

Когато дете бъде отвлечено от една държава членка („държава членка на произхода“) в друга държава членка („замолената държава членка“), Регламентът гарантира, че съдилищата на държавата членка на произхода ще запазят своята компетентност да вземат решения по въпроси, свързани с упражняването на родителските права, въпреки отвлечането. След подаването на искане за връщане на детето пред съд в замолената държава членка, въпросният съд прилага Хагската конвенция от 1980 г., допълнена от Регламента. Ако съдът на замолената държава членка реши да откаже връщането на детето на основанията, посочени в член 13 от Конвенцията, той незабавно следва да изпрати копие на своето решение до компетентния съд на държавата членка на произхода („съд на произхода“), който тогава може да разгледа въпроса за родителските права по искане на страна, ако вече не е бил сезиран по този въпрос. Ако съдът на произхода вземе решение за връщането на детето, това решение се признава и е изпълняемо пряко в замолената държава членка без необходимост от процедура за екзекватура (вж. точка 4.4.7 и схемата в точка 4.4.9).

(49) Вж. съображение 17 от Регламента и, *inter alia*, член 1, буква а) и член 12 от Хагската конвенция от 1980 г.

(50) Вж. член 2, параграфи 9 и 11 от Регламента и членове 3, 4 и 5 от Конвенцията.

4.1.4. Основни принципи, залегнали в правилата по отношение на отвлечането на деца

1. По принцип при неправомерно отвеждане или задържане на дете компетентността на съдилищата на държавата членка на произхода се запазва (вж. схемата в точка 4.2.2).
2. Съдилищата на замолената държава членка следва да гарантират незабавното връщане на детето (вж. схемата в точка 4.3.6).
3. Ако съдът на замолената държава членка реши да не разпорежи връщане на детето на някое от основанията, посочени в член 13 от Конвенцията, той трябва да предаде копие от своето решение на компетентния съд в държавата членка на произхода, който следва да уведоми страните. Двете съдилища трябва да си сътрудничат (вж. схемата в точка 4.4.9).
4. Ако съдът на държавата членка на произхода реши, че детето трябва да бъде върнато, процедурата за екзекутура се отменя за това решение и то е пряко изпълняемо в замолената държава членка (вж. схемата в точка 4.4.9)⁽⁵¹⁾.
5. Централните органи на държавата членка на произхода и на замолената държава членка следва да си сътрудничат и да подпомагат съдилищата при изпълнението на техните задачи⁽⁵²⁾.

(51) В дело C – 211/10 PPU, Povse срещу Alpaço, Сборник, 2010 г., стр. I – 06673, решение, постановено на 1 юли 2010 г., Съдът на Европейския съюз поясни, наред с други неща, че, за да бъде едно решение по член 11, параграф 8 относно връщането на дете изпълняемо, не е задължително производството в съда на произхода да е довело до приемането на решение относно упражняването на родителските права върху детето; вж. точка 5 и сл.

(52) Вж. член 55 от Регламента и член 7 от Конвенцията.

4.1.5. Значимост на функциите на съдебната власт

Като цяло е целесъобразно да се напомни, че сложността и естеството на въпросите, които се разглеждат в различните международни инструменти в областта на отвлечането на деца, налага съдиите да бъдат специализирани или добре обучени. Въпреки че организацията на съдилищата попада извън обхвата на Регламента, опитът на държавите членки, които са съсредоточили компетентността за разглеждане на дела по Хагската конвенция от 1980 г. в ограничен брой съдилища или съдии, е положителен и показва повишаване на качеството и ефективността.

През последните години се развива все по-широко международно сътрудничество между съдиите по семейно право. Вече съществува разширяваща се мрежа от съдии, които могат да съдействат за оптимизиране на действието на Конвенцията и Регламента, що се отнася до отвлечането на деца и други въпроси, касаещи деца. В много държави са определени съдии за връзка, които могат да подпомагат обмена на съдебна информация и да предоставят съвети в подкрепа на своите колеги от собствените им и от други държави по въпросите, които възникват в рамките на такива дела⁽⁵³⁾.

(53) Вж. http://www.hcch.net/index_en.php?act=text.display&tid=21 за подробности относно Международната хагска мрежа на съдиите; вж. също бележка под линия 39 по-горе; Европейската мрежа на съдиите по семейно право функционира в рамките на Европейската съдебна мрежа по граждански и търговски дела.

4.2. Въпроси, свързани с компетентността по дела за отвлечение на деца

4.2.1. Предотвратяване промяната на компетентността след случай на отвлечение – член 10

4.2.1.1. Съдилищата на държавата членка на произхода запазват компетентността си

С цел предотвратяване на отвлечането на деца от родител между държавите членки, член 10 гарантира, че съдилищата на държавата членка, в която детето е имало обичайно местопребиваване преди неправомерното отвеждане или задържане („държавата членка на произхода“), запазват своята компетентност да разглеждат делото по същество и след това. Съдилищата на новата държава членка („замолената държава членка“) са компетентни само при строго определени условия (вж. схемата в точка 4.2.2).

4.2.1.2. Редки ситуации, при които съдилищата на замолената държава членка придобиват компетентност

С Регламента се допуска предоставяне на компетентност на съдилищата на замолената държава членка само в две ситуации:

Ситуация 1:

- детето е придобило обичайно местопребиваване в замолената държава членка, както и
- всички носители на права на упражняване на родителски права са приели мълчаливо отвлечането.

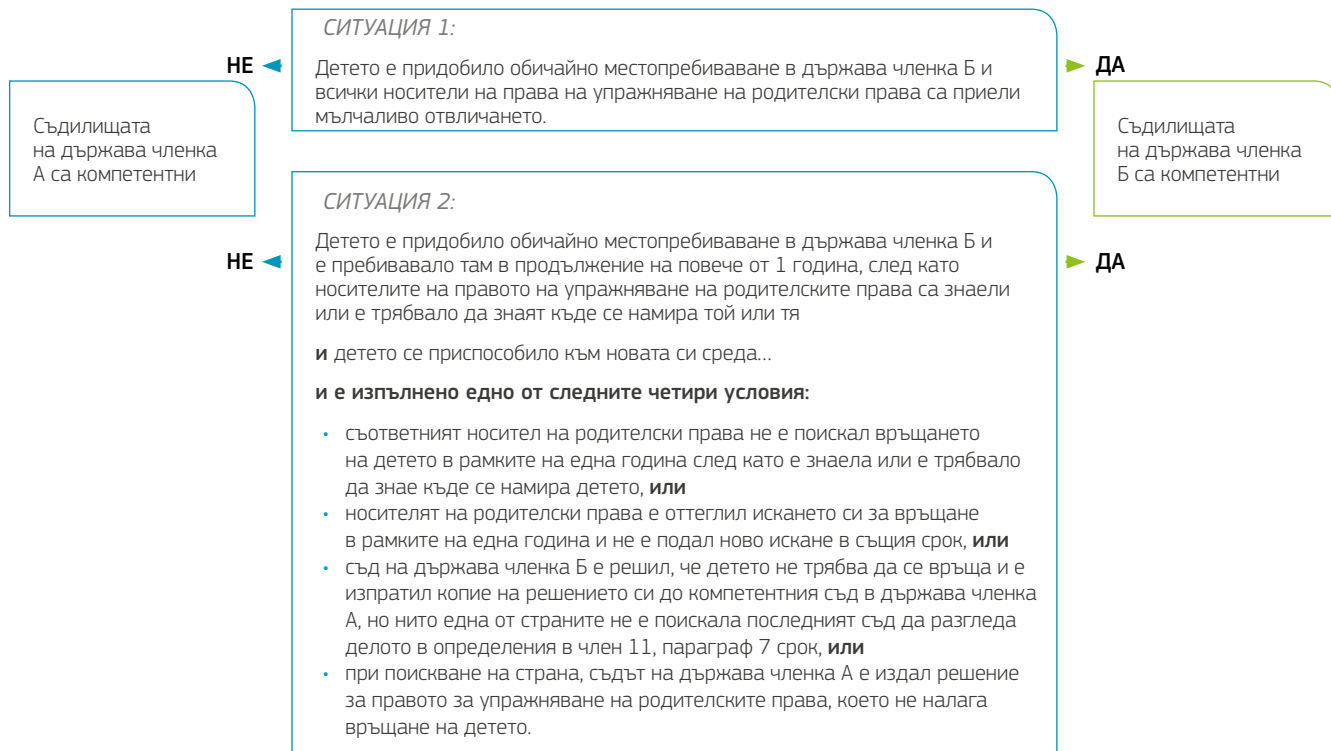
Ситуация 2:

- детето е придобило обичайно местопребиваване в замолената държава членка и е пребивавало във въпросната държава членка най-малко една година, след като носителите на права на упражняване на родителски права са знаели или е трябвало да знаят къде се намира детето, както и
- детето се е приспособило към новата среда **и освен това е изпълнено поне едно от следните условия:**
 - в рамките на една година, след като останалият в държавата членка на произхода родител е знаел или е трябвало да знае къде се намира детето, не е депозирал искане за връщане на детето,
 - депозирано е искане за връщане, но то е било оттеглено и в рамките на въпросната година ново искане не е било подадено,
 - издадено е решение за отказ за връщане в замолената държава и съдилищата на двете държави членки са предприели изискваните мерки по член 11, параграф 6, но делото е било прекратено в съответствие с член 11, параграф 7, тъй като страните не са внесли изявленията си в рамките на 3 месеца от уведомяването,
 - компетентният съд на произхода е постановил решение относно упражняване на родителските права, което не налага връщането на детето. В тази връзка следва да се отбележи, че Съдът на Европейския съюз е пояснил, че заложеното в член 10, буква б), подточка iv) условие следва да се тълкува ограничително и споменатото решение трябва да е окончателно решение. Следователно решението за временни и охранителни мерки не изпълнява това условие, а оттам и такова решение не води до прехвърляне на компетентността към съдилищата на държавата членка, в която детето е било отведено⁽⁵⁴⁾.

(54) Вж. дело C-211/10, *Povse срещу Alprago*, цитирано по-горе в бележка под линия 51, точки 39–49.

4.2.2. Компетентност в случай на отвлечане на дете – действие на член 10

Пример: Дете е отвлечено от държава членка А в държава членка Б и остава в нея. Кой съд е компетентен да разгледа делото по същество?

4.3. Разпоредби за осигуряване на незабавното връщане на детето – член 11, параграфи 1–5

4.3.1. Съдът прилага Хагската конвенция от 1980 г., допълнена от член 11, параграфи 1–5 от Регламента

Когато съд на държава членка получи искане за връщане на дете в съответствие с Хагската конвенция от 1980 г., той следва да приложи разпоредбите на Конвенцията, допълнени от член 11, параграфи 1–5 от Регламента (вж. схемата в точка 4.3.6). За тази цел съдията може да сметне за полезно да прегледа съответната съдебна практика по Конвенцията, която е на разположение в базата данни INCADAT, създадена от Хагската конференция по международно частно право⁽⁵⁵⁾. Обяснителният доклад и Практическите насоки по тази Конвенция също могат да бъдат от полза (вж. уебсайта на Хагската конференция по международно частно право)⁽⁵⁶⁾. Така също в рамките на Европейската съдебна мрежа по граждански и търговски дела е изготвено практическо ръководство, предоставящо информация по методите за процедиране и разглеждане на дела за връщане⁽⁵⁷⁾.

4.3.2. Съдът преценява дали е налице отвлечение – член 2, параграф 11, букви а) и б)

Съдията първо трябва да определи дали е налице „неправомерно отвеждане или задържане“. Определението в член 2, параграф

11 от Регламента е много сходно с това в член 3 от Хагската конвенция от 1980 г. и обхваща отвеждането или задържането на дете в нарушение на правото на упражняване на родителски права по силата на правото на държавата членка, в която детето обичайно е пребивавало непосредствено преди отвлечането.

4.3.2.1. Значение на упражняването на родителски права – член 2, параграфи 9 и 11

Свършено ясно е, че значението на термина „упражняване на родителски права“ е от основна важност по въпроса дали е осъществено неправомерно отвеждане или задържане. Значението на този израз не бива да се определя единствено от правото на държавата членка на обичайното местопребиваване на съответното дете. Трябва да му бъде дадено самостоятелно значение, което да отразява разпоредбите на Регламента и на Конвенцията. Възможно е да се наложи съществуването и упражняването на родителските права да се разглеждат също така от гледна точка на разпоредбите на Хартата на основните права на Европейския съюз, тъй като разпоредбата на член 7 от Хартата съответства на тази на член 8 от Европейската конвенция за правата на човека (ЕКПЧ), че всеки има право на зачитане на неговия семеен живот. Съгласно член 51 от Хартата, когато прилагат правото на ЕС, институциите на ЕС и държавите членки следва да зачитат правата, да спазват принципите и да насърчават тяхното прилагане⁽⁵⁸⁾.

Пример: Примерът е взет от дело пред Съда на Европейския съюз, по което бащата и майката на три деца не са имали брак помежду си и съгласно правото на държавата на обичайното местопребиваване на децата бащата няма право на упражняване на родителски права без съдебно решение или споразумение. Децата са били отведени от майката в друга държава членка, а бащата е поискал връщане

(55) <http://www.incadat.com/>; базата данни INCADAT вече включва дела по Регламента и също така в Съда на Европейския съюз и Европейския съд по правата на човека.

(56) http://www.hcch.net/index_en.php; http://www.hcch.net/index_en.php?act=text.display&tid=21; http://www.hcch.net/index_en.php?act=publications.details&pid=2779.

(57) Вж. https://e-justice.europa.eu/content_parental_child_abduction-309-en.do?clang=en.

(58) Дело C-400/10 PPU, *МсВ срещу L.E.*, Сборник, 2010 г., стр. I-8965, решение, постановено на 5 октомври 2010 г.

на децата по Хaгската конвенция, допълнена от Регламента. Бащата е настоявал за прилагане на член 7 от Хартата за основните права, за да може Регламентът да се тълкува със значението, че тези права (родителските права) се придобиват от биологичния баща по силата на закона в ситуация, когато той и неговите деца имат семеен живот, който е същият като живота на семейство с брак. При това основание отвеждането на децата би било неправомерно по смисъла на Регламента и на Конвенцията от 1980 г.

ЕнВ конкретния случай Съдът на Европейския съюз постанови, че тълкуването на Хартата не следва да се извършва с оглед преценка на националното право, а само за целите на тълкуването на Регламента⁽⁵⁹⁾. На това основание и с оглед на съдебната практика на Европейския съд по правата на човека („ЕСПЧ“) не може да се твърди, че бащата е бил лишен от възможността да придобие право на упражняване на родителски права. За тази цел той е можел да се обърне към съда и съдът е бил в състояние да прецени дали да му бъдат предоставени такива права, като вземе предвид висшия интерес за децата. Съдът на Европейския съюз постанови, че член 7 от Хартата допуска правото на държава членка да подчинява предоставянето на право на упражняване на родителски права на баща, който не е сключил брак с майката на детето, на условието компетентната национална юрисдикция да е постановила решение за предоставяне на упражняването на родителски права на бащата, поради което отвеждането или задържането на детето от майката да може да бъде неправомерно по смисъла на член 2, точка 11 от Регламента.

4.3.2.2. Ефективно упражняване на родителските права и съвместно упражняване на родителски права – член 2, параграф 11, буква б)

Отвеждането или задържането се счита за неправомерно, при условие че правото на упражняване на родителски права е било упражнявано

ефективно към момента на неправомерното отвеждане или задържане, било то поотделно или съвместно, или би било упражнявано по този начин, ако не е било извършено отвеждането или задържането – член 2, параграф 11, буква б) от Регламента.

В тази разпоредба на Регламента се добавя, че се приема, че родителските права се упражняват съвместно, когато единият носител на родителската отговорност не може да вземе решение за мястото на пребиваване на детето без съгласието на другия носител на родителската отговорност. В резултат на това отвеждането на дете от една държава членка в друга без съгласието на съответното лице представлява отвлечение на дете в съответствие с Регламента. Ако по националното право отвеждането е правомерно, може да се прилага член 9 от Регламента⁽⁶⁰⁾.

4.3.3. Съдът винаги трябва да постановява връщане на детето, ако то може да бъде защитено в държавата членка на произхода – член 11, параграф 4

Регламентът утвърждава принципа, че съдът следва да постановява незабавното връщане на детето, като строго ограничава до минимум изключенията по член 13, параграф 1, буква б) от Хaгската конвенция от 1980 г. Принципът е, че детето винаги трябва да се връща, ако може да бъде защитено в държавата членка на произхода.

Според член 13, параграф 1, буква б) от Хaгската конвенция от 1980 г. съдът не е задължен да разпорежда връщането, ако това би изложило детето на заплахата от физическо или психическо увреждане или би го поставило в неблагоприятна ситуация. Регламентът отива още по-далеч, като задължението за разпореждане на връщането на детето се разширява с включването на случаи, в които връщането на детето би могло да го изложи на такива увреждания, но въпреки

(59) Пак там.

(60) Вж. точка 3.2.4

това се установи, че са взети адекватни мерки, осигуряващи защитата на детето след неговото връщане.

Съдът трябва да разгледа този въпрос въз основа на фактите по делото. Не е достатъчно в държавата членка на произхода да са налице процедури за защита на детето, а трябва да се установи, дали органите в държавата членка на произхода са предприели конкретни мерки за защита на въпросното дете.

Обикновено за съдията е трудно да прецени фактическите обстоятелства в държавата членка на произхода. Съдействието на централните органи от държавата членка на произхода ще е от съществено значение за оценяване на това дали в тази държава са предприети охранителни мерки или не и дали те адекватно обезпечават защитата на детето при неговото връщане.

4.3.4. Изслушване на детето – член 11, параграфи 2 и 5⁽⁶¹⁾

4.3.4.1. Детето и отправящата искането страна трябва да имат възможност да бъдат изслушани

С Регламента се утвърждава правото на детето да бъде изслушано в хода на производството. Следователно съдът трябва да даде възможност на детето да бъде изслушано, освен ако съдията счете това за неподходящо с оглед на възрастта или степента на зрелост на детето⁽⁶²⁾ (вж. точка 6.2 от глава 6). В Регламента не са определени нито критерии за определяне на нужната възраст или степен на зрелост, нито процедура за изслушване на детето. Освен това съдът не може да откаже връщане на детето без първо да е предоставил

възможност за изслушване на лицето, което е поискало връщането. С оглед на строго определения срок, изслушването трябва да бъде извършено по възможно най-бързия и ефективен начин.

4.3.4.2. Прилагане на Регламента за събирането на доказателства

За тази цел една от възможностите е да се използват разпоредбите на Регламент (ЕО) № 1206/2001 относно сътрудничеството между съдилища на държавите членки при събирането на доказателства по граждански или търговски дела („Регламент относно доказателствата“). Регламентът относно доказателствата улеснява сътрудничеството между съдилищата на различните държави членки по отношение на събирането на доказателства по граждански или търговски дела, включително дела по семейно право. Съд може или да поиска от компетентния съд на друга държава членка да събере доказателства, или непосредствено да събере доказателствата в другата държава членка. Тъй като съдът трябва да вземе решение относно връщането на детето в рамките на 6 седмици, искането трябва непременно да бъде изпълнено без забавяне и задължително в рамките на общия 90-дневен срок, предвиден в член 10, параграф 1 от Регламента относно доказателствата. Използването на видео- и телеконферентна връзка, което се предлага в член 10, параграф 4 от Регламента относно доказателствата, може да се окаже особено полезно за събирането на доказателства по дела, отнасящи се до деца.

(61) Вж. също така глава 6 по-долу.

(62) В член 12, параграф 2 от Конвенцията на ООН за правата на детето се съдържа сходна разпоредба; вж. също така член 24, параграф 1 от Хартата на основните права на ЕС.

4.3.5. Съдът се произнася с решение в рамките на шестседмичен срок – член 11, параграф 3

Съдът следва да прилага най-експедитивните процедури, които се предвиждат в националното право, и да се произнесе с решение в рамките на шест седмици след сезирането му с искане за връщане на дете. Този срок може да бъде удължен само когато изключителни обстоятелства възпрепятстват неговото спазване.

Що се отнася до решенията, постановяващи връщането на детето, в член 11, параграф 3 не е уточнено, че тези решения, които следва да се произнасят в рамките на шест седмици, трябва да бъдат изпълняеми в същия срок.

Това обаче е единственото тълкуване, което ефективно може да гарантира постигането на целта за осигуряване на незабавно връщане на детето в рамките на строго определен срок. Тази цел може да не бъде изпълнена, ако националното право дава възможност за обжалване на решения за връщане и междувременно спира изпълняемостта на съответното решение, без да е наложен срок за процедурата по обжалване.

Поради тези причини държавите членки следва да се стремят да гарантират, че заповедта за връщане, издадена в предвидения шестседмичен срок, е „изпълняема“. Начинът за постигането на тази цел е въпрос на националното право.

За тази цел могат да бъдат предвидени различни процедури, например:

- а) националното право може да изключва възможността за обжалване на решение за връщане на дете; или
- б) националното право може да дава възможност за обжалване, но да предвижда, че решението за връщане на дете е изпълняемо, докато тече обжалване;

в) ако националното право дава възможност за обжалване и спира изпълняемостта на решението, държавите членки следва да въведат процедури:

- за обявяване на решението за изпълняемо, ако обстоятелствата по индивидуалните случаи го налагат; както и
- за осигуряване на ускорено разглеждане на жалбата, за да се гарантира спазването на шестседмичния срок.

Описаното по-горе изискване за ускорена процедура следва да се прилага *mutatis mutandis* също така за решения с отказ за връщане с оглед на бързото изясняване на положението на детето.

4.3.6. Връщане на дете – съпоставка между разпоредбите на Хагската конвенция от 1980 г. и Регламента

NB: Разпоредбите на Регламента (член 11, параграфи 2–5) имат предимство пред съответните разпоредби на Конвенцията.

	Съответни разпоредби на Хагската конвенция от 1980 г.	Съответни разпоредби на Регламента
Задължение за разпореждане на връщането на детето	Член 12: По принцип съдът на ДЧ, в която е било отвлечено детето („съдът“) следва да разпореди незабавното връщане на детето, ако от отвлечането е изтекъл период от време, по-малък от една година.	Член 11, параграфи 2–5: Регламентът потвърждава и утвърждава този принцип.
Изключение от това задължение	Член 13, параграф 1, буква б): Съдът не е задължен да разпореди връщане, ако съществува сериозна опасност връщането да изложи детето на заплаха от физическо или психическо увреждане или по друг начин да постави детето в неблагоприятна ситуация.	Член 11, параграф 4: Съдът не може да откаже да разпореди връщането на детето на основание, че това би изложило детето на заплаха, ако се установи, че органите в ДЧ на произхода са взели адекватни мерки, осигуряващи защитата на детето при неговото връщане.
Изслушване на детето	Член 13, параграф 2: Съдът може да откаже да разпореди връщането на детето, ако то се противопоставя на връщането и е достигнало възраст и зрелост, при които е уместно да се вземе под внимание неговото мнение.	Член 11, параграф 2: Съдът гарантира, че на детето е дадена възможността да бъде изслушано по време на процеса, освен ако това е неподходящо, като се отчита възрастта и зрелостта на детето.
Изслушване на носителя на родителски права, който не е извършил отвлечането	(няма разпоредба)	Член 11, параграф 5: Съдът не може да откаже връщането на дете, докато на лицето, което е поискало връщането му, не бъде предоставена възможността за изслушване.
Срок за разглеждане на искания за връщане	Членове 2 и 11: Член 2: Договарящите държави предприемат всички необходими мерки, за да осигурят осъществяването на целите на Конвенцията. За тази цел те прилагат възможно най-бързото производство. Член 11: Съдът следва да действа бързо в процедурата по връщането на детето. Ако сезираният съд не постанови решение в срок от 6 седмици, от него може да бъде поискано да съобщи причините за забавянето.	Член 11, параграф 3: Съдът използва най-експедитивните процедури, които са предвидени в националното право. Съдът се произнася с решение не по-късно от 6 седмици от внасянето на молбата, освен когато изключителни обстоятелства правят това невъзможно.

4.4. Какво се случва, ако съдът вземе решение за отказ за връщане на детето? – член 11, параграфи 6 и 7

4.4.1. Компетентният съд изпраща копие от решението за отказ за връщане на компетентния съд в държавата членка на произхода

С оглед на строгите условия, определени в член 13 от Хагската конвенция от 1980 г. и в член 11, параграфи 2–5 от Регламента, в по-голямата част от случаите съдилищата вероятно ще вземат решение за връщането на детето.

В изключителните случаи обаче, когато все пак съдът вземе решение за отказ за връщането на детето в съответствие с член 13 от Хагската конвенция от 1980 г., в член 11, параграфи 6 и 7 от Регламента се предвиждат специални процесуални действия. Съгласно тези разпоредби се изисква съдът, който е постановил решение за отказ за връщането, независимо дали това решение е окончателно или все още подлежащо на обжалване, да изпрати копие от своето решение заедно със съответните документи до компетентния съд в държавата членка на произход⁽⁶³⁾. Това изпращане може да се осъществи или пряко от единия съд до другия, или чрез централните органи в двете държави членки. Съдът в държавата членка на произхода следва да получи документите в едномесечен срок от постановяване на решението за отказ за връщане на детето.

Освен ако вече не е бил сезиран от някоя от страните, съдът по произхода трябва да уведоми за информацията страните и да ги покани да внесат изявленията си, в съответствие с националното законодателство, в рамките на три месеца от датата на уведомлението, за да посочат дали желаят съдът по произхода да разгледа въпроса за упражняването на родителските права върху детето.

Ако страните не представят съображения в рамките на тримесечния срок, съдът по произхода прекратява делото.

Съдът по произхода разглежда делото, ако поне една от страните представи съображения в тази връзка. Въпреки че Регламентът не налага никакъв срок в тази връзка, целта следва да бъде да се осигури възможно най-бързото вземане на решение.

4.4.2. На кой съд следва да бъде изпратено решението за отказ за връщане? – член 11, параграф 6

Решението за отказ за връщане и съответните документи следва да бъдат изпратени на съда, който е компетентен да се произнесе по съществото на делото.

Ако даден съд в държавата членка на произхода преди това е постановил решение по отношение на въпросното дете, по принцип документите се изпращат на този съд. При отсъствието на решение информацията се изпраща на съда, който е компетентен според правото на въпросната държава членка. В повечето случаи това е съдът по мястото на обичайното местопребиваване на детето преди отвлечането. Европейският съдебен атлас по гражданскоправни въпроси може да се окаже полезен инструмент за намирането на компетентния съд в другата държава членка⁽⁶⁴⁾. Централните органи, които са посочени съгласно Регламента, също могат да съдействат на съдиите при установяването на компетентния съд в другата държава членка (вж. глава 7).

(63) Вж. Case C-195/08 PPU *Inga Rinau*, Сборник, 2008 г., стр. I-5271.

(64) https://e-justice.europa.eu/content_european_judicial_atlas_in_civil_matters-88-en.do

4.4.3. Какви документи следва да бъдат изпратени и на какъв език? – член 11, параграф 6

В член 11, параграф 6 е предвидено, че съдът, издал решението за отказ за връщането на детето, следва да изпрати копие от решението и от „съответните документи, и по-специално протокол от заседанието“. Съдията, който е взел решението, следва да реши кои документи са подходящи. За тази цел съдията следва безпристрастно да представи най-важните елементи, като подчертае факторите, оказали въздействие върху вземането на решението. Обикновено се включват документите, на които съдията е основал своето решение, включително например всички доклади, изготвени от органите за социално подпомагане по отношение на положението на детето. Другият съд трябва да получи документите в срок от един месец от постановяването на решението.

Механизмите за превод не са уредени в член 11, параграф 6. Съдиите следва да се опитат да намерят прагматично решение, което да отговаря на нуждите и обстоятелствата по всеки отделен случай. Ако това се допуска от процесуалното право на замолената държава, превод може да не е необходим, ако делото е отнесено до съдия, който разбира езика на делото. Ако се окаже, че превод е необходим, той може да се ограничи до най-важните документи. Централните органи също биха могли да съдействат за предоставяне на неофициален превод. Ако не е възможно преводът да бъде направен в рамките на едномесечния срок, той следва да бъде извършен в държавата членка на произхода.

4.4.4. Съдът по произхода е компетентен да разгледа по същество делото в неговата цялост – член 10, буква б), подточки iii) и iv), член 11, параграф 7 и член 42

Съдът по произхода, който взема решение в контекста на член 11, параграф 7, е компетентен да разгледа по същество делото в неговата цялост, тъй като той е бил съдът по постоянното местопребиваване на детето непосредствено преди неправомерното отвеждане или задържане. Следователно компетентността му не е ограничена до решения относно упражняване на родителските права върху детето, а може да взема решения също така по отношение на други аспекти на родителската отговорност, включително например правото на лични отношения с детето. По принцип съдията следва да бъде в позицията, в която би бил, ако извършилият не бе отвякъл детето, а вместо това бе сезирал съда по произхода с искане за изменение на предходно решение относно упражняването на родителските права или за разрешение за промяна на обичайното местопребиваване на детето. Възможно е лицето, което иска връщането на детето, да не е имало същото местопребиваване като детето преди отвлечането или дори лицето да желае да приеме промяната на обичайното местопребиваване на детето в другата държава членка, при условие че неговите права на контакт с детето бъдат съответно изменени.

4.4.5. Процедура пред съда по произхода – член 11, параграф 7 и член 42

При разглеждането на делото съдът по произхода следва да приложи определени процесуални правила. Спазването на тези правила по-късно ще даде възможност на съда по произхода да издаде удостоверението, посочено в член 42, параграф 2.

Съдията по произхода следва да гарантира, че:

- на всички страни е дадена възможността да бъдат изслушани,
- на детето е дадена възможността да бъде изслушано, освен ако съдът счете, че изслушването на детето е неподходящо поради неговата възраст или зрелост,

NB: Тази разпоредба означава, че съдът по произхода взема решение дали да изслуша детето или не, след като прецени неговата възраст и зрелост; съдът не трябва да издава удостоверение, ако не е изпълнено това условие,

- в своето решение е взел предвид мотивите за и доказателствата в подкрепа на решението за отказ за връщането на детето.

4.4.6. Връщане на детето след отвлечане – някои практически аспекти

- 4.4.6.1. Как съдията по произхода може да вземе предвид мотивите в подкрепа на решението за отказ за връщането на детето?⁽⁶⁵⁾

Необходимо е двамата съдии да си сътрудничат, за да може съдията по произхода надлежно да вземе предвид мотивите за и доказателствата в подкрепа на решението за отказ за връщането на детето. Ако двамата съдии говорят и/или разбират общ език, те не бива да се колебаят да осъществят пряк контакт по телефона или по електронна поща за тази цел⁽⁶⁶⁾. Ако са налице езикови проблеми, централните органи ще могат да окажат съдействие (вж. глава 7).

- 4.4.6.2. Как съдът в държавата членка на произхода ще успее да изслуша родителя и детето, които не се намират във въпросната държава?

Фактът, че е малка вероятността лицето, което неправомерно е отвело или задържало детето, и отвлеченото дете да пътуват до държавата членка на произхода, за да присъстват на заседанията, налага те да бъдат изслушани в държавата членка, в която се намират. Една от възможностите е да се приложат мерките, предвидени в Регламента относно доказателствата (вж. точка 4.3.4.2).

(65) Вж. също така точка 3.3.4 по-горе.

(66) Вж. https://e-justice.europa.eu/content_european_judicial_atlas_in_civil_matters-88-en.do

4.4.6.3. Сметчане на последиците от наказателноправните санкции в държавата членка на произхода

Трябва да се вземе предвид така също фактът, че в някои държави членки отвлечането на дете представлява престъпление. Тези държави членки следва да предприемат подходящи мерки, за да гарантират, че лицето, което неправомерно е отвело или задържало детето, може да участва в производството в държавата членка на произхода без да рискува налагането на наказателноправни санкции. Друго решение би могло да бъде да се предвидят специални мерки, гарантиращи свободното преминаване на въпросното лице в и от държавата членка на произхода, за да се улесни неговото участие в процедурата пред съда на тази държава.

4.4.6.4. Резултат от производството по член 11, параграфи 6 и 7

Ако съдът по произхода вземе решение, което не налага връщането на детето, делото се прекратява. Тогава компетентността за решаване на въпроса по същество се предоставя на съдилищата на държавата членка, в която е отвлечено детето, ако детето има обичайно местопребиване в тази държава (вж. схемите в точки 4.3.6 и 4.4.9).

От друга страна, ако съдът по произхода вземе решение, което налага връщането на детето, това решение се признава пряко и е изпълняемо в другата държава членка, при условие че е съпроводено от удостоверение (вж. точка 4.4.7 и схемата в точка 4.4.9). Освен това такова решение има предимство пред всяко друго решение на съдилищата на замолената държава членка, с което се отказва връщането на детето на някое

от основанията, предвидени в член 13 от Хагската конвенция от 1980 г.⁽⁶⁷⁾.

Пример:

Факти:

Момиче – дъщеря на родители, сключили брак, които са се разделили, пребивават в държава членка А и са подали молба за развод в съд в А – е отведено от майка си в държава членка Б със съгласието на баща си, при условие че тя и майка ѝ се върнат в А след края на двуседмична ваканция. Не се връща нито тя, нито майка ѝ.

Във всяка от държавите са заведени различни съдебни производства:

Скоро след заминаването на момичето и на майка ѝ за Б, съд в А е предоставил на бащата временното упражняване на родителски права по отношение на момичето. Впоследствие това решение е било потвърдено след обжалване от страна на майката. Бащата е подал молба също така по Хагската конвенция от 1980 г. в съдилищата на Б за връщане на момичето в А. На първа инстанция тази молба е била отхвърлена, но апелативният съд е разпоредил връщането на момичето. Това решение не е било изпълнено, защото първоинстанционният съд в Б, въз основа на искане на майката, няколкократно е разпоредил спиране на изпълнението.

(67) Вж. член 11, параграф 8 от Регламента; вж. също така дело C-195/08 PPU *Inga Rinau*, обстоятелствата по което са били такива, че решение за отказ за връщането на детето е било отменено, след като на останалият в държавата на произхода родител е предоставено упражняването на родителските права с решение на съда по произхода, което налага връщането на детето.

Тогава майката е поискала да бъде възобновено производството за връщането. Макар че това е било отказано на първа и втора инстанция, третоинстанционният съд в крайна сметка е спрял изпълнението на решението за връщане до издаването на неговото собствено решение по същество. До този момент са изминали около осемнадесет месеца от отвеждането на момичето в Б.

Адвокатът на бащата е изпратил копие от решението за отказ за връщането от Б на оригиналния език до централния орган на А, който го е препратил до компетентния за родителските права съд в А. Чрез централните органи впоследствие е изпратен превод на решението и на документите по делото до съда в А. След това съдът в А е издал удостоверение по член 42, с което е постановил развод и е предоставил на бащата упражняване на родителските права върху момичето за постоянно, като е разпоредил връщането на детето в А. Последващата жалба на майката е била отхвърлена.

Майката се е опитала да се противопостави на изпълнението на решението от А за връщане с удостоверението пред съдилищата в Б. Апелативният съд е отхвърлил молбата на майката в тази връзка на основание, че тя няма право да иска непризнаване на съпроводеното от удостоверение решение, което е трябвало да бъде изпълнено пряко, без междинна процедура. В крайна сметка третоинстанционният съд в Б е сезирал Съда на Европейския съюз.

Решение на Съда на Европейския съюз:

От съда на Европейския съюз е било поискано да разгледа, наред с други въпроси, дали приемането от съда на държавата членка на произхода – в този случай съдът в А – на решение за връщане на детето и издаването на удостоверението по член 42 от Регламента отговаря на целите на Регламента и на процедурите по него, когато съд на държавата членка, в която детето е задържано неправомерно – в този случай апелативният съд в Б – е взел решение детето да бъде върнато в държавата членка на произхода.

Съдът на Европейския съюз отговори в следния смисъл: като се има предвид, че съдът в Б е издал решение за отказ за връщането, за което е бил уведомен съда в А, за целите на издаването на удостоверението, предвидено в член 42 от Регламента, няма значение, че решението е било спряно, отхвърлено, отменено или, във всеки случай не е станало *res judicata* или е било заменено с решение, разпореждащо връщането, доколкото връщането на детето не е осъществено на практика.

В установената в членове 40–42 процедура е предвидено, че решенията, за които се прилагат посочените членове, могат да бъдат обявени за изпълняеми от съда на произхода, независимо от всяко възможно обжалване, било то в държавата членка на произхода или в тази, в която се иска изпълнението. Освен това, тъй като не са изразени съмнения по отношение на автентичността на въпросното удостоверение и тъй като то е било изготвено в съответствие със стандартния формуляр в приложение IV към Регламента, противопоставянето на признаването на решението, с което се разпорежда връщането, не е било разрешено и замоленият съд е трябвало само да осигури прякото и незабавно изпълнение на съпроводеното от удостоверение решение, за да се осъществи незабавното връщане на детето.

Коментар:

Това решение ясно показва, че процедурата по член 11, параграфи 6–8 трябва да се счита за независима от всяка друга процедура за признаване и изпълнение в съответствие с Регламента. След като бъде издадено решение за отказ за връщане на детето в съответствие с член 13 от Хагската конвенция от 1980 г., независимо дали решението подлежи на обжалване, последващото решение за връщане по член 11, параграфи 6–8 от Регламента трябва да бъде изпълнено в съответствие с член 42. По този начин се изпълнява целта на Регламента да се гарантира, че връщането на дете в държавата членка на неговото обичайно местопребиване може да стане с минимално забавяне.

4.4.6.5. Действие на решението за връщане – член 11, параграф 8

Следва да се има предвид, че Съдът на Европейския съюз е пояснил, че решението на съда по обичайното местопребиваване на детето, с което се разпорежда или изисква връщането на детето, попада в приложното поле на разпоредбите по член 11, параграф 8, въпреки че решението не е предшествано от окончателно решение по същество относно упражняване на родителските права върху детето. Това следва от необходимостта да се гарантира, че дете, което неправомерно е било отведено или задържано, ще бъде върнато възможно най-бързо в държавата на неговото обичайно местопребиваване⁽⁶⁸⁾. Случаят обаче не е такъв, когато удостоверението по член 42 е издадено „твърде рано“ във връзка с решение, издадено в държава на произхода преди да е издадено решение за отказ за връщане в замолената държава. В такъв случай, въпреки удостоверението, трябва да бъде приложена процедурата за декларация на изпълняемостта, ако има нужда от изпълнение⁽⁶⁹⁾.

4.4.6.6. Успоредни производства в замолената държава и в държавата на обичайното местопребиваване на детето – член 11, параграфи 6–8

От разпоредбите на член 11, параграфи 6–8 следва, че, когато има успоредни производства – за връщане в замолената държава и по същество в държавата на обичайното местопребиваване на детето – и съдилищата в първата отказват връщането на основание, посочено в член 13 от Хагската конвенция от 1980 г., делото все пак ще трябва да бъде предадено според член 11, параграф 6, въпреки възможността за обжалване на решението за отказ за връщане в първата. По принцип това не е проблем благодарение на условията

на член 11, параграф 8, тъй като, ако съдилищата в държавата членка по обичайното местопребиваване издадат решение, изискващо връщането на детето, то все пак ще трябва да бъде изпълнено.

Възможността за конфликт при изпълнението на две решения е избягната, защото или и двете съдилища разпореждат връщане, в който случай ищецът има избор кое да изпълни, или е изпълняемо решението на съда по обичайното местопребиваване на детето в съответствие с член 11, параграф 8. Ако съд в държавата на обичайно местопребиваване предостави упражняване на родителски права на извършилия отвлечането родител преди приключване на производството по връщане в замолената държава членка, има вероятност това да бъде прието като равностойно на мълчаливо съгласие за целите на производството по връщането. В такъв случай решението за връщане ще бъде отказано и съдът в държавата по обичайното местопребиваване няма да издаде решение, изискващо връщането на детето в тази държава.

Накрая, когато, както по дело *Inga Rina*⁽⁷⁰⁾, производството по връщане в крайна сметка доведе до решение за връщане, след като съдът в държавата по обичайното местопребиваване е издал решение, изискващо връщането на детето, също не би трябвало да има каквото и да било конфликт, тъй като и двете решения ще бъдат изпълняеми, второто по Регламента, а първото по националното право на замолената държава. Регламентът не разглежда този аспект.

(68) Вж. дело C-210/10 PPU, *Povse срещу Alpaço*, точки 51 и сл.

(69) Вж. дело C-195/08 PPU, *Inga Rinau*, точки 68 и 69.

(70) Вж. бележки под линия 45 и 69.

4.4.7. Отмяна на процедурата за екзекватура по решение на съда по произхода, съдържащо връщане на детето – членове 40 и 42

4.4.7.1. Съдът по произхода разпорежда връщането на детето след издаването на решение за отказ за връщане

Както е описано по-горе (точка 4.3), съд, пред който е внесено искане за връщане на дете в съответствие с Хагската конвенция от 1980 г., следва да прилага правилата на Конвенцията, допълнени с член 11 от Регламента. Ако замоленият съд реши в съответствие с член 13 от Конвенцията да не разпореди връщането на детето, съдът по произхода ще има последната дума при определянето на това дали трябва да бъде върнато детето или не.

Ако съдът по произхода издаде решение, с което се изисква връщането на детето, е важно да се гарантира, че това решение може да бъде изпълнено бързо в другата държава членка. По тази причина в Регламента е предвидено, че тези решения се признават пряко и са изпълняеми в другата държава членка, при условие че са съпроводени от удостоверение. Последиците от това правило са две: а) вече не е необходимо да се прилага процедура за „екзекватура“; и б) не е възможно да има противопоставяне на признаването на решението. Решението следва да бъде удостоверено, ако отговаря на процедурните изисквания, посочени по-горе в точка 4.4.5.

4.4.7.2. Съдът по произхода издава удостоверение

Съдът по произхода следва да издаде удостоверение, като използва стандартния формуляр в приложение IV на езика на решението. Съдията следва да попълни също така останалата информация, която е необходима според приложението, в това число дали решението е изпълняемо в държавата членка на произхода към момента на издаването на удостоверението.

Съдът по произхода следва да издаде удостоверение, като използва стандартния формуляр в приложение IV на езика на решението. Съдията следва да попълни също така останалата информация, която е необходима според приложението, в това число дали решението е изпълняемо в държавата членка на произхода към момента на издаването на удостоверението.

По принцип съдът по произхода следва да издаде удостоверението, след като решението стане „изпълняемо“, което принципно предполага, че срокът за обжалване е изтекъл. Това правило обаче не е абсолютно и съдът по произхода може, ако счете това за необходимо, да обяви решението за изпълняемо, независимо от евентуално обжалван⁽⁷¹⁾. С Регламента се дава това право на съдията дори ако тази възможност не е предвидена в националното право. Целта е да се избегне ненужното забавяне на изпълнението на дадено решение вследствие на жалби, целящи неговото отлагане.

4.4.7.3. Поправяне на удостоверението – член 43 и съображение 24

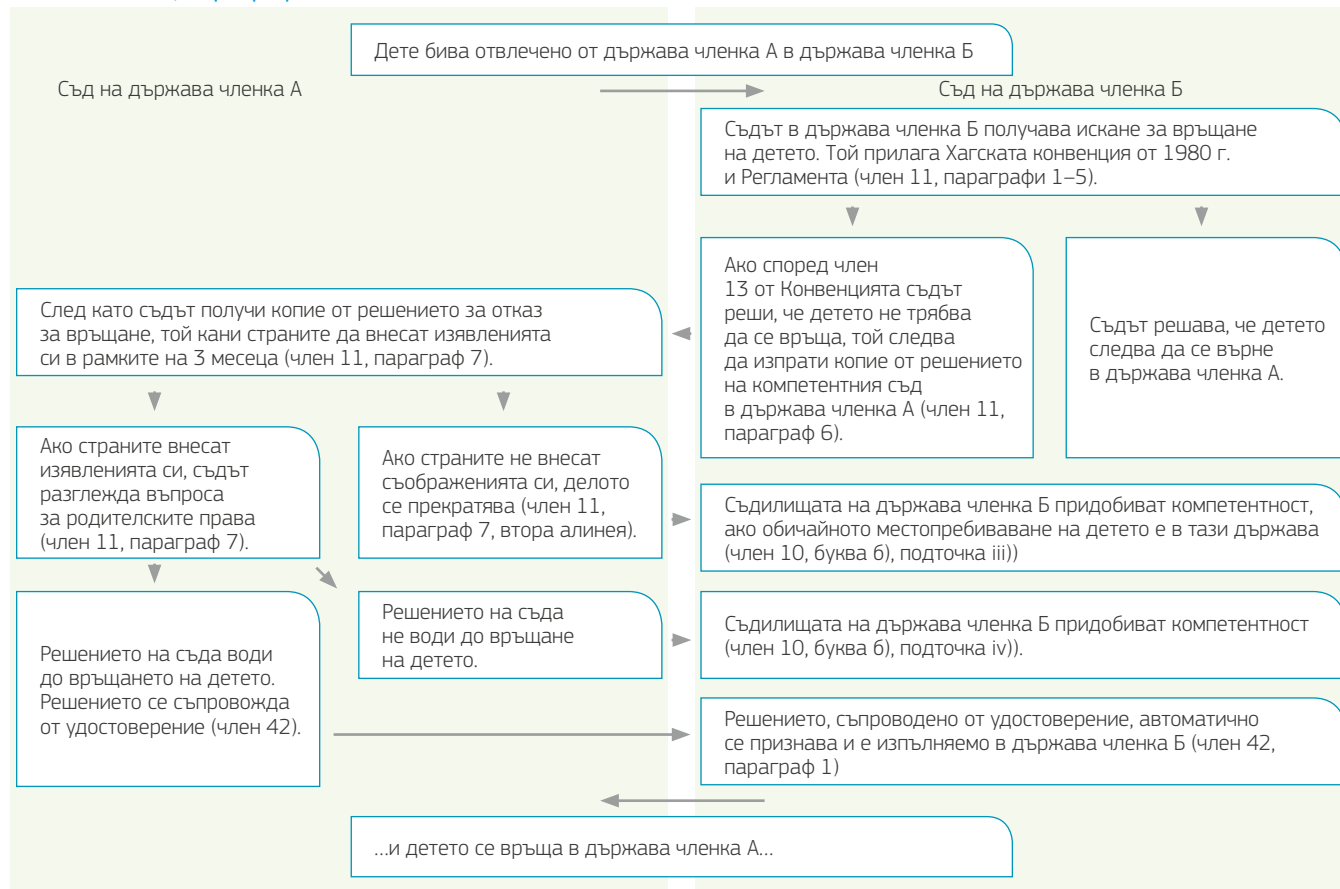
Не може да се обжалва издаденото удостоверение. Ако съдията по произхода е допуснал грешка при попълването на удостоверението и то не отразява правилно решението, има възможност пред съда по произхода да се внесе искане за поправяне. В този случай следва да се прилага националното право на държавата членка на произхода. Страна, която би желала да поиска изпълнението на решение, съдържащо връщането на детето, следва да представи копие от решението и удостоверение. Не е необходимо да се превежда удостоверението, с изключение на точка 14, отнасяща се до предприетите мерки от органите в държавата членка на произхода за осигуряване на защитата на детето при неговото връщане.

(71) Вж. точка 4.4.6.4.

4.4.8. Ново отвеждане на детето до друга държава членка – член 42

Трябва да се подчертае, че решението на съда по произхода е автоматично изпълняемо във всички държави членки, а не само в държавата членка, в която е издадено решението за отказ за връщането. Това става ясно от формулировката на член 42, параграф 1 и отговаря на целите и духа на Регламента. Следователно отвеждането на дете в друга държава членка не оказва въздействие върху решението на съда по произхода. Не е необходимо да се открива нова процедура за връщане на детето в съответствие с Хагската конвенция от 1980 г., а само да се изпълни решението на съда по произхода.

4.4.9. Схема на процедурата по дела за отвлечане на деца след решение за отказ за връщането – член 11, параграфи 6 и 7

A wooden gavel with a copper band is positioned diagonally across the frame, resting on a dark wooden block. In the background, a pair of scales of justice is visible, slightly out of focus. The scene is lit with a warm, golden light, creating a professional and legal atmosphere.

5. Изпълнение

5.1. Значимост на изпълнението – общи положения

Макар че, както е посочено в член 47, процедурата за изпълнение не се урежда от Регламента, а от националното законодателство, от съществено значение е националните органи да прилагат правила, с които да се обезпечават ефективно и експедитивно изпълнение на решенията, издадени в съответствие с Регламента, така че да не бъдат засегнати неговите цели. Експедитивното изпълнение е особено важно по отношение на правата на лични отношения с детето и връщането на детето след отвлечение, за които, с оглед на ускоряването на процедурата, с Регламента се отменя процедурата за екзекватура. Значимостта на този въпрос е подчертана изрично така също в редица решения, постановени от Съда на Европейския съюз, както и от Европейския съд по правата на човека (вж. точка 5.3)⁽⁷²⁾.

5.1.1. Временните мерки не следва да се използват за осуетяване на изпълнението

По редица дела от Съда на Европейския съюз е било искано да разясни определени аспекти на прилагането на Регламента по отношение на изпълнението. Вече беше посочен фактът, че временните мерки, които са разпоредени в една държава членка в съответствие с член 20, не са изпълняеми в друга държава членка в съответствие с разпоредбите на член 21 и сл.⁽⁷³⁾ Това включва така също ситуацията, в която изпълняемо решение, постановяващо временни мерки относно родителската отговорност в полза на единия родител, е издадено и обявено за изпълняемо в една държава членка, а другият родител

прави опит да осуети изпълнението на това решение в друга държава членка, като иска постановяването на временни мерки в полза на този родител. Относно такива случаи Съдът на Европейския съюз също е разяснил, че съдът в тази друга държава членка просто няма право да разпорежда такива мерки, тъй като според Регламента е задължен да изпълни първоначалното решение.

5.1.2. Избягване на забавяне, което може да блокира изпълнението

Освен това, ако по дело за неправомерно отвеждане по смисъла на член 2, параграф 11 промяната на обстоятелствата вследствие на постепенен процес, като интегриране на детето в новата среда, бе достатъчна за оправомощаване на съд, който не е компетентен да разгледа делото по същество, да приеме временна мярка за изменение на мярката по дело относно родителската отговорност, която е постановена от компетентния да разгледа делото по същество съд, всяко забавяне на процедурата за изпълнение в замолената държава членка би допринесло за създаването на условия, които биха позволили на първия съд да блокира изпълнението на решението, което е било обявено за изпълняемо. Подобно тълкуване би засегнало самите принципи, на които се основава Регламентът⁽⁷⁴⁾.

5.1.3. Съд на Европейския съюз и изпълнение на решения за връщане

Съдът на Европейския съюз е постановил, че, когато след издаването на решение за отказ за връщане в друга държава членка, в която детето е било отведено или задържано, съд в държавата членка на произхода на дете е постановил решение, изискващо връщането на детето, съдилищата в тази друга държава не могат да преразглеждат въпросното решение с оглед предотвратяване

(72) За повече сведения относно въпросите на изпълнението, по-специално във връзка с дела за отвлечение на деца, вж. Ръководството за добри практики относно изпълнението, публикувано от Хагската конференция по международно частно право, което е на разположение на адрес: <http://www.hcch.net/upload/guide28enf-e.pdf>

(73) Вж. точка 3.4.2 и дело Purucker I, цитирано в бележка под линия 41 по-горе.

(74) Вж. дело C-403/09 PPU, *Detiček срещу Sgueglia*, Сборник, 2009 г., стр. I-12193, решение, постановено на 23 декември 2009 г., точка 47.

на неговото изпълнение⁽⁷⁵⁾. Съдът на Европейския съюз е отишъл още по-далеч, като е постановил, че това не може да бъде направено, дори ако има доказателства, че издаденото от съда удостоверение по член 42 съдържа невярно твърдение⁽⁷⁶⁾.

5.2. Решението се изпълнява при същите условия, както ако е издадено в държавата членка на изпълнението – член 47, параграф 2

При прилагането на условията на член 47, параграф 2, в частност че решението, което е постановено в една държава членка трябва да се изпълнява в друга „при същите условия, ако беше издадено в тази държава членка“, съдилищата трябва внимателно да спазват много строгите ограничения, които са предвидени в условията на разпоредбата, и в никакъв случай да не поставят под въпрос или да заобикалят решението на съда по произхода. В действителност изпълнението на едно решение, което е издадено в друга държава членка при „същите условия“, както ако бе издадено в държавата членка на изпълнението, може да се отнася единствено до процесуалните правила, при които трябва да се осъществи връщането на детето, и в никакъв случай не може да послужи като материално основание за противопоставяне на решението на компетентния съд.

Пример:

Фактите:

Детето е отведено от майка си от държава членка А в държава членка Б въпреки решение, забраняващо отвеждането му от А. Отвеждането е неправомерно за целите на Регламента и на Хагската конвенция от 1980 г. И двамата родители се обръщат към съда в съответната държава членка с искане за предоставяне на упражняването на родителските права. Бащата, който е останал в държава членка А, също така иска връщането на момичето от Б в А в съответствие с Конвенцията, а майката иска издаване на решение за родителските права в съдилищата в Б. Съдът в Б отказва да разпорежи връщане на момичето в А на основание, посочено в член 13 от Конвенцията. След това съдът в А издава удостоверение в съответствие с процедурата по член 11, параграфи 6–8 от Регламента, с което се изисква връщането на детето в А.

Междувременно съдът в Б издава решение, с което на майката се предоставя временно упражняването на родителските права, и тя се опитва да се противопостави на връщането на момичето в А, като моли съда в Б да откаже изпълнението, първо, на основание, че решението за връщане е в противоречие с последващото решение за родителските права в нейна полза, и, второ, на основание, че е налице промяна в обстоятелствата, която трябва да изключи връщането на детето, а именно че детето би било изложено на риск, ако бъде върнато – същият аргумент, въз основа на който съдът в Б е отказал връщането на детето в съответствие с Конвенцията.

(75) Вж. точка 4.4.6.4 и дело C-195/08 PPU, *Inga Rinau*, Сборник, 2008 г., стр. I-5271, цитирано по-горе в бележка под линия 48.

(76) Вж. дело C-491/10 PPU, *Aguirre Zarraga срещу Pelz*, Сборник, 2010 г., стр. I-14247, решение, постановено на 22 декември 2010 г., и точка 6.6 по-долу.

Решението на Съда на Европейския съюз ⁽⁷⁷⁾:

Делото е отнесено към Съда на Европейския съюз и по този въпрос Съдът на Европейския съюз много ясно посочва, че в член 47, параграф 2 не е предвидено съдът в Б да излиза извън рамките на процедурните въпроси по изпълнението на съпроводено от удостоверение решение и, разбира се, да разглежда каквито и да било правни основания по съществото на разглежданите дела, което – при правилното прилагане на Регламента – може да стане само в съдилищата на държавата членка на произхода, която в настоящия случай е А.

Съдът на Европейския съюз посочи също така, че да се приеме, че последващо решение, постановено от съд на изпълняващата държава членка, може да се противопостави на изпълнението на предходно удостоверение в държавата членка на произхода решение, с което се разпорежда връщането на детето, би означавало да се заобиколи механизмът, установен в глава III, раздел 4 от Регламента. Подобно изключение от компетентността на съдилищата на държавата членка на произхода би лишило от полезен ефект член 11, параграф 8 от Регламента, който предоставя правото на компетентния съд да вземе последен решение, и би признало компетентност по същество на съдилищата на изпълняващата държава членка.

Що се отнася до промяната в обстоятелствата, Съдът на Европейския съюз потвърди, че тя би могла да окаже въздействие върху изпълнението на решение, ако тя би могла сериозно да накърни висшия интерес на детето, но този въпрос винаги трябва да се разглежда от съда на произхода, който според Регламента е компетентен по същество. Следователно изпълнението на удостоверение решение не може да бъде отказано в изпълняващата държава членка на основанието,

(77) Въпросното дело на Съда на Европейския съюз е C-211/10 PPU, *Povse срещу Alrago*, Сборник, 2010 г., стр. I-06673.

че в резултат на последващата промяна в обстоятелствата, то би могло сериозно да накърни висшия интерес на детето. Жалбата на основание на такава промяна трябва да бъде внесена пред съда, който е компетентен в държавата членка на произхода, който разглежда също така всички молби за спиране на изпълнението на неговото решение.

5.3. Съдебна практика на Европейския съд по правата на човека (ЕСПЧ)

5.3.1. Непредприемането на подходящи мерки за връщане на детето може да е в нарушение на член 8 от Европейската конвенция за правата на човека (ЕКПЧ)

ЕСПЧ многократно е постановявал, че след като органите на договаряща държава по Хаската конвенция от 1980 г. са определили, че детето е било отведено неправомерно в съответствие с Конвенцията, те са задължени да положат подходящи и ефективни усилия за осигуряване на връщането на детето. Неполагането на такива усилия представлява нарушение на член 8 от ЕКПЧ (право на зачитане на семейния живот) ⁽⁷⁸⁾. Всяка договаряща държава трябва да създаде подходящи и ефективни средства, за да осигури спазването на нейните положителни задължения по член 8 от ЕКПЧ ⁽⁷⁹⁾. Това включва осигуряването на упражняване на правото на контакт в случаи като

(78) Вж. например *Iglesias Gil срещу Испания*, жалба № 56673/00, решение, постановено на 29 юли 2003 г., точка 62.

(79) Вж. поредицата от дела *Ignaccolo-Zenide срещу Румъния*, жалба № 31679/96, *Maire срещу Португалия*, жалба № 48206/99, *PP срещу Полша*, жалба № 8677/03 и по-скорошното *Raw срещу Франция*, жалба № 10131/11, решение, постановено на 7 март 2013 г., окончателно на 7 юни 2013 г.

тези по дела *Shaw срещу Унгария*⁽⁸⁰⁾ и *Prizzia срещу Унгария*⁽⁸¹⁾, по които е било постановено наличието на нарушение на член 8, когато органите в Унгария не са осигурили упражняването от страна на жалбоподателите на правото на контакт с техните деца.

5.3.2. Значение на бързината при постановяването и изпълнението на решения

ЕСПЧ е подчертал също така, че производствата, отнасящи се до връщането на деца и възлагането на родителска отговорност, в това число изпълнението на окончателно решение, ако то касае връщането на детето, изискват бързо разглеждане, тъй като изминаването на време може да има непоправими последици за взаимоотношенията между детето и родителя, с който то не живее. Следователно адекватността на една мярка следва да се преценява според бързината на нейното изпълнение⁽⁸²⁾. Бързината и експедитивността при дела, които се отнасят до деца, е необходима също така, защото е в интерес на засегнатото дете въпросите, касаещи неговото бъдеще, да се решават бързо, за да се намали до минимум свързаната несигурност, особено при дела за неправомерно отвеждане и задържане на деца⁽⁸³⁾.

5.3.3. Освен при извънредни обстоятелства, връщането на деца не представлява нарушение на член 8 от ЕКПЧ

В решенията си по редица дела ЕСПЧ е постановил, че обикновено връщането в съответствие с процедурите, предвидени в Регламента и в Хагската конвенция от 1980 г., на дете, което е било неправомерно

отведено или задържано, не нарушава задълженията по ЕКПЧ и по-специално член 8 от нея. С това ЕСПЧ се е отличил като поддръжник на стратегия, залегналата в двата инструмента, чието спазване често е определял за важно за държавите – страни по ЕКПЧ, като в противен случай въпросните държави рискуват да нарушат тази конвенция. Само в малък брой случаи и главно при извънредни обстоятелства ЕСПЧ е постановил, че връщането на детето би представлявало нарушение на ЕКПЧ.

5.3.4. Дела пред ЕСПЧ, по които не е установено нарушение на член 8

ЕСПЧ е разгледал редица жалби, съдържащи твърдения, че връщането на деца представлява нарушение на членове на ЕКПЧ, като е постановил, че не е извършено нарушение, а също така по по-скорошни дела е обявил жалбите за недопустими. Сред посочените дела са следните: *Maumosseau и Washington срещу Франция*⁽⁸⁴⁾, по което е установено, че изпълнението на връщането на относително малко дете от Франция в САЩ не представлява нарушение на член 8; *Lipowski срещу Германия*⁽⁸⁵⁾, по което е обявена за недопустима жалба, насочена към установяване на нарушение на редица членове от ЕКПЧ, включително член 8, тъй като по отношение на дете, което е било отведено неправомерно от Австрия в Германия, е било разпоредено от съд в Германия въз основа на Хагската конвенция от 1980 г. да бъде върнато в Австрия; както и *Povse срещу Австрия*⁽⁸⁶⁾, по което, подобно на предходното дело, е била обявена за недопустима жалба пред ЕСПЧ, насочена към установяване на нарушение на член 8 от ЕКПЧ, тъй като решение на италиански съд за връщане на детето

(80) Жалба № 6457/09, решение, постановено на 26 октомври 2011 г.

(81) Жалба № 20255/12, решение, постановено на 11 юни 2013 г.

(82) Вж. например делата, цитирани в бележка под линия 79.

(83) Вж. например *Iosub Caras срещу Румъния*, жалба № 7198/04, *Deak срещу Румъния и Обединеното кралство*, жалба № 19055/05 и *Raw срещу Франция*, което е цитирано в бележка под линия 79.

(84) Жалба № 29388/05, решение, постановено на 6 декември 2007 г.

(85) Жалба № 26755/10, решение, постановено на 18 януари 2011 г.

(86) Жалба № 3890/11; вж. също така точка 5.2 по-горе.

в Италия от Австрия, където тя е била отведена неправомерно, е било изпълнено от австрийските органи⁽⁸⁷⁾. По дело *Raban срещу Румъния*⁽⁸⁸⁾ ЕСПЧ е постановил, че няма нарушение на член 8, тъй като връщането на детето е било отказано на основания, сходни с посочените по дело *Neulinger*⁽⁸⁹⁾.

5.3.5. Дела, по които е установено нарушение

По малък брой дела ЕСПЧ е постановил, че връщането на детето след неправомерно отвеждане или задържане може да представлява нарушение на член 8, повечето от тези дела обаче са свързани с извънредни обстоятелства⁽⁹⁰⁾.

В решенията си по тези дела ЕСПЧ, особено когато се твърди, че е настъпила промяна в обстоятелствата през периода между постановяването на решението за връщане и неговото изпълнение, изхожда от това, че съответните съдилища са задължени да отчетат най-добрия интерес на детето, когато решават дали да постановят или да изпълнят решение за връщане. Ако се отиде твърде далеч в този ред на мисли съществува риск от накърняване на един от основните принципи както на Хагската конвенция от 1980 г., така и на Регламента, а именно, че решенията относно дългосрочните

(87) Решението на ЕСПЧ е постановено на 18 юни 2013 г.

(88) *Raban срещу Румъния*, жалба № 25437/08, решение, постановено на 26 октомври 2010 г.

(89) Вж. *Neulinger и Shuruk срещу Швейцария*, жалба № 41615/07, решение, постановено от голямата камера на 6 юли 2010 г.

(90) Вж. *Neulinger и Shuruk срещу Швейцария*, цитирано в бележка под линия 89; *Sneersone и Campanella срещу Италия*, жалба № 14737/09, решение, постановено на 12 юли 2011 г., окончателно на 12 октомври 2011 г.; *В срещу Белгия*, жалба № 4320/11, решение, постановено на 10 юли 2012 г., окончателно на 19 ноември 2012 г.; както и *Х срещу Латвия*, жалба № 27853/09, решение, постановено на 13 декември 2011 г.; последното дело е било отнесено към голямата камера и решение е постановено на 26 ноември 2013 г.

интереси на децата следва да се постановяват в съдилищата на държавата на тяхното обичайно местопребиваване и че неправомерното отвеждане и задържане по правило не следва да води до неговото изменение, освен при обстоятелства като посочените в член 10 от Регламента⁽⁹¹⁾.

5.3.6. Х срещу Латвия – решението на голямата камера

В скорошно решение на голямата камера по дело Х срещу Латвия⁽⁹²⁾, съдът, с мнозинство от девет на осем, прави опит да поясни някои от предходните си изявления по отношение на подхода, който трябва да се възприема при разглеждането на връзките между Европейската конвенция за правата на човека и Хагската конвенция за гражданските аспекти на международното отвлечение на деца, по-специално по отношение на балансирането между интересите на детето и на родителите, когато делото е свързано с изключението за връщането на дете, посочено в член 13, параграф 1, буква б) от последната. По-специално Съдът посочва, че забележките му по този въпрос, посочени в решението на голямата камера по дело *Neulinger и Shuruk срещу Швейцария*⁽⁹³⁾, не следва да се тълкуват в смисъл, че определят принцип за прилагането на Хагската конвенция от националните съдилища.

Съдът е посочва кои според него са факторите, които трябва да са налице с оглед на хармоничното тълкуване на Европейската конвенция за правата на човека и на Хагската конвенция. Замоленият съд трябва действително да вземе предвид факторите, които биха могли да представляват изключение за връщането на детето по Хагската конвенция, и да постанови мотивирано

(91) Вж. точка 4.2 по-горе.

(92) Вж. бележка под линия 90.

(93) Също цитирано в бележка под линия 90.

решение. След това факторите следва да бъдат оценени на основата на член 8 от ЕКПЧ.

Следователно националните съдилища не трябва да разглеждат само спорните твърдения за „сериозна опасност“ за детето в случай на връщане, а трябва така също да постановят решение, в което да бъдат посочени конкретните причини с оглед на обстоятелствата по делото. Както отказът да бъдат взети предвид възраженията срещу връщането, така и недостатъчната мотивировка в решението за отхвърляне на тези възражения биха били в противоречие с изискванията на член 8 от Конвенцията и също така с целта и предназначението на Хагската конвенция.

По-нататък Съдът посочва, че тъй като в преамбюла към Хагската конвенция е предвидено връщането на децата „в държавата на обичайното им местопребиваване“, съдилищата трябва да се уверят, че в тази държава са предвидени по убедителен начин адекватни охранителни мерки и, в случай на известна опасност, че са предприети съществени мерки за защита.

Следва да се отбележи, че, по отношение на дела, попадащи в приложното поле на Регламента, последният аспект от решението на ЕСПЧ по това дело няма да окаже голямо въздействие, предвид разпоредбите на член 11, параграфи 4 и 6–8. Съдилищата в ЕС вече са задължени по член 11, параграф 4 да вземат предвид наличните мерки за защита на детето, чието връщане се оспорва на основание на изключението по член 13, параграф 1, буква б) от Хагската конвенция. Освен това, дори ако замолен съд откаже връщането на основание, посочено в член 13 от Конвенцията, последната дума има съда в държавата членка по обичайното местопребиваване на детето в съответствие с член 11, параграфи 6–8. Остава да се види какви бъдещи тенденции

ще се появят след делото X срещу Латвия както в това отношение, така и относно други въпроси, обхванати от споменатото дело.

6. Изслушване на детето – членове
23, 41 и 42

6.1. На децата трябва да бъде дадена възможността да изразят своето мнение

В Регламента се подчертава колко важно е на децата да бъде дадена възможността да изразят своето мнение в производството, което се отнася до тях⁽⁹⁴⁾. Изслушването на детето е едно от изискванията за отменянето на процедурата за екзекватура за правото на лични отношения и решения относно връщането на детето (вж. точка 3.6 и глава 4). Възможно е така също противопоставяне на признаването и изпълнението на решение, свързано с родителската отговорност, на основание, че на въпросното дете не е била дадена възможност да бъде изслушано (вж. точка 3.5.2).

6.2. Изключение от задължението за изслушване на детето

В Регламента е определен основният принцип, че детето трябва да бъде изслушано в производството, което го засяга. По изключение дете може да не бъде изслушано, ако това би било неподходящо при отчитане на възрастта и зрелостта на детето. Това ограничение следва да се тълкува в много тесен смисъл. По-специално следва да се има предвид, че правата на детето са много важни в производството, което засяга детето, и че обикновено решенията относно бъдещето на детето и неговите взаимоотношения с родителите и с други лица са от съществено значение, що се отнася до най-добрия интерес

(94) Трябва да се направи позоваване на член 12, параграф 2 от Конвенцията на ООН за правата на детето, който съдържа разпоредба със сходна формулировка: „За тази цел на детето е предоставена по-специално възможност да бъде изслушвано при всякакви съдебни и административни процедури, отнасящи се до него, или пряко, или чрез представител или съответен орган по начин, съответстващ на процедурните правила на националното законодателство.“ Вж. също така член 24 от Хартата на основните права на Европейския съюз: „Децата могат да изразяват свободно своето мнение. То се взема под внимание по въпросите, които ги засягат, в зависимост от възрастта и зрелостта им.“

на детето. Не трябва да се забравя също така, че тези фактори важат за деца от всяка възраст.

6.3. Процедура за изслушване на детето

С Регламента не се изменят приложимите национални процедури по този въпрос⁽⁹⁵⁾. Съдилищата в държавите членки разработват свои собствени техники и стратегии за изслушване на децата от всички възрасти. Някои съдилища сами правят това, а други назначават специални експерти да получат мнението на децата, които след това докладват пред съда. Каквато и техника да се използва за изслушване на детето, самият съд следва да реши дали да го направи или не, но не е възможно да издаде информирано решение по този въпрос без преди това да е успял да прецени детето от гледна точка неговата възраст и зрелост, което е единственият критерий. След като реши, че възрастта или зрелостта на детето са достатъчни, за да даде то своето мнение, съдът е задължен да получи мнението на детето, било то пряко или по друг начин, тъй като това мнение трябва да бъде изслушано в хода на производството, засягащо детето.

6.4. Как се изслушва детето

Обикновено изслушването на детето трябва да бъде извършено по начин, при който са отчетени възрастта и зрелостта на детето. Преценката на мненията на по-малките деца трябва да се прави особено внимателно и въз основа на специални познания, по различен начин от тази на мненията на младежите.

Не е необходимо мнението на детето да бъде изслушано в рамките на съдебно заседание, а може да бъде получено от компетентен орган в съответствие с националните закони. Например в определени държави членки изслушването на детето се извършва от социален работник, който представя доклад на съда, като посочва желанията

(95) Вж. съображение 19 от Регламента.

и чувствата на детето. Ако изслушването бъде извършено в съда, съдията следва да се опита да организира задаването на въпросите с оглед на естеството на делото, възрастта на детето и другите обстоятелства по делото. В много съдилища това става чрез неформална уговорка, съгласно която детето се изслушва в стая, а не в съдебната зала. Независимо от ситуацията е важно детето да може поверително да изрази своето мнение.

6.5. Обучение за изслушване на детето

Независимо дали изслушването на детето се извършва от съдия, експерт, социален работник или друго длъжностно лице, от съществена важност е въпросното лице да премине подходящо обучение, например относно това как най-добре да общува с деца. Което и лице да провежда изслушването, то трябва да е наясно с риска родителите да се опитат да повлияят и да подложат детето на натиск. Когато се провежда правилно и дискретно, изслушването на детето може да му даде възможност да изрази своите собствени желания и да се освободи от чувството на отговорност или вина.

6.6. Цел на изслушването на детето

Изслушването на детето може да има различни цели в зависимост от вида и задачата на процедурата. При производства относно правото на упражняване на родителски права целта обикновено е да се съдейства за определянето на най-подходящата среда, в която би трябвало да живее детето. При отвличане на дете целта често е установяване на естеството на възраженията на детето по отношение на връщането и какво ги е породило, а също така да се установи дали детето може да бъде изложено на опасност и, ако това е така, по какъв начин.

Пример:

Фактите:

Момиче на 8 години и шест месеца е задържано от майка си в държава членка Б, след като е прекарало там почивка извън дома си в държава членка А, където живее с баща си. С решение на съд в А на бащата е било предоставено временното упражняване на родителските права, а на майката – право на контакт. Бащата е подал искане за връщане на детето в съответствие с Хагската конвенция от 1980 г., но то е било отказано от съдилищата в Б на основание на противопоставянето на детето по отношение на връщането. Съдилищата в Б са изслушали мнението на детето, тъй като са преценили, че възрастта и зрелостта му са достатъчни, за да изрази мнение.

Впоследствие съдилищата в А потвърждават предоставянето на правото на упражняване на родителските права на бащата и разпореждат детето да бъде върнато в А. Междувременно съдът в Б в съответствие с изискването по член 11, параграфи 6–8 от Регламента изпраща съобщение за отказа за връщането до съда в А. Издадено е удостоверение по член 42 от Регламента от съда в А, който обаче не е изслушал детето преди издаването на удостоверението и е отказал да разреши изслушването му чрез видео връзка.

Решението на Съда на Европейския съюз:

По делото е бил сезиран Съдът на Европейския съюз⁽⁹⁶⁾ на основание, че основните права на детето са били нарушени,

(96) Вж. дело C-491/10 PPU *Aguirre Zarraga срещу Pelz*, Сборник, 2010 г., стр. I-14247; вж. също така дело C-400/10 McB *срещу LE.*, Сборник, 2010 г., стр. I-8965.

по-специално правата, предоставени съгласно член 24 от Хартата на основните права на Европейския съюз, в който е потвърдено правото на децата да изразяват свободно своето мнение по въпросите, които ги засягат, и това мнение да бъде вземано под внимание в зависимост от възрастта и зрелостта им.

Съдът на Европейския съюз посочва, че, макар че съгласно член 24 от Хартата на основните права и член 42, параграф 2, буква а) от Регламента не се изисква съдът на държавата членка на произхода да изслуша детето по всяко дело и че следователно този съд запазва известна свобода на преценка, това не променя факта, че, когато въпросният съд реши да изслуша детето, тези разпоредби изискват съдът да предприеме всички мерки, които са подходящи за организирането на такова изслушване, като се имат предвид висшият интерес на детето и обстоятелствата по всеки отделен случай, за да се гарантира ефективността на тези разпоредби и да се предложи на детето реална и ефективна възможност да изрази мнението си.

Съдът на Европейския съюз добавя, че съдът на държавата членка на произхода, който е основният компетентен съд в съответствие с Регламента, трябва да прецени детето и да реши дали да изслуша мнението на детето или не и, доколкото е възможно и винаги с оглед на най-добрия интерес на детето, да използва всички налични средства по националното право, както и специалните инструменти за международно съдебно сътрудничество, включително, по целесъобразност, предвидените в Регламента относно доказателствата. Това може да бъде направено само от съда на произхода, а не от съда в изпълняващата държава членка.

Преди някой съд на държавата членка на произхода да може да издаде удостоверение в съответствие с изискванията на член

42 от Регламента, съдът трябва да гарантира, че, с оглед на висшия интерес на детето и всички обстоятелства по отделния случай, решението, което ще се удостоверява, е било постановено при надлежно отчитане на правото на детето да изрази свободно своето мнение и че на детето е била предоставена реална и ефективна възможност да изрази това мнение. Съдът на Европейския съюз стига обаче до заключението, че единствено националните съдилища на държавата членка на произхода могат да разглеждат законосъобразността на това решение по отношение на изискванията, наложени по-специално от член 24 от Хартата на основните права и член 42 от Регламента, и следователно, във въпросния случай, съдилищата в Б – изпълняващата държава членка – нямат право да преразглеждат или да се противопоставят на изпълнението на решение, дори при разкритите в рамките на делото обстоятелства, нито да упражнява контрол по отношение на условията за издаване на удостоверението.

6.7. Конвенция на ООН за правата на детето⁽⁹⁷⁾

Конвенцията на ООН за правата на детето е световна конвенция, чиято обща цел е да се съсредоточи повече внимание върху правата на децата под осемнадесетгодишна възраст и да се укрепят тези права във всички области, в които са засегнати интересите на децата. Страни по Конвенцията са около сто и деветдесет държави, като тя е крайтъгълен камък за дейностите на Организацията на обединените нации, която чрез УНИЦЕФ работи в подкрепа на децата по целия свят. Редица разпоредби на Конвенцията са оказали пряко въздействие върху разработването на политики по отношение на делата, които се отнасят до деца, по-специално относно начина, по който следва да бъдат вземани предвид правата и интересите на децата⁽⁹⁸⁾. По-специално, както е посочено в член 3 от КООНПД, **висшите интереси на детето са първостепенно съображение** във всички действия, отнасящи се до деца, независимо дали са предприети от обществени или частни институции за социално подпомагане, от съдилищата, административните или законодателните органи.

(97) Конвенция за правата на детето, приета и открита за подписване, ратифициране и присъединяване с Резолюция 44/25 на Общото събрание на ООН от 20 ноември 1989 г.; влизане в сила на 2 септември 1990 г. в съответствие с член 49; вж. <http://www.ohchr.org/en/professionalinterest/pages/crc.aspx>.

(98) Вж. по-специално член 12 относно изслушването на детето, посочен по-горе в бележка под линия 94.

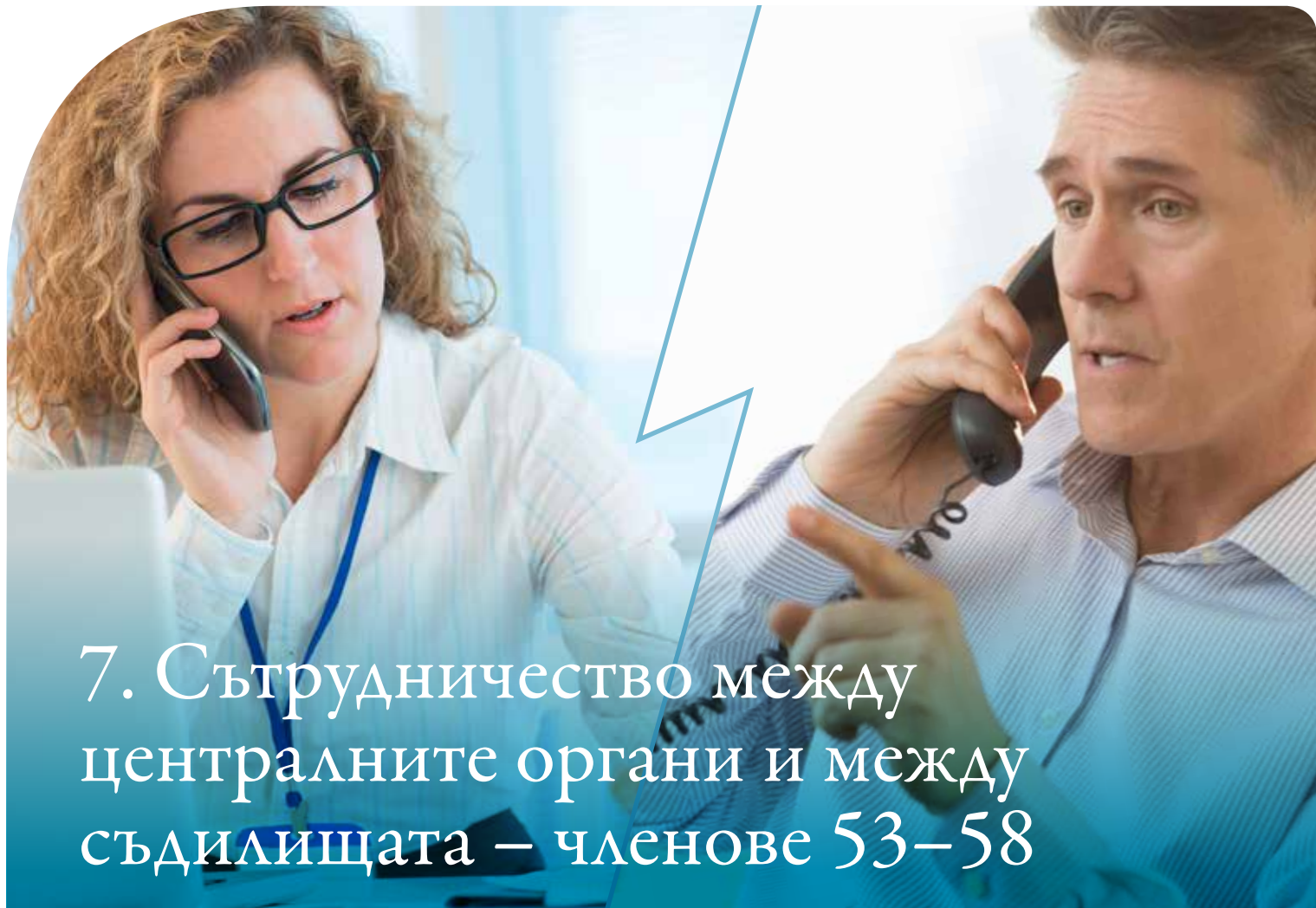
Конвенцията се подкрепя от Комитет по правата на детето, който извършва редовни проучвания и изготвя доклади относно състоянието на правата на децата по света. По-специално той представя общи коментари, в които излага мнение относно положението на децата и отправя препоръки. В последните общи коментари⁽⁹⁹⁾ Комитетът посочва, че правата на децата трябва да бъдат напълно интегрирани във всички аспекти на процедурите, които принципно или процесуално засягат деца. В същия документ е поместен следният текст⁽¹⁰⁰⁾:

„Комитетът насърчава ратифицирането и прилагането на конвенциите на Хагската конференция по международно частно право⁽¹⁰¹⁾, които подпомагат приложението на принципа за висшия интерес на детето и предоставят гаранции за това приложение, в случай че родителите живеят в различни държави.“

(99) GC 14, издадени на 29 май 2013 г.; вж. http://www2.ohchr.org/English/bodies/crc/docs/GC/CRC_C_GC_14_ENG.pdf

(100) В точка 68.

(101) Те включват № 28 за гражданските аспекти на международното отвлчане на деца, 1980 г.; № 33 за защита на децата и сътрудничеството в областта на международното осиновяване, 1993 г.; № 23 относно признаването и изпълнението на решенията, свързани със задълженията за изплащане на издръжка, 1973 г.; № 24 относно приложимото право при задълженията за изплащане на издръжка, 1973 г.

7. Сътрудничество между
централните органи и между
съдилищата – членове 53–58

Централните органи изпълняват съществено важна роля по отношение на приложението на Регламента по дела относно родителската отговорност. Държавите членки трябва да определят най-малко един централен орган. Най-добре е определените органи да съвпадат с органите, които са посочени по Хагската конвенция от 1980 г. Това би могло да създаде синергии и да даде възможност на органите да се възползват от опита, който е натрупан от тях в работата им по други дела по Конвенцията.

7.1. Европейска съдебна мрежа по граждански и търговски дела – член 54

В Регламента се предвижда централните органи да бъдат ефективно интегрирани в Европейската съдебна мрежа по граждански и търговски дела⁽¹⁰²⁾ („Европейска съдебна мрежа“), както и че те ще се събират редовно в рамките на тази мрежа, за да обсъждат прилагането на Регламента.

7.2. Задължения на централните органи – член 55

Специфичните задължения на централните органи са посочени в член 55. Не е задължително самите централни органи да изпълняват тези задължения, те могат да ги делегират на други агенции.

При поискване от носител на родителската отговорност централните органи следва да предприемат подходящи мерки за събиране и обмен на информация за положението на детето; за всички висящи производства; или за решенията, засягащи детето. Те следва да предприемат така също необходимите мерки за предоставяне на информация и подпомагане на носителите на родителска отговорност, които търсят признаването и изпълнението на решение

на тяхната територия, и по специално засягаща правото на лични отношения с детето и връщане на детето.

Задълженията им включват също така подпомагане обмена на информация между съдилищата, което е необходимо по-специално, когато едно дело е прехвърлено от един съд на друг (вж. точка 3.3 и глава 4). В такива случаи централните органи служат като звено за връзка между националните съдилища и централните органи на други държави членки.

7.3. Подпомагане на постигането на споразумение – член 55, буква д)

Друга задача на централните органи според член 55, буква д), е да подпомагат постигането на споразумение между носителите на родителска отговорност посредством посредничество или други средства, и подпомагането на презграничното сътрудничество за тази цел. Доказано е, че посредничеството може да изиграе важна роля, например по дела за отвлечане на деца, за да се осигури, че детето може да продължи да се вижда с родителя, който не е извършил отвлечането, и след отвлечането и да се вижда с извършилия отвлечането родител след връщането на детето в държавата членка на произхода. Важно е обаче процесът на посредничество да не се използва за ненужно забавяне на връщането на детето.

7.4. Настаняване на деца под грижа в друга държава членка – член 56

Една важна разпоредба на Регламента се отнася до настаняването на деца под грижа, в приемно семейство или в специализирана институция, през границата – в друга държава членка. Решението

(102) https://e-justice.europa.eu/content_ejn_in_civil_and_commercial_matters-21-en.do

в тази връзка, което попада в обхвата на Регламента⁽¹⁰³⁾, подлежи на специфични разпоредби по отношение на сътрудничеството между съдилищата и централните и други органи на държавите членки, които са посочени в член 56. Накратко казано, преди съд в една държава членка да може да разпорежда настаняването на дете в специализирана институция или в приемно семейство в друга държава членка, той трябва да се консултира с централния орган или друг орган, който има компетентността да ангажира намесата на публичен орган във въпросната втора държава членка по дела в нея, отнасящи се до настаняването на деца. При презгранични случаи, по които даден публичен орган би трябвало да се ангажира във връзка с национални дела от този вид в дадена държава членка, съдът на молещата държава може да разпорежда настаняване единствено ако компетентният орган на замолената държава се съгласи. В случай на настаняване на дете в приемно семейство, ако в замолената държава не се изисква участието на публичен орган за такова настаняване, съдът, който планира настаняването, трябва само да уведоми централния или друг орган на замолената държава.

(103) Вж. член 1, параграф 2, буква г); вж. също така дело C-435/06 С, Сборник, 2007 г., стр. I-10141, по което Съдът на Европейския съюз е определил, че решение за настаняване на дете в приемно семейство е „гражданско“ дело за целите на член 1 от Регламента, макар че производството за тази цел се урежда от публичното право.

Пример:

Факти:

По този случай органите в държава членка А са искали да настанят едно младо момиче в специализирана институция от затворен тип, разположена извън нейната държава на произход, защото е имала нужда от специални мерки за закрила поради поведението ѝ и непрекъснатото ѝ бягане от специализираните институции в нейната държава. В нейната държава не е имало такава специализирана институция, затова органите са решили, че най-добрият вариант е бил да я настанят в институция в държава членка Б, където е пребивавала майка ѝ. На съда в А е било съобщено, въз основа на обмен на информация между централните органи, че институцията в Б има място за момичето и приема настаняването. Тогава съдът е издал решение за настаняване. Съдилищата в Б също са постановили временна мярка в съответствие с член 20. Момичето е било прехвърлено в Б и настанено в специализираната институция.

Решение на Съда на Европейския съюз:

След това Съдът на Европейския съюз са били зададени редица въпроси относно процедурите по член 56 по делото⁽¹⁰⁴⁾ и Съдът на Европейския съюз се е възползва от възможността, за да даде разяснения по тези въпроси, първият от които е бил дали въпросното решение попада в материалноправния обхват на Регламента. Този въпрос е получил утвърдителен отговор с оглед на съдебната практика на Съда на Европейския съюз по дело С⁽¹⁰⁵⁾.

(104) Вж. дело C-92/12 PPU, *Health Service Executive срещу S.C. и A.C.*, Сборник, 2012 г., стр. I-0000, решение, постановено на 26 април 2012 г.

(105) Цитирано в бележки под линия 20 и 103 по-горе.

Следващият въпрос е бил кой орган в Б е компетентен да даде съгласие за настаняване, а отговорът е бил, че съгласието, посочено в член 56, параграф 2 от Регламента, трябва да бъде дадено от компетентния публичноправен орган преди постановяването на решение за настаняване на детето. Не е достатъчен фактът, че институцията, в която ще бъде настанено детето, е съгласна. При обстоятелства, в които съдът на държава членка, който е постановил решението за настаняване, не е сигурен дали съгласието е било надлежно дадено в замолената държава членка, защото не е можел със сигурност да определи компетентния орган в последната държава, евентуалната нередност може да бъде поправена, за да се гарантира пълното спазване на изискването за съгласие, наложено с член 56 от Регламента.

Третият и четвъртият въпрос са насочени към действието и изпълнението на решението за настаняване и засягат въпроса дали преди извършване на настаняването е трябвало да бъде издадена декларация за изпълняемост от съдилищата в държавата членка, в която ще се извърши настаняването. Отговорът на тези въпроси е бил, че решението е трябвало да бъде предмет на процедура за декларация за изпълняемост и не би имало правно действие, с други думи не би могло да бъде официално изпълнено, преди издаването на декларацията. Съдът добавя, че тази процедура трябва да се прилага с особена бързина и, ако има обжалване, то не би трябвало да спира изпълнението на решението.

Петият и шестият въпрос касаят ситуацията, при която, след като е дадено съгласие за разпореждане на настаняване за определено време, каквото е бил случаят в разглежданото дело, може да бъде постановено допълнително решение за удължаване на периода на настаняването без да е необходимо още едно съгласие. Съдът на Европейския съюз отговори на това доста ясно, че съгласие за настаняване, дадено за определен период от време, не важи за каквито и да било решения за удължаване на периода

на настаняването. В такива обстоятелства трябва да бъде отправено искане за ново съгласие. Решение за настаняване, постановено в държава членка и обявено за изпълняемо в друга държава членка, може да бъде изпълнено във въпросната друга държава членка само за периода, който е посочен в решението за настаняване.

7.5. Ресурсна обезпеченост на централните органи

Централните органи трябва да разполагат с достатъчни финансови средства и човешки ресурси, за да могат да изпълняват своите задължения и персоналът им трябва да премине подходящо обучение по отношение на действието на Регламента, а най-добре също така по отношение на контекста и функционирането на Хагската конвенция от 1980 г. и други съответни инструменти в областта на семейното право. Езиковото обучение също е много ценно, както и съвместното обучение със съдебните власти, адвокати и други лица, които са ангажирани с прилагането на Регламента и на Конвенцията. Използването на съвременните технологии е изключително полезно за ускоряването на предвиждането на делата и, по възможност, следва да се насърчава.

7.6. Сътрудничество между съдилищата

Успоредно с изискванията централните органи да сътрудничат помежду си, Регламентът изисква съдилищата на различните държави членки да си сътрудничат за различни цели. Някои разпоредби налагат специфични задължения на съдиите от различни държави членки да общуват помежду си и да обменят информация във връзка с прехвърлянето на дело (вж. точка 3.3) и във връзка с отвлечането на деца (вж. глава 4).

7.7. Съдии за връзка

С оглед на насърчаването и улесняването на това сътрудничество се насърчават и следва да се насърчават дискусии между съдиите както в контекста на Европейската съдебна мрежа, така и посредством инициативи, организирани от държавите членки. В тази връзка може да се посочи градивният опит на неформалната мрежа Международна Хагска мрежа на съдиите, организирана от Хагската конференция по международно частно право в контекста на Хагската конвенция от 1980 г.⁽¹⁰⁶⁾

Много държави членки считат, че си заслужава да участват в създаването на съдебни мрежи чрез определянето на съдии за връзка или съдии, специализирани по семейно право, които да подпомагат прилагането на Регламента. Подобни уговорки по Хагската мрежа съществуват също така в рамките на Европейската съдебна мрежа и биха могли да доведат до по-добри и по-ефективни връзки между съдиите и централните органи, както и между самите съдии, а оттам да допринесат за по-експедитивното решаване на дела относно родителската отговорност в съответствие с Регламента.

(106) По този въпрос вж. точки 3.3.4.2 и 4.1.5 по-горе.

A close-up photograph of a human hand, with the index finger extended, hovering just above a row of five small, colorful clay figures. The figures are made of a smooth, malleable material and are shaped like stylized human figures with rounded heads and simple limbs. They are colored blue, green, orange, pink, and teal from left to right. The background is a plain, light-colored surface.

8. Връзка между Регламента
и Хагската конвенция за закрила
на децата от 1996 г. – членове
61 и 62

8.1. Обхват на двата инструмента

Приложното поле на Регламента е доста сходно с това на Хагската конвенция от 19 октомври 1996 г. относно компетентността, приложимия закон, признаването, изпълнението и сътрудничеството по отношение на родителската отговорност и мерките за закрила на децата („Хагската конвенция от 1996 г.”)⁽¹⁰⁷⁾. И двата инструмента съдържат правила относно компетентността, признаването и изпълнението на решенията относно родителската отговорност. Основната разлика е, че Хагската конвенция от 1996 г. включва също така правила относно приложимия закон.

8.2. Ратифициране от държавите – членки на ЕС

Към момента на изготвяне на настоящия наръчник [месец юни 2014 г.] всички освен две държави членки са ратифицирали или са се присъединили към Конвенцията. Двете изключения са Белгия и Италия, като и двете са подписали Конвенцията, но още не са я ратифицирали. Конвенцията е в сила спрямо всяка от държавите членки в зависимост от ратифицирането ѝ от всяка от тях. Отношението между двата инструмента е пояснено в членове 61 и 62 от Регламента.

(107) За Хагската конвенция от 1996 г. могат да се правят справки в обяснителния доклад към Конвенцията от професор Paul Lagarde на адрес: http://www.hcch.net/index_en.php?act=publications.details&pid=2943.

8.3. Кой дела са обхванати от Регламента и кои от Конвенцията от 1996 г.? – членове 61 и 62

С цел да се определи дали по дадено конкретно дело се прилага Регламентът или Конвенцията, следва да бъдат разгледани следните въпроси:

8.3.1. Отнася ли се делото до въпрос, обхванат от Регламента?

Регламентът има предимство пред Конвенцията по отношение на взаимоотношенията между държавите членки по въпросите, обхванати от Регламента. Следователно Регламентът има предимство по въпросите на компетентността, признаването и изпълнението. От друга страна, Конвенцията се прилага за отношенията между държавите членки по въпросите на приложимия закон, тъй като този въпрос не е уреден от Регламента.

8.3.2. Има ли въпросното дете обичайно местопребиваване на територията на държава членка?

Ако и двата въпроса по точки 8.3.1 и 8.3.2 могат да получат утвърдителен отговор, тогава Регламентът има предимство пред Конвенцията.

8.3.3. Отнася ли се делото до признаване и/или изпълнение на решение, постановено от съд в друга държава членка?

Този въпрос трябва да бъде разгледан на основата, че правилата на Регламента относно признаването и изпълнението се прилагат по отношение на всички решения, издадени от компетентния съд на държава членка. Няма значение дали въпросното дете пребивава на територията на определена държава членка или не, ако съдилищата на държавата са компетентни да постановят въпросното решение. Следователно правилата на Регламента за признаването и изпълнението се прилагат по отношение на решения, постановени от съдилищата на държава членка, дори ако въпросното дете пребивава в трета държава, която е договаряща страна по Конвенцията. Целта е да се гарантира създаването на общо пространство за правосъдие, в което се изисква всички решения, издадени от компетентни съдилища в рамките на Европейския съюз, да се признават и изпълняват в съответствие с общ набор от правила.

8.3.4. Възможност за ограничена прерогация – член 12

Както е посочено в точка 3.2.6, с член 12 от Регламента се въвежда възможност за ограничена прерогация, а именно страната да може да избере да сезира съд в държава членка, в която детето няма обичайно местопребиваване, но с която все пак детето има основна връзка.

Тази възможност не е ограничена до ситуации, в които детето има обичайно местопребиваване в държава членка, а се прилага също така, когато обичайното местопребиваване на детето е в трета държава, която не е договаряща страна по Хагската конвенция от 1996 г. В такъв случай компетентността по член 12 ще се счита, че е в висшия интерес на детето, по-специално, но не само, ако се окаже невъзможно делото да бъде разгледано във въпросната трета държава⁽¹⁰⁸⁾. Обратно, ако детето има обичайно местопребиваване на територията на трета държава, която е договаряща страна по Конвенцията, се прилагат разпоредбите на Конвенцията.

(108) Вж. член 12, параграф 4 от Регламента.

Списък с таблиците и схемите в настоящия наръчник

Таблица/схема. точка

Компетентност по брачни дела 2.3.2,

Анализ на компетентния съд относно родителската
отговорност 3.2.2,

Запазване на компетентност от страна на съдилищата
по предишното обичайно местопребиваване на детето .. 3.2.4.2.8,

Прехвърляне към по-подходящ съд 3.3.4.4,

Основни принципи на новите правила в случаи
на отвлечане на деца 4.1.4,

Редки ситуации, при които съдилищата в замолената
държава членка придобиват компетентност 4.2.1.2,

Компетентност в случай на отвлечане на дете –
действие на член 10 4.2.2,

Връщане на дете – съпоставка между разпоредбите
на Хагската конвенция от 1980 г. и Регламента 4.3.6,

Връщане на детето след отвлечане –
някои практически аспекти 4.4.6,

Схема на процедурата по дела за отвлечане на деца
след решение за отказ за връщането. 4.4.9.

Списък с делата, посочени в настоящия наръчник

Дела на Съда на Европейския съюз точка

Дело C-168/08 Hadadi срещу Hadadi, Сборник, 2009 г.,
стр. I-6871 2.3.4,

Дело C-523/07 A, Сборник, 2009, стр. I-2805
..... 2.3.5, 3.1.1.3, 3.1.3.2 и 3.2.3.2,

Дело C-68/07, Sundelind Lopez срещу Lopez Lizazo, Сборник,
2007 г., стр. ECR I-10403 2.3.6 и 2.3.8,

Дело C-260/97, Unibank A/S срещу Flemming G. Christensen,
Recueil, 1999 г., стр. I-3715 2.5.5,

Дело C-435/06, Сборник, 2007 г., стр. I-10141 3.1.1.3 и 7.4,

Дело C-256/09, Bianca Purruker срещу Guillermo
Valles Perez, Сборник, 2010 г., стр. I-7353, („Purrucker I“)
..... 3.1.3.4, 3.2.2, 3.4.2, 3.5.1 и 5.1.1,

Дело C-497/10 PPU, Mercredi срещу Chaffe, Сборник,
2010 г., стр. I-14309 3.2.3.2,

Искане по дело C – 656/13 (2014/C 85/19), L срещу M, R и K,

Искане по дело C- 463/13, E срещу B,

Дело C-296/10, Bianca Purruker срещу Guillermo Valles
Perez, Сборник, 2010 г., стр. I-11163, („Purrucker II“). 3.4.2,

Дело C-195/08 PPU, Inga Rinau, Сборник, 2008 г.,
стр. I-5271 3.5.1, 4.4.1, 4.4.6.4, 4.4.6.5, 4.4.6.6 и 5.1.3,

Дело C-211/10 PPU, Povse срещу Alpagu, Сборник, 2010 г.,
стр. I-06673 4.1.4, 4.2.1.2, 4.4.6.5 и 5.2,

Дело C-400/10 PPU, McB срещу L.E., Сборник, 2010 г.,
стр. I-8965 4.3.2.1 и 6.6,

Дело C-403/09 PPU, Detiček срещу Squeglia, Сборник, 2009 г.,
стр. I-12193 5.1.2,

Дело C-491/10 PPU, Aguirre Zarraga срещу Pelz, Сборник,
2010 г., стр. I-14247a 5.1.3 и 6.6,

Дело C-92/12 PPU, Health Service Executive срещу S.C. и A.C.,
Сборник, 2012 г., стр. I-0000 7.4.

Дела на ЕСПЧ. точка

Iglesias Gil срещу Испания, жалба № 56673/00. 5.3.1,

Ignaccolo-Zenide срещу Румъния, жалба № 31679/96 5.3.1,

Maire срещу Португалия, жалба № 48206/99. 5.3.1,

PP срещу Полша, жалба № 8677/03 5.3.1,

Raw срещу Франция, жалба № 10131/11 5.3.1 и 5.3.2,

Shaw срещу Унгария, жалба № 6457/09 5.3.1,

Prizzia срещу Унгария, жалба № 20255/12 5.3.1,

Iosub Caras срещу Румъния, жалба № 7198/04 5.3.2,

Deak срещу Румъния и Обединеното кралство,
жалба № 19055/05 5.3.2,

Maumosseau и Washington срещу Франция,
жалба 29388/05 5.3.4,

Lipkowski срещу Германия, жалба № 26755/10 5.3.4,

Povse срещу Австрия, жалба № 3890/11 5.3.4,

Raban срещу Румъния, жалба № 25437/08. 5.3.4,

Neulinger и Shuruk срещу Швейцария,
жалба № 41615/07 5.3.4 и 5.3.5,

Šneersonе и Campanella срещу Италия,
жалба № 14737/09 5.3.5,

B срещу Белгия, жалба № 4320/11 5.3.5,

X срещу Латвия, жалба № 27853/09 5.3.5 и 5.3.6.

Електронен вариант на наръчника е на разположение на следния уебсайт:

<http://e-justice.europa.eu>

Europe Direct е услуга, предназначена да ви помогне да намерите отговори на въпросите, които си задавате за Европейския съюз.

**Единен безплатен номер (*):
00 800 6 7 8 9 10 11**

(*) Информацията, както и повечето обаждания са безплатни (възможно е обажданията от мрежата на някои оператори, от обществени телефони или от хотели да бъдат таксувани).

Корица, стр. 4, стр. 68: © iStockphoto
Стр. 8, стр. 18, стр. 48, стр. 76, стр. 82, стр. 88: © Thinkstock

ISBN 978-92-79-39733-2
doi:10.2838/28335

© Европейски съюз, 2014 г.
Възпроизвеждането е разрешено при посочване на източника.

Printed in Belgium

Отпечатано върху хартия, избелена без употреба на елементарен хлор (еsf)

За контакти

Европейска комисия
Генерална дирекция „Правосъдие“
Европейската съдебна мрежа по
граждански и търговски дела
just-ejn-civil@ec.europa.eu
<http://ec.europa.eu/justice/civil>

Служба за публикации

Европейската съдебна мрежа по
граждански и търговски дела

